Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра загальної та соціальної педагогіки

М А Т Е Р І А Л И

студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 1

Виходить з 2010 року

Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2010

УДК [37+37.013.32]-057.87
ББК Ч 30/49 я 431 (063)
М 33

Рекомендовано до друку
кафедрою загальної та соціальноїпедагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 10 від 13 квітня 2010 р.)

Відповідальний за випуск ***Дмитро Герцюк***

Упорядник ***Олексій Караманов***

М 33 **Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки "Актуальні проблеми української освіти"** / Відп. за вип. Д. Герцюк; упоряд. О. Караманов. – Вип. 1. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 132 с.

До збірки увійшли відібрані тези доповідей Перших і Других міжфакультетських студентських наукових конференцій (2007-2008рр.) "Актуальні проблеми української освіти".

© Матеріали студентських наукових конференцій, 2010

З М І С Т

Вступне слово …….....……..……6

Барон Євгенія. Особливості організації роботи вчителя з учнями молодшого шкільного віку 7
Вінтонів Марта. Кореляти соціальної зрілості старшокласників в освітньому контексті 9
Вихопень Адріана. Виховання молоді у контексті сучасної реклами (на матеріалі біг-бордів м.Львова) 12
Вихристюк Софія. Новітня технологія розвивального навчання..... 14
Гаврилишин Тарас. Методи досягнення позитивного результату прпи різних видах інтенсивного навчання 16
Гануляк Оксана. Досвід соціально-педагогічної реабілітації людей з особливими потребами в недержавних установах міста Львова..... 19
Голобородько Марта. Проблеми формування читацького інтересу в молоді.....21
Гордієнко Дмитро. Педагогічна діяльність та ідеї професора Петра Люперсольського 23
Грень Ірина Проблеми входження вищої освіти України до Болонського процесу 25
Грещук Олександра Формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді у виховній системі “Пласту” 27
Грицина Юрій. Організація навчально-виховного процесу на засадах конструктивізму …….....……29
Дзьоба Ольга. Актуальність ідей превентивного виховання в сучасній освіті.....31
Іванишин Наталія. Особливості реалізації методів і прийомів музейної педагогіки 34
Калюжна Тетяна. Чинники інтелектуальної ефективності студентів 37
Климок Ярина. Студентське самоврядування як сучасний підхід у системі вищої освіти 40
Козаченко Ольга. Самооцінка як фактор професійного самовизначення студентів (на прикладі студентів 5 курсу історичного факультету ЛНУ ім. І. Франка) 42
Колодій Володимир. Інтерактивні технології навчання: переваги і недоліки . 44
Криса Мар’яна. “Виховний ідеал” Григорія Ващенка 45
Курилишин Ірина. Розв’язання актуальних проблем виховання школярів методами превентивної педагогіки 47
Лебедович Роксолана. Ідеї французьких психологів Варенки та Олів’є Марк про виховання дітей у творчій діяльності 50
Лужецька Роксолана. Фізичне виховання як засіб формування здорового способу життя старшокласників ……..… ..... …52

Магеровська Ольга. Вплив раціонального харчування на розвиток студентів 53
Маліцька Ольга. Формальне і неформальне лідерство в учнівському колективі 55
Мариневич Оксана. Проблеми виховання дітей в багатодітних сім'ях 57
Мельничук Сергій. Проблеми впровадження інтерактивних технологій на засадах особистісно орієнтованої освіти……59
Найда Наталія. Формування здорового способу життя у студентської молоді..... 62
Начичко Володимир. Впровадження ідей Дж. Локка в систему морального виховання у початковій школі: минуле і сучасність.....65
Польова Ганна. Екологічне виховання на ранніх стадіях формування особистості 66
Посикалюк Оксана. Актуальні проблеми освіти людей з особливими потребами: досвід розвинутих країн світу 68
Провозін Елеонора. Інтерактивні методи навчання: за чи проти? 71
Процишин Христина. Формування екологічних знань на уроках хімії 73
Пуйда Дмитро. Формування мотивації до навчання у студентів ВНЗ 75
П'єкна Ірина. Особливості виховання соціально-нормативної колекційної спрямованості трудового і професійного навчання учнів допоміжної школи 80
Рутар Мирослава. Формування ціннісних орієнтацій у студентської молоді..... 82
Савіцька Тетяна. Проблема формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді 84
Сайко Христина. Вплив емоційної сфери на навчальну діяльність учнів 88
Самсонова Ірина. "Психологія вояка" з "нації хліборобів". За працею Г. Ващенка "Виховання волі і характеру" 90
Семенюк Ірина. Полеміка Григорія Ващенка і Антона Макаренка навколо проблем виховання 92
Сибіра Надія. Організація процесу навчання як дослідницької діяльності учнів у педагогічній творчості Д. Дьюї 94
Синєока Галина. Поінформованість сучасної учнівської молоді про ВІЛ/СНІД ……97
Скіданова Олена. Болонський процес очима студентів..... 99
Скира Тетяна. Погляд сучасної студентської молоді на трансформаційні процеси у вищій освіті України 100
Сулімова Дарія. Психолого-педагогічні проблеми взаємодії вчителя з учнями молдшого шкільного віку у контексті музейної педагогіки 102
Сусак Анна. Професійне самовизначення студентів та вплив статусних характеристик на нього (на прикладі студентів 5 курсу історичного факультету) 104
Федик Євгенія. Виховання моральних цінностей учнів на засадах християнства……...107

Ханіна Тетяна. Формування особистісного компоненту фізичної культури старшокласників 109
Хомік Марія. Співпраця викладача і студентів у навчально-виховному процесі 111
Хомин Олександра. Вікові особливості педагогічної діяльності вчителів в оцінці учнів 112
Хрущ Василь. Формування культури харчування школярів у процесі вивчення хімії 114
Цибак Марія. Ціннісні орієнтації студентів-екологів 115
Чернець Ірина. Особливості впровадження ідей громадянської освіти в Україні 117
Чопей Надія. Нестандартні уроки в середній школі 120
Чугуєвець Орест. Впровадження ідей Болонського процесу в класичному університеті (на прикладі Львівського Національного університету імені Івана Франка)..... 122
Шайнога Наталія. Проблема виховання моральних цінностей засобами слова у творчості В. О. Сухомлинського 125
Шопа Ігор. Формування потреби молоді у здоровому способі життя 128
Юрочко Іванна. Агресивні діти та методи роботи з ними 130

ВСТУПНЕ СЛОВО

Важливість апробації різних форм взаємодії зі студентами у контексті впровадження ідей Болонського процесу у вітчизняному освітньому просторі вимагає зростання ролі самостійної підготовки та залучення студентської молоді до наукової роботи. Це й зумовило ідею організації та проведення кафедрою загальної та соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка міжфакультетської студентської наукової конференції "Актуальні проблеми української освіти", мета якої полягала у залученні студентів до обговорення актуальних питань реформування української освіти, загальних проблем педагогічної науки, навчання і виховання учнівської та студентської молоді, підготовки педагогічних кадрів тощо.

Зазначені ідеї мають надзвичайно великий потенціал з огляду на важливість педагогічних знань, умінь, навичок для будь-якої навчальної дисципліни у середній та вищій школі, цілісного формування особистості педагога-вчителя, здатного не лише передавати готові знання, а й бути справжнім наставником для вихованців, здатним "вести за собою", "захопити увагу та серця своїх учнів".

Саме універсальність педагогіки, як надзвичайно гнучкої та багатофункціональної науки, зумовила широку тематичну палітру наукових студентських зацікавлень – від питань модернізації середньої і вищої школи в Україні, розвитку ідей Болонського процесу, зарубіжного досвіду реформування освіти до проблем формування здорового способу життя учнівської і студентської молоді, впровадження засад студентського самоврядування, творення демократичного навчального середовища, підготовки педагогічних кадрів в умовах класичного університету, впровадження у навчальний процес новітніх освітніх технологій тощо.

Власне студентський погляд на постановку і вирішення цих проблем цікавий своїми сміливими й неупередженими підходами, творчими пропозиціями, нестандартними ідеями. Поза сумнівом, організація і проведення таких педагогічнозорієнтованих за тематикою конференцій, публікація матеріалів доповідей буде сприяти професійному становленню майбутнього молодого вчителя, формування його активної життєвої позиції.

Дмитро Герцюк,
завідучач кафедри загальної та соціальної педагогіки

Євгенія Барон (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ще з давніх часів для полегшення вивчення особливостей розвитку людини науковці намагались розділити період життя людини на деякі етапи. Кожен з них характеризувався притаманними лише йому особливостями. Зокрема, видатний чеський педагог Я.-А. Коменський розробив чітку для свого часу вікову періодизацію, виокремивши дитинство, отроцтво, юність, змужнілість.

Сьогодні педагогіка має інші підходи щодо розробки вікової періодизації. Вчитель повинен вміти знайти правильний підхід до учнів на будь-якому етапі їхнього розвитку. На вчителя, який взаємодіє з учнями молодшого шкільного віку, покладена велика відповідальність, адже він закладає основи майбутньої особистості. Тому, залежного від того, наскільки добре педагог знає особливості дітей, з якими працює, наскільки він їх розуміє, любить і наскільки цінує свою роботу, залежить майбутнє дитини, її погляди на життя та освіченість.

У цей вік пізнавальна діяльність відбувається переважно в ході навчання, мислення розвивається від емоційно-образного до образно-логічного, для дитини характерна швидка зміна настрою. Недостатність життєвого досвіду й знань компенсується фантазією; емоційність, естетичне ставлення до дійсності, що оточує, – властивості, які притаманні усім молодшим школярам, і свідчать про широкий рівень творчих здібностей вікової категорії в цілому.

Основними психологічними особливостями цього періоду є: формування довільної поведінки, уміння контролювати себе в різних ситуаціях; вміння підпорядковувати власні безпосередні поведінкові реакції соціальним вимогам; вказівкам дорослих, власним цілям, унаслідок чого в поведінці дитини відзначається більша організованість, зібраність, дисциплінованість; формування свідомої орієнтації на соціальні норми й вимоги, поява внутрішніх ідеалів, авторитетів; бажання здійснювати соціально значущу й оцінювану діяльність; диференціація зовнішнього й внутрішнього життя, усвідомлення важливості власного співіснування з іншими, формування самооцінки та рефлексії.

Перш за все хочу сказати про те, що цей період є, деякою мірою, кризовим для дітей. Адже вони з дошкільного віку, коли могли більше бавитись, переходять у шкільний, де в них виникають певні обов’язки. Тому вчитель має, по-перше допомогти адаптуватись, створити дружню атмосферу в класі.

Швидка зміна настрою, емоційна вразливість, несамостійність, невпевненість у собі – це особливості, з якими зустрічається вчитель, працюючи з дітьми молодшого шкільного віку. У таких випадках він має адекватно ставитись до учнів, бути стриманим, врівноваженим, спокійним.

Зловживання негативними оцінками, нотаціями, покараннями спричиняє погіршення ставлення учнів до навчальних обов’язків, зниження активності, виникнення лінощів та інших негативних рис.

Через образність мислення вчителю іноді важко пояснити дитині абстрактні поняття. Так, наприклад, для пояснення найпростіших арифметичних дій вчителю необхідно використовувати підручні засоби (палички, яблука та інше). Дітям легше запам’ятати навчальний матеріал, який є цікавий для них. Тому вчитель повинен подавати матеріал у формі гри, а також має використовувати яскраві наочні дидактичні засоби.

Розвиток м’язової системи сприяє збільшенню фізичної сили дітей. Кістково-сполучний апарат молодших школярів досить гнучкий, оскільки має ще багато хрящової тканини, тому доцільно проводити фізкультхвилинки. Вчитель повинен постійно слідкувати за осанкою учня, щоб запобігти можливому викривленню хребта, сутулуватості.

Значна кількість молодших школярів впродовж усього навчання у початковій школі механічно заучують навчальні тексти, що призводить до значних труднощів в середніх класах, коли матеріал стає складнішим і більшим за об’ємом. Саме тому вчителі повинні контролювати не тільки результат (точність відповіді, правильність переказу), але й сам процес – як, яким чином учень запам’ятав матеріал.

Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку уваги. На уроці учитель привертає увагу учнів до навчального матеріалу, намагаючись утримати її тривалий час, переключаючи з одного виду роботи на інший. Тому, у процесі подання матеріалу, вчитель повинен «розряджати» напружену атмосферу цікавими фактами, жартами, прикладами з життя.

Для проведення занять вчитель може використати такі види завдань:

1. Розвиток концентрації уваги (такі вправи дозволяють дитині відчути, що означає “бути уважним”, і розвивати стан внутрішнього зосередження).

2. Збільшення обсягу уваги й короткочасної пам'яті (вправи базуються на запам'ятовуванні числа і порядку розміщення предметів, які показують кілька секунд).

3. Тренування розподілу уваги (основний принцип вправ: дитині пропонується одночасне виконання двох різнонаправлених завдань (наприклад, читання оповідання і підрахунок ударів олівця по столі; виконання коректурного завдання і прослуховування запису казки і т.п.).

4. Розвиток навичок переключення уваги (виконання коректурних завдань з чергуванням правил викреслювання букв).

Молодший шкільний вік надає великі можливості для формування моральних якостей і позитивних рис особистості. Для цього вчитель повинен не тільки подавати навчальний матеріал, а й сприяти формуванню особистості.

Розвитку моральних почуттів (дружби, товариськості, обов’язку, гуманності) сприяє перебування учнів у колективі, об’єднаному спільною навчальною діяльністю. Розвивається почуття симпатії, важливе для утворення малих груп, з яких складаються колективи.

Слід зазначити, що неуважні молодші школярі сильно відволікаються, погано сконцентровують увагу, для них характерна нестійка увага, що в значній мірі впливає на результати навчання. Помилки “за неуважність” в письмових роботах і під час читання – найбільш образливі для дітей. Тому в перших класах заняття з розвитку уваги рекомендується проводити як профілактичні, спрямовані на підвищення ефективності функціонування уваги у всіх дітей.

Отже, у молодшому шкільному віці провідним видом діяльності дитини стає навчання. У дитини виникає здатність до рефлексії, аналізу та синтезу, що є характерними новоутвореннями цього вікового періоду. Для відповідної адаптації до цього періоду їй потрібна допомога вчителя, що полягає у створенні комфортного середовища навчання; урахуванні “кризових явищ” психіки; застосуванні ігрових дидактичних методів, формуванні навичок уваги на уроках та проведенні фізкультхвилинок.

Марта Вінтонів (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

КОРЕЛЯТИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В ОСВІТНЬОМУ КОНТЕКСТІ

У сучасній психолого-педагогічній науці поширена думка, що сучасні старшокласники інфантильні. У них незрілі судження, вони зорієнтовані переважно на розваги, безвідповідальні, не мають чітких уявлень про своє майбутнє. Характерною їхньою рисою є зменшення ролі авторитетів і мудрості старших, а також використання у дорослому житті підлітково-юнацьких цінностей.

Проблема соціальної зрілості старшокласників, на мою думку, є актуальною: бо підлітки хочуть бути “особисто незалежними”, самостійно вирішувати власні справи, і не хочуть, щоб інші втручалися у “їхнє особисте”, але не завжди беруть на себе відповідальність стосовно самого себе, стосовно інших. А соціальна зрілість власне характеризує міру особистісної незалежності і відповідальності.

Новизна моєї роботи полягає у тому, що я вивчатиму не саме поняття соціальної зрілості, як таке, оскільки метою роботи є визначення корелятів соціальної зрілості, а розглядатиму показники соціальної зрілості. Моїми завданнями є:

- дослідити, які компоненти соціальної зрілості є домінуючими у старшокласників;
- порівняти рівень соціальної зрілості дівчат-старшокласниць і хлопців-старшокласників;
- визначити критерії соціальної зрілості у старшому шкільному віці.

Вікова категорія досліджуваних – підлітки, оскільки саме вони є фундаментом нашого майбутнього, і тим більше, що саме у цьому віці

формується психологічна готовність до особистого і професійного самовизначення. Власне тому, я вивчаю кореляти соціальної зрілості старшокласників, для того, щоб знати реальну картину їхньої соціальної зрілості. І тоді, в майбутньому можна створювати відповідні умови для виховання та самовиховання зрілої особистості, використовувати психологічні механізми та педагогічні можливості для виховання в ранній юності самодостатньої, самоцінної, суспільно-орієнтованої і громадсько-виховної особистості молодої людини, якій будувати власне життя і розбудовувати Українську державу.

На думку І. Дементьєва та Н. Зубарєва соціальна зрілість розглядається, як можливість та необхідність відповідати за себе та інших на рівні дорослої людини; тобто, вони утотожнюють поняття "соціальна зрілість" та "соціальна відповідальність".

Як зазначив А. Поздняков соціальна зрілість – це сукупність компетентностей: громадянської, побутової, комунікативної та компетентності в області саморегуляції та самостійної пізнавальної діяльності. Автор "шкали соціальної зрілості" Є. Долл визначає соціальну зрілість через міру особистісної незалежності та відповідальності.

Соціальна зрілість, за А Реаном, визначається як система знань про соціальну дійсність та власну особистість, яка дозволяє людині адекватно адаптуватись, приймати рішення зі знанням справи, враховуючи ситуацію, що склалася .

Моделлю соціальної зрілості, на думку В. Радула, є взаємозв'язок самореалізації та соціальної відповідальності.

Результатом становлення соціальної зрілості особистості Л. Божович вважає: сформовану "картину світу"; адаптованість особистості; соціальну ідентичність.

Отже, серед дослідників соціальної зрілості немає єдності щодо розуміння та визначення цієї категорії. Проте суть та зміст соціальної зрілості та компетентності збігаються, оскільки майже у кожному визначенні йдеться про почуття відповідальності. Загалом, можна сказати, що моделлю соціальної зрілості є взаємозв'язок самостійності, відповідальності, самовизначеності і соціальної активності.

Згідно результатів нашого дослідження ми бачимо, що:

- підлітки більше замислюються над своїм теперішнім, проте у них є спрямованість на значущі життєві цілі, прагнення до максимальної самореалізації, самостійність, ініціативність, спрямованість на самовираження і саморозвиток;
- старшокласники справді реально уявляють собі своє майбутнє. Вони ставлять перед собою важливі завдання: поступлення у вищий навчальний заклад, підготовка до трудової діяльності, створення власної сім'ї, а отже мають сформовану "картину світу", що є одним з критеріїв становлення соціально-зрілої особистості;
- позитивного у своєму майбутньому підлітки бачать у три рази більше, ніж негативного, а це свідчить, що для підлітків справді характерне

оптимістичне відношення до життя, позитивне мислення, позитивне відношення до світу;

- підліткам подобається знаходитися у колі інших людей, а також вони мають бажання встановлювати з людьми глибокі емоційні відносини.

Отже, домінуючими компонентами соціальної зрілості старшокласників є: замисленість над своїм майбутнім; сформована картина світу; оптимістичне й позитивне ставлення до життя; бажання знаходитися у колі інших людей та встановлювати з ними глибокі емоційні відносини.

Проте, було виявлено що:

- діти цього віку схильні підкорюватись іншим у спілкуванні, а це означає, що вони здатні відчувати залежність й коливання при прийнятті рішень;
- старшокласники не проявляють інтересу до визначеного виду професійної діяльності. Це свідчить, що у них немає тісного взаємозв'язку між професійними та навчальними інтересами. Крім того, багато учнів влаштування на роботу відзначають як подію, яка негативно вплине на життя в майбутньому. Можна зробити висновок, що у підлітків мотивація, пов'язана з майбутньою професійною діяльністю і роботою, виражена слабо.

Порівнюючи рівень соціальної зрілості дівчат-старшокласниць і хлопців-старшокласників було виявлено, що у емоційному відношенні дівчата більш зрілі, ніж хлопці. Також дівчата більш схильні проявляти безкорисливу турботу про благо інших, поступатися й жертвувати особистими інтересами заради іншої людини, ніж хлопці. У дівчат є вища відповідальність до своїх суспільних обов'язків, ніж у хлопців. Також вони краще вміють будувати стосунки з дорослими і підлітками, включатися у різні види суспільно-корисної діяльності, тобто у них вищий показник соціальної участі ніж у хлопців. Це означає, що соціальний статус дівчат сприяє підвищенню активності та реалізації активної життєвої позиції, а соціальний статус хлопців породжує астенічні почуття. Тому можна припускати думку про "фемінізацію" хлопців на сьогодняшній день.

Згідно результатів дослідження, основними критеріями соціальної зрілості у старшому шкільному віці є: замисленість над своїм майбутнім; сформована картина світу; позитивне і оптимістичне відношення до життя; бажання знаходитися в колі інших людей і встановлювати з ними глибокі емоційні відносини; почуття соціальної відповідальності; вміння приймати рішення; соціальна участь; альтруїзм; хороша адаптація; інтерес і мотивація до майбутнього виду професійної діяльності.

На мою думку, сьогодні слід звернути значну увагу на специфіку й структуру педагогічної діяльності у школах, оскільки виховання – це не просто передача молодому поколінню стереотипів свідомості й поведінки, а формування їх світогляду. І тут без професіонала-вихователя у школі не обійтися.

Учитель повинен сприяти активності учнів в класі, а саме: допомагати їм виявляти свої інтереси і здібності серед однокласників, сприяти, щоб

кожен школяр мав можливість виявити себе і свої здібності у будь-яких видах діяльності й спілкуванні в класі. Слід сприяти розвитку професійного самовизначення учнів, допомагати усвідомлювати їм своє місце у майбутньому, сприяти формуванню у них почуття відповідальності.

Кожен учитель повинен знати, що учні у класі мають різні рівні актуального й найближчого розвитку. Як гарний лікар має ліки для кожного хворого, так і вчитель повинен мати набір різних методів і прийомів. Учитель повинен допомогти дитині швидше ввійти у свій завтрашній день, наблизитися до свого зеніту.

Адріана Вихопень (філологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячківська Н. М.

ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ РЕКЛАМИ (НА МАТЕРІАЛІ БІГ-БОРДІВ М. ЛЬВОВА)

Всебічно і гармонійно сформована особистість є метою цивілізованого суспільства. Для досягнення такого суспільного ідеалу необхідно здійснювати цілеспрямований та організований процес формування особистості, а саме – процес виховання. Одним з найважливіших факторів впливу на формування особистості є середовище. Середовище – все, що оточує дитину протягом її життя: природні чинники, сім'я, близьке оточення, соціальні умови тощо. У середовищі, під його впливом людина соціалізується. У процесі соціалізації присутнє механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, що не завжди передбачене лише позитивними впливами, інколи, навпаки.

Вважаємо, що одним з важливих елементів впливу на формування особистості, її світогляду, життєвих орієнтирів є зовнішня реклама, – невід'ємний компонент середовища сучасного великого міста.

У даній роботі звернемося до реклами, яка представлена на біг-бордах м. Львова. Мета дослідження – проаналізувати механізм впливу реклами алкогольних та тютюнових виробів різних ТМ на виховання молоді.

"Біг-борд", слово англ. походження – big board, що в перекладі звучить як "велика дошка". Отже, біг-борд – прямокутне, кількаметрове рекламне зображення, яке відносимо до зовнішньої реклами.

У сучасному житті реклама стає одним з компонентів соціального оточення. Розповсюдження вищезгаданих елементів впливу, а саме біг-бордів, що займаються пропагандою алкогольних і тютюнових виробів у м.Львові, є беззаперечним фактом. Повідомлення такого біг-борда виховує у підростаючого покоління певне уявлення про рекламований продукт, сприяє виробленню своєрідного ставлення та життєвої позиції до рекламованої продукції, визначає характер потреб, інтересів, зацікавлень, ціннісних орієнтацій, реальну поведінку, процес самовизначення і самореалізації. У даному контексті ми можемо вести мову і про створення образів, що пропагують у суспільстві як своєрідні життєві ідеал. Ідеали молоді часто базуються не стільки на знаннях, скільки на емоціях і почуттях. Відповідно і

вплив таких ідеалів на потреби та інтереси вихованців, їхню мету, плани здійснюється перш за все через почуттєво-емоційні канали

Таким чином, відображення в ідеалах потреб самореалізації веде до бажання діяти з метою їх реалізації. Реклама стає певним стимулом, що заохочує, спонукає, дає поштовх до дії. Вона стимулює здійснити покупки модної цигарки, розрекламованого пива, відчути незвіданий раніше смак горілки вже у шкільному віці. У такому контексті слід розуміти важливість впливу високоморальних і виховних ідеалів на формування світоглядних орієнтацій школяра.

Інколи в рекламних цілях використовують імена відомих письменників, поетів тощо. Наприклад, коньяк ТМ "Жан-Жак", чи "Наполеон" і таке подібне. Імовірно, що імена видатних осіб на етикетках алкогольних напоїв викликають своєрідну асоціативну залежність молодої людини.

Педагогіка як наука, що вивчає процеси виховання, навчання і розвитку особистості, беззаперечно, нерозривно пов'язана з усіма можливими виховними стимулами життя у соціумі.

Як відомо, одними з найпоширеніших проблем-захворювань у середовищі молоді є розповсюдження шкідливих, рівночасно, згубних звичок алкоголізму та куріння. Слід пам'ятати, що дія як алкоголю, так і нікотину проявляється не лише у порушенні життєвоважливих функцій молодого організму, але й у розвитку захворювань залежності. В такому контексті спробуємо вести мову про антифізичне виховання молоді, оскільки, фізичне виховання – система заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я людини, загартування її організму, розвиток фізичних можливостей, рухових навичок і вмінь. Отже, так часто рекламовані алкогольні та тютюнові вироби, на проаналізованих нами біг-бордах м. Львова стають своєрідними мотиваційними поштовхами до пропаганди алкоголю та цигарок у середовищі молоді. А якщо частотність такої реклами лише збільшуватиметься, то дуже швидко сучасна молодь забуде про ідеал здорової та рівночасно всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Як *висновок,* можемо стверджувати про своєрідний вплив на вибір способу життя молоді, мотивований і рекламною пропагандою цигарок та алкогольних виробів відповідними ТМ.

Вважаємо, що виховання, у контексті нашої роботи, передбачає вплив, контроль та організацію виховного процесу не лише у стінах школи, а й на вулицях міста, адже таке середовище існування є важливим та необхідним для кожного. Розглядаємо виховання не односторонньо, а з огляду на його естетичні, моральні, громадянські, правові, трудові та фізично-виховні цілі. Виховна робота має послабити асиміляцію тих факторів впливу соціального середовища, які пов'язані з негативними моментами, що дестабілізують свідомість та поведінку особистості. Думаємо, що створення морально-психологічного клімату на біг-бордах, формування яскравих образів, популяризація позитивного досвіду, пропаганда здорового способу життя, розповідь про потреби та турботи інших стимулюватимуть молодь до пошуку правильних життєвих орієнтирів, створить нові ідеали.

Софія Вихристюк (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д
.

НОВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Я слухаю – і я забуваю;
Я бачу – і я запам‘ятовую;
Я роблю – і я розумію...
(Китайська мудрість)

Розвивальне навчання – такий процес діяльності учнів, у ході якого кожна дитина повинна самостійно або з допомогою вчителя осмислити матеріал, творчо застосовувати його в нестандартних умовах та свідомо запам‘ятати для подальшого навчання. При цьому відбувається самовдосконалення та самовираження дитини.

Мета навчання – забезпечити розвиток дитини. Завдання розвивального навчання – формування особистості з: гнучким розумом, розвиненими потребами подальшого пізнання та самостійних дій, певними навичками та творчими здібностями.

Для того, щоб навчання було справді розвивальним, потрібно звернути увагу на сам урок, його побудову. Вже стало традицією 70% уроків з предмета робити комбінованими, де опитування змінюється поясненням, за яким відбувається закріплення і т.д. Але психологи встановили, що рівень засвоєння матеріалу на різних етапах відбувається всупереч його побудові: найвищий рівень розумової діяльності учня припадає на період з 4-ї до 24-ї хвилини уроку, але ж на цей час припадає етап опитування, а сприйняття та засвоєння нових знань проходить під час зниження розумової активності (після 24–ї хв.). Крім того, за даними О. М. Пєхоти („Освітні технології”, 2001р.) на самостійну роботу учнів припадає близько 10-15 % від всього часу уроку, а на пояснення нового матеріалу вчителем – близько 67%, тобто робота, що сприяє розвитку пізнавальної активності учнів практично зведена до мінімуму. Плануючи комбінований урок згідно технології розвивального навчання, потрібно зменшити час, відведений на опитування і пояснення матеріалу (10% і 30% відповідно) і збільшити його для самостійної роботи (50% і вище), і саме з самостійної роботи (а не з опитування) починати урок.

Опрацьовуючи матеріал, учень повинен знати, для чого він його вивчає. Виходячи з даної технології, типологія уроків адекватна структурі навчальної діяльності.

До першого типу належать уроки на постановку навчального завдання. Своєрідність цих уроків у тому, що навчальне завдання виникає лише наприкінці заняття, тобто учень протягом уроку осмислює те, чого не знає. До другого типу відносимо уроки моделювання. Суть полягає в тому, що завдання, яке виникло на попередньому уроці, виступає як модель і тягне за собою новий спосіб дій. Виходимо з того, що те, що придумала сама дитина, вона ніколи не забуде. До третього типу належать уроки контролю, до четвертого – уроки

оцінки дій. Щодо форми проведення уроків, то добрий результат дає колективний спосіб навчання. Він здійснюється в ході спілкування учнів у динамічних парах.

Розвивальне навчання потребує від учителя вміння створювати умови пізнання, тобто створювати такі ситуації, коли повинен здійснитись “вибух здогаду”.

Використавши це, вчитель виконає основну мету розвивального навчання – формувати “вміння вчитися” – загальної здатності, яка в подальшому дозволить учням самостійно оволодіти будь-якими знаннями.

Підсумовуючи сказане зазначимо, що між традиційною системою та системою розвивального навчання існує низка відмінностей. Їх можна проілюструвати короткою порівняльною характеристикою в наведеній таблиці:

Характеристики системи	Традиційна педагогіка	Розвивальна педагогіка
1. Мета навчання	Передача знань, формування вмінь і навичок	Розвиток здібностей
2. Головний девіз педагога:	“Роби, як я”	“Думай, як робити”
3. Роль вчителя	Носій інформації, пропагандист знань	Керівник, організатор, консультант
4. Стиль викладання	Авторитарний	Демократичний
5. Переважаючий метод навчання	Інформаційний	Проблемно-пошуковий
6. Форми організації занять	Фронтально-групові	Індивідуальні, групові
7. Діяльність учнів	Слухання, участь в бесіді, заучування, репродуктивні відтворення	Самостійна пошукова творча діяльність різного виду
8. Час уроку на самостійну роботу	10-15%	50% і вище
9. Мотив навчання	Створюється епізодично	Створюється завжди і цілеспрямовано

Як бачимо, в розвивальній педагогіці є низка переваг. Для учнів – це навчатися самостійно ставити цілі, досліджувати, узагальнювати, аналізувати, здійснювати право вибору, для вчителя – нетрадиційність позиції “співробітника” відносно учня, яка надає можливість підвищити фахову майстерність, можливість творчості, педагогічного пошуку, самореалізації особистості.

Тарас Гаврилишин (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д. Д., асист. Лещак Т. В.

МЕТОДИ ДОСЯГНЕННЯ ПОЗИТИВНОГО РЕЗУЛЬТАТУ ПРИ РІЗНИХ ВИДАХ ІНТЕНСИВНОГО НАВЧАННЯ

Поняття інтенсивного навчання найчастіше пов’язують з іменем болгарського вченого Георгія Лозанова, лікаря психотерапевта за фахом. На основі його досліджень у 1966 році в Софії був створений інститут сугестології.

Слово “сугестія” походить від латинського suggero – навіювання. “Сугестологія” – наука про прискорений гармонійний розвиток особистості, розкриття різнобічних резервних можливостей. В залежності від методів психологічного впливу на учнів сугестологію поділяють на гіпносугестологію, релаксосугестологію, ритмосугестологію та радикальну (шокову) сугестологію

У педагогіці метод навчання, що використовує основні досягнення сугестології називають сугестопедія. Інші назви цього методу – нейропрограмування, прискорене навчання, інтенсивне навчання.

Основна ідея інтенсивного навчання – це використання не лише інтелектуальних можливостей особистості (за які несе “відповідальність” ліва півкуля мозку), а й емоційної сфери (права півкуля). Сприйняття матеріалу обов'язково повинно бути “забарвленим” певного виду емоціями. Тобто те, що людина вивчає мусить бути не лише інформацією, яку необхідно засвоїти, а певними переживаннями, які людина відчуває в процесі навчання.

Дана концепція, інтерпретована до вивчення іноземних мов, була розроблена і впроваджена в життя Г. О. Китайгородською.

В Україні даний вид навчання, в основному, використовується на інструкторських курсах (наприклад при екстремальних видах розваг: стрибках з парашутом, сплавах по гірських річках, інструктажах з гірськолижного спорту і т. п.), також в армії. Саме навчання тісно переплітається з практичною діяльністю. Воно може суттєво відрізнятися за методиками і цілями, проте має одну спільну рису – результат навчання (тобто знання, вміння і навички) повинен бути досягнутий за короткий час.

Для досягнення цього результату використовують два види емоцій і відповідно два типи мотивів: позитивні і негативні. Позитивна мотивація спирається на такі засади:

- оптимальні умови навчання;
- необтяжливий спосіб презентації, який повинен бути захопливим, енергійним, розмаїтим;
- активізація доступу до засвоєного матеріалу через гру, практичне застосування і т. п.;
- регулярне повторювання, засвоєння знань і викликання позитивних емоцій при досягненні певних проміжних результатів.

При даному виді навчання в учнів виникає зацікавлення, сильне захоплення чимось і бажання продовжувати навчання. Цей спосіб інтенсивного навчання обгрунтований в працях В. І. Тарнавського та Г. Ф. Кумарінової і називається “методом зворотньої вибірки”.

Навчання, яке опирається на викликанні в учнів негативних емоцій частково описане в працях Г. Лозанова, грунтовно досліджене Пітером Керрі на основі аналізу процесу навчання солдатів-новобранців морської піхоти ВМС США. Аналогічні методи навчання присутні також і в збройних силах України.

Основний мотив, який стимулює навчальну діяльність – це “мотив уникнення невдачі”, а відповідно і санкцій. Засади цього виду навчання наступні:

- чітке визначення мети і цілей, які необхідно досягнути;
- чітке формування в учнів сильної мотивації, яка спирається на почуття обов’язку;
- аналогічні до попереднього виду навчання подання інформації (активне, наповнене, таке що включає практичну діяльність);
- зазначення санкцій за невиконання поставленого завдання і заохочення (відзначення) успіхів.

Позитивний результат навчання досягається не бажанням того, хто навчається засвоювати певну інформацію, а необхідністю її засвоїти.

Незважаючи на досить високі результати, даний метод не може бути застосований у системі освіти, оскільки його можна трактувати, як непедагогічний (за відсутності гуманістичної спрямованості).

У даній роботі метою дослідження було порівняння результатів отриманих при різних видах інтенсивного навчання з результатами звичайного (неприскореного) процесу навчання. В якості вихідних даних були застосовані план-конспекти занять з тактичної підготовки взводу охорони в/ч А4182 за 2004 рік і звітні матеріали про рівень знань і навичок груп учнівської молоді на спортивно-відпочинкових таборах (спеціалізація - управління вітрильними суднами (яхта, шлюпка).

1. Інтенсивне навчання на основі негативної мотивації.

Час навчання був скорочений по відношенню до стандартного (нормативного) у три рази (замість 23 до 8 днів) внаслідок поповнення особового складу взводу призовниками без потрібної підготовки і неохідністю виконання бойових завдань з охорони об’єктів під час “Помаранчевої революції”. Результати подано наступним чином: таблиця 1 – нормативна підготовка (стандартний проміжок часу); таблиця 2 – прискорена підготовка.

Таблиця 1. Результати оцінювання КМБ (тактична підготовка) (травень 2004)

Оцінка		Кількість осіб що відповідають рівню оцінки		
		1-ий проміжний контроль	2-ий проміжний контроль	Підсумковий контроль
	2	-	-	-
	3	5	4	3
	4	5	6	6
	5	2	2	3
Сумарний бал за взвод		45	46	48

Таблиця 2. Результати оцінювання КМБ (тактична підготовка) (листопад 2004)

Оцінка		Кількість осіб, що відповідають рівню оцінки		
		1-ий проміжний контроль	2-ий проміжний контроль	Підсумковий контроль
	2	-	-	-
	3	7	5	2
	4	4	4	5
	5	1	3	5
Сумарний бал за взвод		42	46	51

Звісно, можна робити поправку на відмінність у здібностях та особливостях інтелекту різних людей. Проте, з даних, наведених у таблицях видно не лише результати, а й певну тенденцію у їх зміні. А саме – в другому випадку спочатку результати нижчі, оскільки учні отримують велику кількість нової інформації. З часом показники стають приблизно однаковими. А в підсумку група, яка навчалась за прискореною методикою, має вищий сумарний результат, ніж група, що навчалась звичайними темпами. При цьому, вимоги і початкові знання та вміння тих, хто навчається однакові, а відрізняється лише час протягом якого це навчання відбувалось.

2. Інтенсивне навчання на основі позитивної мотивації. Для порівняння були використані результати підготовки учнів київського яхт-клубу (позашкільна секція) і результати отримані безпосередньо при інструктажах (інтесивне навчання) на спортивно-відпочинковому таборі. Слід зазначити, що підготовка учнів до самостійного управління судном, відповідно до правил судноводіння у гуртку-секції розраховане на навчальний рік (відвідування одного позакласного заняття на тиждень; в середньому 35-40 днів на рік; тривалість табору 12-15 днів).

Таблиця 3. Результати комплексних змагань-регати “Борисфен 2006”

категорія оцінювання	**Оцінка за 10-ти бальною шкалою (за висновками суддів)**	
	яхт-клуб	***СВ табір***
Навігація	8	9
Гідродинаміка	9	6
Такелаж	8	10
Правила судноводіння	10	8
Управління судном (в комплексі)	8	9
Час проходження дистанції	38хв27сек	36хв12сек
Штрафний час	2хв30сек	7хв20сек
Загальний час	40хв57сек	43хв32сек

Як видно з наведених результатів при інтенсивному навчанні (прискореному) абсолютні результати дещо нижчі ніж при звичайному, проте різниця між ними не значна і в цілому рівень підготовки приблизно однаковий.

Вищезазначені приклади стосуються ситуацій, у яких практично відсутній попередній досвід тих, хто навчається у певних галузях.

Отже, метод інтенсивного навчання можна застосовувати у системі загальноосвітньої та вищої школи. Низку методичних розробок із сугестопедії обгрунтовано доктором педагогічних наук С. Пальчевським (*Пальчевський С. "Теорія і практика сугестопедичного навчання школярів*" //www.awtoreferat.ua)

Він підкреслює необхідність використання даного методу при викладенні певного важливого для подальшої діяльності учня матеріалу (базові закономірності, принципи, важливі гіпотези, теореми і т. д.). При поданні важливого з точки зору педагога матеріалу необхідно, щоб учні "побачили, почули і відчули це", а саме навчання повинно гармонійно поєднувати наступне: воно повинне бути швидким, захопливим, наповненим і приносити задоволення тим хто вчиться.

Оксана Гануляк (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

ДОСВІД СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В НЕДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ МІСТА ЛЬВОВА

Донедавна вирішення проблем людей з обмеженими можливостями, як правило, здійснювалося лише силами самої людини та її сім'ї. Лише тепер суспільство усвідомило, що головна проблема людини з особливими потребами – у порушенні її зв'язку з навколишнім світом, обмеженому колі спілкування, доступі до культурних цінностей, а інколи й до елементарного навчання. Завдяки спеціалізованим закладам та індивідуально розробленій системі навчання, людина з особливими потребами має можливість відчувати себе корисною, адже найголовніше це бути комусь потрібним, розуміти важливість своєї особи, мати змогу реалізовувати свій потенціал та розвивати вміння і таланти.

Цивілізоване ставлення до людей з особливими потребами полягає в їх інтеграції у суспільство, а не ізоляції від решти населення. Тому дуже важливо вчасно допомогти такій людині, створити їй всі необхідні умови для фізичного і психічного розвитку, дати зрозуміти, що вона потрібна, допомогти їй зайняти своє гідне місце у суспільстві.

В Україні успішно функціонує низка недержавних закладів, які активно співпрацюють з людьми з особливими потребами, надаючи їм реабілітаційні, психологічні, розвивально-корекційні, навчальні, медичні, економічні послуги, і просто змогу змістовно і корисно, з спілкуванням та розвагами проводити своє дозвілля, а не замикатися у власному, можливо, навіть вигаданому, світі, не одержуючи так потрібної кожному з нас уваги, розуміння та любові.

Серед них особливе місце займає Благодійний фонд "Карітас Львів УКГЦ", який є частиною Міжнародного Благодійного фонду "КАРІТАС". Сьогодні це найбільша неурядова благодійна організація в Україні, що займається питаннями соціального захисту та охорони здоров'я населення. До

його складу входять 19 регіональних представництв Карітас з координаційним центром – Національним Бюро – у Львові. Місією Карітасу України є розвиток традицій доброчинної діяльності та здійснення соціальної роботи на засадах християнських морально-етичних цінностей.

Закладом, який займається вихованням розумово неповносправних громадян на базі Карітасу є "Центр дозвілля та соціальної реабілітації для дітей та молоді з особливими потребами". Відвідувачі центру мають можливість перебувати у ньому протягом дня. Під наглядом досвідчених педагогів-вихователів, навчально-виховний процес здійснюється у двох напрямах. Перший – набуття навичок самообслуговування, спілкування і, в міру можливостей, організація дозвілля, проведення спільних поїздок з метою ознайомлення з природою, історією рідного краю, оздоровлення та відпочинку.

Друга, особливо важлива складова педагогічної взаємодії з молоддю – індивідуальна робота, в якій учень виступає суб'єктом, а не об'єктом. При цьому враховується діагноз, ступінь інвалідності, особисті здібності до певного виду діяльності, риси характеру й ступінь підготовки молодої людини до співжиття у соціумі. Відповідно до схильностей і можливостей кожної особи підбирається рівень складності та вид індивідуальних занять. Це зокрема заняття народними ремеслами (виготовлення виробів з бісеру, ткацтво, вишивка, в'язання, окремі види столярних робіт, виготовлення свічок, сувенірів, робота з металом). Також проводяться розвивально-корекційні заняття, а саме сеанси арт-терапії та літературні майстер-класи. Силами центру була видана збірка літературних творів вихованців "Вогники любові".

Подібну методику роботи з молоддю з особливими потребами практикує спільнота "ЛЯРШ – КОВЧЕГ". "Лярш-Ковчег" – це мережа спільнот, заснована Жаном Ваньє у 1964 році. На сьогодні існує понад 130 спільнот у 34 країнах світу. У них розумово неповносправні особи та волонтери-асистенти організовують взаємодію у праці, дружбі та молитві, живучи разом у невеликих домівках. ЛЯРШ прагне запропонувати не стільки вирішення проблеми неповносправності скільки засвідчити готовність прийняття людей з особливими потребами. Якщо суспільство дійсно хоче бути гуманним, мусить базуватися на відкритості та повазі до слабших і зневажених. Спільнота ЛЯРШу є місцем надії. Кожну особу згідно її покликання створюють умови для гармонійного розвитку в атмосфері любові, а також набувати самостійності, компетентності та здатності робити свій власний вибір. Діяльність спільноти ЛЯРШ-КОВЧЕГ відбувається згідно спеціальної заняттєвої програми. У Львові діють 4 майстерні, де розумово неповносправні особи разом з асистентами виготовляють різноманітні вироби: свічки, ткані торбинки, речі з дерева, тощо.

Ще один заклад, який працює над проблемою педагогічної реабілітації та соціалізації неповносправних є навчально-реабілітаційний центр "Джерело". На сьогодні у навчально-реабілітаційному центрі "Джерело" існує три відділи. "Відділ розвитку дитини" надає послуги в руслі "раннього втручання", у школі-садку діти навчаються у межах дошкільної та шкільної програми; у Клубі активної молоді розвивають комунікативні навички. Молодь з особливими потребами також має можливість розвивати навики самообслуговування, що

так необхідні для людей із фізичними вадами. Окрім цього, центр організовує інтегроване навчання осіб з особливими потребами. Воно відбувається у співпраці та за сприяння дирекції загальноосвітніх шкіл. Учні навчаються за спеціальною програмою. Центр "Джерело" надає методичну, професійну та транспортну допомогу. Завдяки програмі багато осіб має змогу навчатися у вищих навчальних закладах.

Молодь з особливими потребами, як і повносправні люди, теж прагне спілкуватися, веселитися, комусь допомагати, когось любити. Їм потрібне твоє спілкування. Уже протягом двох років я – волонтер Львівського Міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. На початку не сподівалася, що не вони в мене будуть чогось вчитися, а я в них. Вчитися любити життя, жити кожним днем, брати з повна від даних тобі можливостей. Не варто співчувати, варто просто спробувати взяти щось для себе. Коли тобі стає важко від невтомного руху буденності, втрачається віра у людську доброту, просто приходь у центри "ЛЯРШ КОВЧЕГ", "ДЖЕРЕЛО»", спеціалізовані заклади для дітей з вадами і ти ніколи не побачиш в їх очах заздрості, пафосу, тільки любов до життя, і на свою щиру усмішку у відповідь отримаєш взаємність.

Марта Голобородько (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОГО ІНТЕРЕСУ В МОЛОДІ

З розпадом СРСР і проблемами виживання 90-х років не всі помітили величезну втрату – руйнацію і занепад книжкового світу. Можливо, це подія більш значуща, ніж політичні катаклізми, але її причини, наслідки і значення ми тільки починаємо аналізувати і усвідомлювати.

Україна XXI століття стала зовсім іншою. Відбулася десакралізація книги і книжкового світу у масовій свідомості. Книгу скинули з п'єдесталу, припинили використовувати як символ престижу і окраси помешкань. Вона перестала бути унікальним джерелом знань, її місце посів Інтернет. Діти і підлітки, студенти і фахівці звертаються до всесвітньої мережі за інформацією, розважаються грою на комп'ютері, слухають аудіо записи за допомогою плейера. Сталося так, що книжок видають набагато менше, читають набагато менше, рівень книжок, які читають, суттєво знизився, а весь наявний книжковий світ маргіналізувався, став архаїчним світом диваків і оригіналів.

Чому так відбувається? Не все зрозуміло і немає простих пояснень такої руйнації. Глобальне протистояння аудіовізуальної і книжкової культури поширилося на Україну, захопило нас у свої тенета. Відомий французький вчений Р. Ескарні виокремив три тили взаємовідносин між аудіовізуальною і книжковою культурою: європейський (переважання елітарної книжкової культури); американський (переважання масового телебачення, яке поєднується із потужним книжковим світом); відсталий (притаманний для країн, що

розвиваються), для якого характерне поширення масової культури, захоплення телебаченням на тлі занепаду книжкового світу.

Легко зрозуміти, що політична і економічна криза супроводжується в Україні занепадом культурним, занепадом книжкового світу. Ми пішли у своєму розвитку по шляху країн, які розвиваються, що засвідчує криза книговидання, книгочитання, руйнація книжкового світу в цілому. Для того, щоб призупинити дію цієї тенденції, повернути розвиток України на інший шлях, державі й суспільству треба негайно зробити все можливе. Тільки поєднання розвитку "нових медіумів" (Інтернет та ін.) і книжкового світу зможе забезпечити модернізацію сучасної України. Змінюються також звички юних читачів. Знизився статус читання, зменшився час, що діти витрачають на цей процес, іншими стали мотиви, стимули репертуар читання. Молоде покоління читає зовсім інше та по-іншому, ніж покоління батьків.

Зазвичай, діти, які люблять читати – це представники молодшого шкільного віку. В старших класах учням бракує не бажання, а часу для читання; тому дуже типовими с такі думки: "Люблю читати, але ніколи". Загалом переважає розважальне читання: "Коли чигаю, люблю почитати що-небудь легке". За оцінками соціологів, 40 % дітей читає не розважальну літературу, а науково-пізнавальна посідає лише 20 % обсягу читання.

У структурі читацьких інтересів підлітків домінують журнали і розважальна література. Діти, школярі читають обов'язкову шкільну класику, казки, феитезі, пригодницьку літературу, детективи, книжки про природу і тварин. Шалений успіх "Гаррі Поттера" продемонстрував, що дітям бракує книжок про своїх ровесників. У європейських країнах видається багато творів про дітей і для дітей, що відіграють значну роль соціалізації молоді, допомагають їй пізнавати світ і вчитися жити в цьому. Хлопчикам і дівчаткам у нагоді був би цікавий літературний твір із соціальним нахилом, який розповідає про типові проблеми життя сучасного підлітка. Сьогодні книга програє змагання з "електронним вихователем". Переглядання телепередач стає чи не головним видом дозвілля дітей і підлітків, що формують у них стереотипізоване, спрощене мислення.

Відбувається також "візуалізація" світосприйняття. Після легкого перегляду фільму дитині важко зосередитися на читанні важкого тексту, який вимагає додаткових зусиль для сприйняття. Отже дорослим слід допомагати дитині, допомагати їй читати і усвідомлювати прочитане, привити їй любов до чигання. Працюючи з дітьми, слід дотримуватися принципу: книга плюс дитяча творчість, адже індивідуальність і творчі задатки дитини розвиваються лише за умови безпосередньої участі у тому чи іншому заході.

Давно відомо, що ставлення людини до книги формується у молодому віці. Саме тому особливу увагу слід приділяти залученню дітей до читання, заохоченню їх до спілкування з літературним словом, пошуку книг для душі. Особливість такої роботи полягає не лише у тому, щоб дати дитині прочитати ту чи іншу книгу, а навчити її вибирати для себе літературу самостійно завдяки іграм, конкурсам, вікторинам, відеоподорожам, ляльковим спектаклям, книжковим виставкам, посібникам-іграшкам. Важливо організувати дозвілля

школярів, стимулювати процес читання на основі принципу “читання-задоволення”, адже для дітей властиве не лише споживання інформації, а самий процес її пошуку. Використання ігрових прийомів у масових заходах є також ефективним засобом підвищення їхнього інтересу до читання і сприяє оптимальній організації дитиною свого вільного часу.

Виникає питання: якщо ми це все усвідомлюємо, чому ж тоді знижується відсоток читачів? А тому, що в сучасному світі акцент перемістився з духовного на матеріальну сторону життя. Люди намагаються зекономити час на всьому, оскільки “час - це гроші”, і тим самим змінюють стиль життя людства, що вирізняється своїм божевільношвидким темпом. У сучасному світі книга вже не виступає у ролі “вчителя житгя” молодої людини, її духовним медіумом, а стає одним із банальних інформаційних джерел.

У структурі читацьких інтересів молоді переважає інформаційно-ділове читання. Книга виступає у ролі джерела навчальної та довідкової інформації. Інтерес до класики, сучасної художньої літератури у молоді суттєво знизився. Щоб повернути увагу молоді до книги, українські письменники і поети застосовують ненормативну лексику, епатажні тексти, відверті еротичні мотиви. Умовно можна окреслити кілька типів *ставлення молоді до книги:* 1) сприймання книжок як інформаційно-пізнавального інструменту, що дає дітям необхідні знання; 2) сприймання книг як джерела емоційно-духовного формування особистості, знайомства зі зразками поведінки, героями; 3) “культове” сприйняття книжок.

Вихід з сучасної ситуації вбачаємо у відродженні книговидання та створення клубів-кафе, на зразок київського “Бабуїну”, які б поєднували у собі книжковий магазин, бібліотеку, кафе, літературний клуб і концертний зал. Саме вони могли б допомогти у збільшенні читацького інтересу у молоді та створити неповторну інтелектуальну атмосферу. Ці клуби вже існують у таких культурних центрах, як Київ, Львів, Харків та інші. Вечори, проведені в літературних клубах-кафе чи прогулянки рядами книжкового базару, де зустрічаєш друзів, дізнаєшся про літературні новинки, нарешті, купуєш потрібну книгу – не можна нічим замінити. Це неповторний спосіб існування мислячих істот.

Дмитро Гордієнко (історичний факультет)
Наук. консультант – доц. Цюра С. Б.

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІДЕЇ ПРОФЕСОРА ПЕТРА ЛЮПЕРСОЛЬСЬКОГО

Професор Петро Люперсольський (1836-1903) належить до визначних представників історичної науки в галузі всесвітньої історії другої половини XIX ст. Більшість свого наукового життя він провів у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька (далі – НІФІ). Будучи випускником С.-Петербурзької духовної академії (1859р.), працював викладачем історії у

В'ятській та С.-Петербурзькій духовній семінаріях. З виходом з духовного звання, він перейшов у Ларинську гімназію. 1869 р. під керівництвом М. Куторги ним була захищена дисертація на ступінь магістра загальної історії.

По поверненню з закордонного відрядження з 1 січня 1872 року розпочалась його служба в Міністерстві народної освіти, та вже в березні того самого року вченого переводять на службу у Варшавський університет, де він став доцентом, а згодом - екстраординарним професором по кафедрі загальної історії. В університеті П. Люперсольський викладав на III і IV курсах ранню історію Греції і Риму, що відповідало особистим науковим зацікавленням.

14 вересня 1875 року відкрито Ніжинський історико-філологічний інститут, метою якого була підготовка вчителів давніх мов та словесності, а також істориків-класиків. На роботу в інститут був запрошений П. Люперсольський, на якого покладалось викладання античної історії.

Однак, лише 1882 року в НІФІ було відкрито історичне відділення, проект якого був розроблений професорами М. Арістовим, Г. Зенгером і П. Люперсольським. Останні двоє професорів у своєму проекті зазначали, що метою заснування нового відділення має стати посилення викладанні історії. Позаяк, та другорядна роль, яка відводиться історії, не відповідає значенню цієї науки в колі філологічних знань. Професори зазначали, що “наукові заняття історією не мислимі без ґрунтовного знання класичних мов, їх викладання має зайняти належне місце”, що дасть змогу випускникам цього відділення бути як викладачами історії, так і давніх мов.

В НІФІ на перших порах, як правило, він розпочинав свій курс з історії давнього Сходу, а вже по тому переходив до історії Греції і Риму. На старших курсах (III і IV) ним читались або середньовічна, або нова Істрія Європи. Як лектор, Петро Люперсольський був блискучим оратором; його лекції відвідувались студентами інших курсів. Велика ерудиція, захоплення власним предметом зробили історичне відділення інституту надзвичайно популярним.

Важливою складовою підготовки майбутніх вчителів у НІФІ була педагогічна практика студентів у Ніжинській гімназії, по закінченню якої наставники проводили зі студентами бесіди та жваві дискусії, у яких брав участь і П. Люперсольський. На його думку, під час практичних занять у гімназії необхідно виробляти у студентів вміння аргументувати застовування певного дидактичного методу. Самою ж педагогічною майстерністю студенти мають оволодівати безпосередньо на практиці. Проте перед уроками в гімназії мали бути проведені вступні дидактичні бесіди, з залученням до них окрім наставника керівника ще й викладача педагогіки. До змісту цих бесід мали включатись актуальні методико-педагогічні проблеми.

Така позиція П. Люперсольського виказує у ньому насамперед вченого-дослідника, а не педагога. Для нього робота в інституті – це підготовка дослідників. Саме тому, ймовірно, він віддавав перевагу практиці, де кожен студент міг знайти свій стиль викладання. На його думку, головне – розуміння студентом матеріалу, а не зовнішнє вираження форми викладання.

Таким чином, проф. Петро Люперсольський займає поважне місце в історії вищої освіти. Головною заслугою вченого є професорська служба

насамперед у НІФІ, де впродовж 22 років (1875–1897 рр.) вченим було підготовлено велику кількість вчителів-класиків, з яких частина випускників стала відомими вченими, як, наприклад, І. Турцевич та В. Савва.

Ірина Грень (механіко-математичний факультет)
Наук. консультанти – доц. Мищишин І. Я., асист. Біляковська О. О.

ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Процес європейської інтеграції дедалі помітніше впливає на всі сфери життя держави, не оминув він і вищої освіти. Відтак, Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських вимог, щораз наполегливіше працює над практичним приєднанням до Болонського процесу.

Але не слід ідеалізувати Болонський процес. Він нерівномірний, суперечливий, складний. Його цілі ще дуже гіпотетичні. Як приєднання до цього процесу, так і неприєднання мають свої переваги та ризики. Втім, з урахуванням усіх “за” і “проти” альтернативи Болонському процесові немає. Чим більше зволікатимемо з рішучими кроками, тим важчим для нас буде вступ до Болонської співдружності.

Реформування вітчизняної освітньої сфери вже давно потрібно Україні, яка, маючи величезні можливості, дуже мало практично їх використовує.

Враховуючи незворотність Болонського процесу, ми маємо усвідомлювати, що для нашої системи вищої освіти він є дуже непростим. Нам важче, ніж будь-якій іншій країні, яка не має таких глибинних традицій у галузі фундаментальної природничої й інженерної освіти, приєднатися до багатьох загальноєвропейських рішень, забуваючи власні багатовікові наробки у цій галузі.

Ми, маючи один з найвищих у світі індексів освіченості (98%) і значний потенціал, залишаємося країною з низькотехнологічною промисловістю й слаборозвиненою інформаційною інфраструктурою.

У той же час саме Україна змогла в 1952 р. створити третій у світі комп'ютер після США й Великобританії. Саме Україна сформувала всесвітньо відому школу в області кібернетики й обчислювальної техніки на чолі з академіками С.Лебедєвим і В.Глушковим.

Тому нові виклики ми повинні прийняти не тільки переносячи на наше підґрунтя досвід інших держав, але й пропонуючи європейському співтовариству свої доробки, досягнення, пропозиції, своє бачення проблем. Тобто потрібно досягти гармонійного поєднання європейських нововведень і кращих вітчизняних традицій. Але ми повинні відверто визнати, що за останні роки у сфері вищої освіти України накопичилися складні проблеми. Це надлишкова кількість навчальних напрямів і спеціальностей, недостатнє

визнання у суспільстві рівня “бакалавр”, невиправдана плутанина у розумінні рівнів спеціаліста і магістра.

Ці та інші перешкоди погіршують розпізнавання нашої системи вищої освіти зовнішнім світом, підсилюють ізоляціоністські тенденції, погіршують мобільність наших студентів, викладачів і науковців в межах європейського освітнього простору і ринку праці.

Зменшити ці перешкоди – означає для нас опинитися, образно кажучи, на першому поверсі величезної будівлі, яка має назву “Європа знань”.

“На другому поверсі” на нас чекають дуже серйозні структурні перетворення. Це – модернізація системи контролю якості освіти, узгодження дворівневої системи з європейською моделлю, введення загальноєвропейських кредитних заліків і термінів навчання.

Наша вітчизняна сфера освіти дуже своєрідна і необдумане впровадження європейських підходів може зламати найцінніші риси системи, що створювалася століттями. У той же час, у нас накопичилося багато проблем, що ведуть до нереалізованості інтелектуального потенціалу держави, і впровадження Болонського процесу може стати вирішенням цієї проблеми шляхом залучення досвіду європейських освітян.

І тут виникає інший, не менш важливий ризик – це поверхневе запровадження засад Болонського процесу в Україні. У такому випадку виникає небезпека залишитися з існуючими проблемами в освіті, які не можуть бути компенсовані навіть тими перевагами, що передбачає входження в європейський освітній простір.

Але, мабуть, найбільшим ризиком є сукупність описаних вище можливостей, коли поточні проблеми не вирішаться, а лише загостряться завдяки тому, що унікальні традиції освіти будуть зламані і будуть запроваджені ті елементи європейської системи освіти, що не буде давати практичну користь у нас.

Варто розглянути ще один ризик. Часто як студенти, так і викладачі з недовірою відносяться до впровадження європейських стандартів у освіту. Частково це консервативні за характером люди, що звикли вчитися та працювати за існуючими нормами і не мають бажання щось змінювати, маючи острах, що зміни можуть негативно вплинути на якість їхнього життя. У даному випадку проблема має психологічне підґрунтя. Але є й такі люди, що завжди відкриті для якихось позитивних змін, але негативно відносяться до Болонського процесу через недостатню обізнаність, коли в умовах браку інформації висновки робляться на основі тих, часто невірних, даних, що спираються на емоції, а не на факти, які вони одержують від свого оточення.

Процес реформування та корінних змін ніколи не був легким та безболісним. Та головна наша проблема – відсутність єдності та консолідованості між основними суб’єктами сфери вищої освіти. Не об'єднавшись навколо реформ та мінімізації негативних наслідків, ми ніколи не досягнемо успіху.

Проблема інтеграції системи освіти України у світовий, в першу чергу Європейський освітній простір, обумовлена самим життям, стратегічною політикою України на інтеграцію в Європейське і світове співтовариство.

На шляху до Болонського процесу вважливо, щоб нас не спіткала небезпека, а усі перетворення не виявилися поверховими і не звелися лише до конференцій і обговорень. Вони мають бути такими, щоб досягти бажаної мети – надати молоді можливість, співпрацюючи з Європою, розбудувати Україну і зробити усіх нас громадянами прекрасного європейського континенту.

Олександра Грещук (механіко-математичний факультет)
Наук. консультанти – доц. Мищишин І. Я., асист. Біляковська О. О.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВИХОВНІЙ СИСТЕМІ "ПЛАСТУ"

Мета цієї доповіді – донести до сучасної молоді, що життя і здоров'я – це найвища цінність, а здоровий спосіб життя обумовлює сукупність таких умов навчання та виховання, в яких проявляються звички, режим життя, що сприяють збереженню, зміцненню і передачі здоров'я майбутньому поколінню.

Здоров'я людини – це гармонійна єдність фізичних, психічних, моральних і духовних якостей, що сприяють збереженню генофонду нації, заняттям творчою, розумовою і фізичною працею, створенню сім'ї, народженню і вихованню дітей, активній громадській діяльності. Здоровий спосіб життя – основа життєдіяльності нації й держави.

Особистість має бути корисною суспільству, тому вона має бути фізично розвинена, соціально адаптована, психічно врівноважена, має жити у гармонії з природою і мати чіткі позитивні мотивації, мати духовну основу. Здоров'я людини на 51 відсоток залежить від способу життя. Однак, говорячи про здоровий спосіб життя, у першу чергу мають на увазі відсутність шкідливих звичок, хоча поняття здорового способу життя набагато ширше, ніж їх відсутність; у нього також входить система відносин до себе, до іншої людини, до життя в цілому.

Проблема виховання і захисту підростаючого покоління ніколи не втрачала і не втратить своєї важливості, адже молодь – це гарант самозбереження здоров'я. Піклуючись про молоде покоління, держава готує активних громадян, здатних перебрати до своїх рук управління державними і суспільними справами.

Об'єктивні показники та результати опитувань свідчать, що в Україні поки що існує багато невирішених проблем щодо формування здорового способу життя як у цілому серед населення, так і серед молоді зокрема. Більшість молодих людей незадоволена станом навколишнього середовища, умовами праці, навчання й відпочинку, матеріальним становищем, якістю медичного обслуговування. Молодь віддає перевагу пасивним формам проведення дозвілля, що призводить до популяризації таких шкідливих звичок,

як куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин, до дошлюбних та позашлюбних статевих відносин.

На початку XX століття британець лорд Баден-Пауелл, проаналізувавши різні національно-культурні традиції, започаткував нову, оригінальну систему виховання, яку він назвав скаутинг, з англійської — розвідувач. Скаутинг за короткий час поширився в більшості країн світу, ставши, по суті, базовою недержавною системою виховання дітей та молоді. Причиною такого феноменального успіху було ураховування особливостей психіки дітей, їх потреб у грі, змаганні за лідерство.

Український "Пласт", заснований видатним українським педагогом Олександром Тисовським як національна модель скаутингу, завжди приділяв велику увагу плеканню здорового способу життя (у Пластовому законі, зокрема, говориться: "Пластун дбає про своє здоров'я").

В основі пластового виховного процесу покладено ідею всебічного самовиховання особистості, гармонія фізичного, інтелектуального, духовного і соціального розвитку. Пластові принципи і практики стверджують неприйняття шкідливих для здоров'я речовин – алкоголю, тютюну, наркотиків. Формування такої постави серед членів успішного і престижного молодіжного середовища сприяє усуненню поширених серед молоді стереотипів сприйняття тютюну й алкоголю як бажаних супутників дорослого життя і життєвого успіху.

Практичні елементи плекання здорового способу життя широко представлені у виховній програмі "Пласту". Це елементи пластових проб, спрямовані на формування навичок, дотримання засад щоденної гігієни, загартування тіла, проведення щорічної всеукраїнської літньої спартакіади і зимової олімпіади для дітей та молоді, створення літніх і зимових оздоровчих таборів.

У процесі проведення виховної програми "Пласт" активно залучає до співпраці батьків. Така співпраця є запорукою успішності виховного процесу, оскільки саме в родині формуються основні звички і стиль життя молоді. Також "Пласт" проводив програму "Українська родина", метою якої є сприяння відродженню в родинах духовних цінностей, які формують обличчя української самобутності.

"Пласт" проводить активну працю з популяризації здорового життя серед громадськості, ефективним засобом антиалкогольної та антитютюнової програми серед дітей та молоді є власний приклад пластунів – юнацтва і дорослих. Традиційно пластуни не дозволяють собі курити чи пити спиртні напої, свою позицію вони активно популяризують у громадах.

Зокрема, в Івано-Франківську "Пласт" вже кілька років успішно реалізує антиузалежнюючу програму, яка включає в себе видання і поширення серед молоді плакатів, проведення тематичних семінарів, вечорів, розважальних заходів тощо.Також пластунами Чернівців успішно було проведено захід із символічного обміну цигарок на цукерки, в День відмови від тютюну пластуни обміняли понад 500 цукерок на цигарки і провели їх урочисте знищення.

Активна громадська позиція пластової молоді в плеканні засад здорового способу життя є позитивним прикладом для молоді і має підтримку серед громади. Саме такий підхід до вирішення проблеми утвердження здорового способу життя в українському суспільстві має, мабуть, найкращі перспективи. Лише сконсолідовані зусилля усієї громади дадуть можливість зробити цю справу не лише обов'язком певної групи держслужбовців, а й усієї нації. Давайте ж спробуємо перетворити багато гарних слів в реальні діла, яких потребує Україна.

Переконана, що людське життя та здоров'я не підлягають оцінці за вартісною шкалою, бо саме вони і є найвищою життєвою і суспільною цінністю. Їх взаємозв'язок є очевидним, адже поняття "здоров'я" характеризується не тільки відсутністю хвороб або фізичних вад, а й станом повного фізичного, психічного, соціального благополуччя. Ще в античні часи зародився і дійшов до нас афоризм: "Здоров'я – це нічого. Але усе без здоров'я – ніщо". Адже тільки здорова людина може втішатися життям, виконувати суспільні обов'язки та реалізувати фізичні і розумові здібності.

Отже, нам необхідно зрозуміти,що причина нездоров'я насамперед не в поганому харчуванні, некомфортному житті, забрудненому середовищі існування, відсутності медичної допомоги, а у байдужості людини до самої себе, у звільненні завдяки цивілізації людини від зусиль над собою, наслідком чого стало руйнування захисних сил організму

Юрій Грицина (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАСАДАХ КОНСТРУКТИВІЗМУ

Використовуючи експериментальні дані нейробіології, теоретики радикального конструктивізму встановили, що мозок людини є когнітивно і семантично самозацикленою системою. Мозок розуміє лише власну мову, тобто мову нервової системи, і працює лише з власними станами. Мова нервової системи є нейтральною щодо значення, тобто передає лише певну обмежену частину інформації, яку сприйняли рецептори людини. На думку конструктивістів, сприйнямання є водночас і наділення значенням, і інтерпретація сприйнятої інформації. Людина (а точніше мозок людини) сама конструює значення на основі попередньо сформованих схем. Отже слухач сам визначає зміст і значення почутої інформації; той, хто йому подає цю інформацію має на нього лише мінімальний вплив.

На підставі цієї теорії можна зробити висновок, що кожне нове слово, жест або дія вчителя сприймаються учнем на основі своєї власної історії. Ця історія є результатом попередніх дій учня у пережитих ситуаціях реальності, тобто сконструйованих ним частинах світу. Отже, навіть вказівки, вимоги і

оцінки вчителя не впливають на учня безпосередньо, а є лише орієнтирами. При цьому сам учень вирішує, в якому напрямі діють ці орієнтири.

Теоретики радикального конструктивізму визначають два типи інструменталізації навчання: утилітарну та епістемічну. На думку дослідників, утилітарною інструменталізацією є тренінг, спрямований на формування умінь та виникнення рівня продуктивності виконнаня певних дій. Натомість, епістемічною інструменталізацією є навчання, активне конструювання концептуальних схем, генерування розуміння.

В теорії радикального конструктивізму в центрі стоїть індивідуум і його сприймання, яке завжди залежить від самого суб'єкта і конкретної ситуації. Загалом в людини спостерігається повільний розвиток когнітивних сфер, що з позиції нейробіології пояснюється бажанням зберегти ідентичність. Отже для ефективного навчання і розвитку учень повинен ставити власні цілі та діяти з метою їх досягнення. У такому разі учень сам активує свої когнітивні сфери.

На думку вчених, мозок людини конструює світ шляхом розподілу всіх подій за класами ситуацій. Відповідно відбувається несвідома категоризація та упорядкування усіх дій індивіда. Ті частини реальності, що людина пережила у радикальному конструктивізмі визначаються як “суб’єктивні сфери досвіду”. На думку конструктивістів, процес вивчення і засвоєння інформації відбувається лише у разі виникнення розбіжностей між новою ситуацією та вже збереженими суб’єктивними сферами досвіду. Джерелом таких розбіжностей є спілкування і взаємодія з іншими учнями, а також вчителем. Саме тому, потрібно розвивати форми уроків, базованих на комунікації.

Головним у процесі навчання є з’ясування значення. У зв’язку з цим вчитель повинен допускати під час заняття навіть незвичні розв’язки проблеми, що можливо суперечать фізичним (хімічним, математичним) законам, розгладати такі рішення як “проміжні”. Вчитель не повинен одразу оцінювати їх як неправильні, а давати учням простір для прийняття рішень. Адже розуміння проблеми у кожного учня є суб’єктивно-специфічним. Отже, його розв’язок може бути суб'єктивним вирішенням суб'єктивно сприйнятої проблеми. З огляду на це, під час навчання і з’ясування значення вчитель повинен уникати однозначної оцінки (на кшталт “добре”, “погано”), памятаючи, що має справу з суб’єктивними твердженнями.

Процес навчання з використанням теорій радикального конструктивізму можна окреслити таким шляхом:

1) Учень стикається з (явищем) феноменом на **рівні події**. Сама подія цікавить його набагато більше, ніж її причина чи термін, яким її можна означити. Вислови учня стосовно події є невпевненими і гіпотетичними.
2) Учень починає утворювати **логічні зв’язки** між об’єктами. Завдяки взаємодії з іншими учнями і вчителем, учень починає розуміти властивості об’єкта і його зв’язки.
3) Розуміння зв’язків між об’єктами приводить учня до розуміння **стратегії**, тобто взаємозв’язків, що часто повторюються.

4) Розглядаючи стратегію як певну константу дій, учень починає узагальнювати **принципи** дій.
5) Відбувається **синтез** усіх попередніх кроків – об'єкти, їхні властивості, зв'язки, стратегії і принципи об'єднуються в одну формацію. **Формація** дає учню можливість аналізувати ситуацію, не розкладаючи її на окремі кроки, так як він це робив, конструюючи для себе цю формацію.

Актуальність теорій радикального конструктивізму полягає в новому перерозподілі ролей вчителя і учня. Педагогічна теорія радикального конструктивізму веде до більш ефективного навчання, оскільки учень переслідує власну мету, а не мету поставлену вчителем.

Ольга Дзьоба (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Проблема превентивності завжди була і є пріоритетною в системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціологічних досліджень у різних країнах світу. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти, оскільки молодь формується в складних соціокультурних умовах: під впливом економічних і політичних суперечностей, неврівноваженості соціальних процесів, криміногенності суспільства.

Основними причинами деструктивної поведінки є психологічний дискомфорт, негативні переживання, загальна втрата духовних орієнтирів, девальвація загальнолюдських цінностей, не сформованість почуттів терпимості, толерантності, милосердя, честі, совісті, доброти у значної частини дітей та молоді, що викликає в них апатію, байдужість, зневіру, відчуття своєї непотрібності, нерозуміння сенсу життя.

Серйозним дестабілізуючим фактором є деструктивний конфлікту системі "учень-учитель-батьки". Як негативне соціальне явище в педагогічному процесі і визначальний фактор у виборі мотивів асоціальної поведінки, він значно гальмує навчально-виховний і соціальний процес, погіршує культуру спілкування і поведінки в учнівських і педагогічних колективах.

Існуюча практика профілактичної діяльності, базуючись переважно на адміністративно-авторитарних підходах до дитини як об'єкта виховання, спрямована на подолання негативних явищ, а не на їх профілактику.

З огляду на недоліки попередньої практики реалізації профілактичних завдань, основна увага повинна бути спрямована на вироблення нової філософії виховання, на підвищення наукового рівня теорії, методології і педагогічної технології виховання, визначення шляхів покращення педагогічної майстерності в здійсненні традиційних і нетрадиційних форм і методів, розробку нових стратегій виховання. Таку діяльність слід здійснювати з

урахуванням існуючого становища дітей та молоді, наявних у суспільстві ресурсів, можливостей, державного бюджету.

Мета превентивної педагогіки — досягнення сталої відповідальної поведінки, сформованості імунітету до негативних впливів соціального середовища. Вона розглядається поліаспектно: *педагогічний аспект* полягає у виробленні такої позиції особистості, що конкретизується культурою цінностей, свідомим вибором моделей просоціальної поведінки; *соціальний аспект* передбачає об'єднання зусиль суб'єктів превентивної діяльності на міждисциплінарному рівні, спрямованих на погоджену і своєчасну реалізацію попереджувальних заходів; *психологічний аспект* полягає у диференційованому індивідуально-психологічному, статево-віковому підході до виявлення деструктивних рис у поведінці особистості й розробці соціалізації та корекції девіацій; *правовий аспект* визначається як дотримання прав особистості, формування правової культури.

Вищезазначене зумовлене потребами суспільства у збереженні й розвитку соціально активної, здорової особистості; потребами неповнолітніх у реалізації їхніх прагнень до соціально орієнтованого способу життя; гуманним ставленням і необхідністю допомоги неповнолітнім, які опинилися у кризовій життєвій ситуації.

Термін "превентивний" розуміється нами як "попереджувальний", "охоронний", "захисний", що стосується профілактики деструктивної поведінки, наркоманії, ВІЛ/ Сніду, нездорового способу життя, забезпечення соціально-правового захисту дітей і молоді.

Концепцією превентивного виховання дітей та молоді України, прийнятої 1998 року, визначено, що *превентивне виховання — це комплексний цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії із соціальними інституціями, спрямований на фізичний, психічний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних явищ соціального середовища, профілактику й корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді.*

Превентивна робота проводиться з дітьми, починаючи з дошкільного періоду, з метою попередження відхилень у поведінці, особливо з тими, хто перебуває в несприятливих умовах виховання або став на шлях асоціальної та протиправної поведінки. Превентивність повинна бути складовою будь-якої соціально-педагогічної дії, оскільки цей процес істотно підсилює позитивний потенціал суб'єктів взаємодії.

Ми вважаємо, що основними завдання превентивної педагогіки у вихованні молоді є:

- створити умови для формування позитивних якостей особистості у процесі трудової, навчальної та інших видів діяльності, що сприяють інтелектуальному, морально-етичному розвитку, виробленню опірності до негативних явищ;
- надавати комплексну психолого-педагогічну і медико-соціальну допомогу тим неповнолітнім, котрі її потребують; стимулювати їх до здорового способу життя і позитивної соціальної орієнтації;

- сприяти виробленню міждисциплінарних підходів при підготовці фахівців (педагогів, психологів, лікарів, юристів, соціальних працівників), батьків та ін., об'єднанню зусиль різних суб'єктів превентивної роботи.

Отже, предмет вивчення превентивної педагогіки являє собою триєдину структуру: профілактика девіантної поведінки дітей та молоді, формування їхнього здорового способу життя і соціально-правовий захист.

Це дає змогу виокремити *функції превентивної педагогіки: діагностично-прогностична* функція полягає в аналітичній роботі зі з'ясування причин і умов відхилень у поведінці дітей та молоді; *корекційно-реабілітаційна функція* має на меті узгодження виховного процесу з реальними умовами соціалізації дитини, використання оптимальної допомоги, перевиховання та подолання негативних проявів у поведінці. *Освітньо-консультативна функція* передбачає застосування сучасних технологій надання оптимальної освітньої, консультативної інформації; попередження і нейтралізацію надмірної інформації про види і форми негативних явищ. *Організаційно-методична функція* полягає в опрацюванні й реалізації міжгалузевих науково-дослідних проектів із проблем превентивного виховання; *інтегративно-просвітницька функція* передбачає збір, обмін, аналіз, адаптацію, узагальнення та впровадження вітчизняного й зарубіжного досвіду превентивної практики.

Результатом функціонування превентивної педагогіки стане створення оптимальної структурної системи виховання, яка буде сприяти:

- активізації діяльності фахівців, консультантів, практичних працівників у дослідженні й вирішенні проблем превентивного виховання;
- залученню освітніх, медичних, соціальних і правоохоронних установ до реалізації завдань попередження правопорушень і злочинності серед неповнолітніх, координації діяльності суб'єктів превентивної діяльності; посиленню тенденції до зниження вживання наркотичних речовин, ВІЛ -інфікованості, формуванню в молодого покоління навичок здорового способу життя;
- соціально-психологічній адаптації неповнолітніх, які мають життєві проблеми; підвищенню професійного рівня фахівців навчальних закладів усіх типів і рівнів акредитації.

Наталія Іванишин (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДІВ І ПРИЙОМІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

За останні кілька десятків років педагогічна наука зазнає великих змін, зокрема в запровадженні нових форм, методів і прийомів організації та проведення освітньої роботи. Одним з таких нововведень на теренах нашої та сусідніх держав є музейна педагогіка. Музейна педагогіка передбачає собою проведення уроків з різних наукових дисциплін (біологія, історія, фізика, музика, природознавство, художня культура тощо) у приміщенні музею чи з використанням музейних експонатів на базі школи. Така форма навчання допомагає кращому засвоєнню матеріалу уроку, вона знайомить учнів першоджерелами нової теми, дозволяє наочно споглядати ексклюзивні матеріали. Під час проведення уроку в музеї активізується увага учнів, стимулюється емоційна сфера, відбувається розвиток пізнавальної активності, естетичного смаку, культурної обізнаності, зацікавлення та удосконалення знань про історичну і культурну значимість рідного міста та країни, що сприяє розвитку патріотизму та прагненню приймати активну участь у культурному житті суспільства.

На сьогоднішній день розвиток музейної педагогіки в Україні є не надто високим. Значно більші успіхи в цій галузі належать західноєвропейським країнам, де досвід проведення уроків у музеях є набагато більш практичним та розвинутим, а також Російській Федерації.

Наприклад, у Росії активне впровадження музейної педагогіки в освітню програму почалося з 1990-х років. Ще у 1920-ті роки, були створені перші дитячі музеї у Москві, під час екскурсій до яких вже використовувались сучасні методи музейної педагогіки. Н. Д. Бартрам – засновник першого дитячого музею в Росії – музею іграшки, Я. П. Мексин – директор музею дитячої книги, А. У. Зеленко – засновник неіснуючого проекту Дитячого палацу, в якому, як передбачалося, знайдеться місце не лише музейним експонатам, а й театру і майданчикам відпочинку для дітей. На жаль, про ініціативи Бартрама, Зеленко і Мексина вже у 30-ті роки було забуто.

Одним з головних діячів, що займалися вивченням методів музейної педагогіки, був вчений-мистецтвознавець А.Б.Бакушинский. Він виступав проти поверхового, ілюстративного підходу до розгляду витворів мистецтва у стінах музею і вважав, що співпереживання глядачем художньому твору сприяє пробудженню в ньому творчих задатків. Соціальна цінність й значущість мистецтва, за його словами, полягає саме у “творчому переживанні”, а основна задача художнього виховання, що здійснюється у ході музейних екскурсій, бесід і лекцій, сприяє тому, щоб “розкрити витвір мистецтва в його повній глибині, відкрити безпосередній зв’язок між ним і глядачем через історичне переживання його як частини чогось живого, як художнього організму”.

Особливу роль А. Бакушинський відводив методиці роботи з екскурсійними групами у музеї, висуваючи викладачу-екскурсоводу наступні вимоги: вміти самому якомога глибше переживати витвори мистецтва, добре їх знати, розуміти психологію глядачів, рівень їхніх художніх потреб.

Отже, як ми бачимо, від успішного вибору методу викладення матеріалу у музеї, залежить насамперед ефективність самого уроку та розвиток особистої і пізнавальної сфер учнів.

Серед загальних педагогічних методів викладання, у музейній педагогіці застосовують:

методи за переважаючим джерелом отримання знань:

- словесні (пояснення, розповідь, бесіда);
- наочні (демонстрація, ілюстрація, відео метод);
- практичні (пізнавальні ігри, інсценування, занурення в минуле);

методи за характером мисленнєвої і пізнавальної активності;

- репродуктивні;
- пояснювально-ілюстративні;
- проблемно-пошукові.

До суто музейно-педогогічних методів належать наступні: “занурення” в історичну епоху, рольове “прожиття” історичних та культурних подій, інформаційний, продуктивний, репродуктивний, дослідницький, реконструкції, порівняльних аналогій, асоціативний, моделювання, порівняльного аналізу, випереджувального заохочення.

Насамперед, метод випереджувального заохочення полягає у тому, що музейний працівник будує свій діалог з групою на заохоченні і стимулюванні будь-якої активності, намагаючись викликати позитивні емоції.

Однією з важливих складових методу є прийом навчання. Серед прийомів музейної педагогіки виділяють наступні:

прийом показу – головний прийом і головна складова музейного заняття, він зумовлює наочність, спрямовує увагу на головні риси та ознаки предметів;

прийом коментування – використовується, якщо експонат демонструється у процесі розвитку або руху;

прийом руху – за його допомогою пізнається музейний об’єкт і закріплюються знання;

прийом реконструкції – полягає у відтворенні події або епохи шляхом образної розповіді, за допомогою якої музейний педагог немов би робить слухача діючою особою певної події, ситуації;

прийом локалізації подій – характеризується особливо сильним емоційним впливом, що полягає у “прив’язуванні” певної події до певного місця;

прийом порівняння – полягає у співставленні різних ознак одного й того ж експонату, або різних об’єктів між собою;

прийом цитування –дозволяє загострити інтерес слухачів до якогось факту, події, явища, надає більшої авторитетності висловлюванням педагога.

Найважливішим чинником вибору конкретного методу та прийому під час проведення уроку є вікові особливості учнів та характер викладу навчального матеріалу.

Діти молодшого шкільного віку (з першого по четвертий класи) мають конкретне образне мислення, безпосереднє сприймання, нестійку увагу. В роботі з ними використовуються словесні і практичні методи: сюжетні ігри, проживання епохи чи події, бесіди, замальовки з натури чи по пам'яті, театралізація.

В учнів середніх класів починає формуватись абстрактне мислення, раціональний підхід починає переважати над емоційним мисленням. Відтак, у роботі з ними найчастіше застосовуються практичні й проблемно-пошукові методи: порівняльний аналіз, замальовки з натури, креслення планів і схем, пошукова діяльність.

Що ж стосується учнів старших класів, то вони вже мають сформоване абстрактне мислення, більш високий інтелектуальний рівень розвитку. У роботі з ними використовуються проблемно-пошукові і дослідницькі методи: конференції, написання рефератів, доповідей, підготовка і проведення екскурсій.

Для проведення успішного уроку з музейної педагогіки, варто, перш за все, звертати увагу на те, якими саме методами і прийомами будемо послуговуватися. Правильний підбір методів – це більша половина успіху. Під час вибору методу варто керуватися як психологічними особливостями групи, так і особливістю поданого матеріалу, а також умовами проведення уроку.

Отже, музейна педагогіка є надзвичайно корисною та перспективною для застосуванні у школі. Адже сучасне становище вітчизняних музеїв надто незадовільне. їм доводиться виживати лише за рахунок незначної кількості туристів та екскурсійних груп. На прикладі міста Львова зазначимо, що уроки можна проводити не лише в приміщеннях музею, а й просто неба, оскільки значна кількість пам’ятників архітектури знаходиться просто на вулицях міста. Якщо ми будемо займатися популяризацією та розвитком музейної педагогіки, ми не лише зможемо заохотити наше майбутнє покоління до естетичного сприймання світу, але й значно піднесемо економічний стан та престиж наших дивовижних та надзвичайно багатих музеїв.

Тетяна Калюжна (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ЧИННИКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ

Оскільки освіта безпосередньо пов'язана із таким процесом як засвоєння знань та формування пізнавальних можливостей, одним із важливих проблем є питання інтелекту, а саме, питання ефективності інтелектуальної діяльності та способи її підвищення.

Незважаючи на велику кількість літератури та досліджень, питання інтелекту залишається відкритим. Особливе зацікавлення сьогодні виявляється до проблеми штучного інтелекту, який намагаються уподібнити до людського, але зважаючи на унікальність неповторність останнього та мало вивченість його особливостей й можливостей такі дослідження можуть бути не надто успішними. В наше "інформаційне" сьогодення інтелектуальній діяльності надають все більшого й більшого значення, а особливо підвищенню продуктивності в даній сфері. В цій роботі ми розглянули таке поняття, як "інтелектуальна ефективність", яке не вживається в літературі, але є важливим у вивченні інтелектуальної сфери людини, оскільки інтелект часто розглядається як здатність до здійснення процесу пізнання і продуктивному рішенню проблем, зокрема, під час оволодіння життєвим колом задач, а інтелектуальна діяльність, очевидно, визначається як процес здійснення такої діяльності. Слушно звернути увагу на ефективність інтелектуальної діяльності, на те, від чого вона залежить, що її спричинює, в чому вона виявляється, які психологічні аспекти впливають на неї.

Метою роботи буде виявлення впливу психологічних особливостей студентів на їхню інтелектуальну ефективність.

Завдання роботи є наступними: вивчення проблеми інтелектуальної діяльності та ефективності; дослідити за допомогою психологічних методик когнітивну сферу студентів та виявити риси, які впливають на інтелектуальну ефективність;виявити особливості розуміння поняття "інтелектуальна ефективність" та психологічних чинників; надати практичні рекомендації викладачам щодо підвищення продуктивності роботи студентів.

Проаналізувавши літературні джерела, ми виявили, що, наприклад, триархічна теорія людського інтелекту Р. Стернберга включає в себе три підтеорії, які слугують основою для певних моделей інтелектуальної поведінки людини. Ці три компоненти є наступними:

1.Компоненти інтелектуальної поведінки. В рамках цієї теорії виділяють три компоненти обробки інформації: а) засвоєння певних дій; б) планування того, що і як робити; в) фактичні дії. Люди, які здатні опрацьовувати інформацію таким чином, як правило, добре справляються з тестовими завданнями.

2.Заснована на досвіді інтелектуальна поведінка. Дана поведінка дозволяє креативно мислити. Така здатність, як правило, забезпечує успіх у вибраній області діяльності, в нових ситуаціях.

3.Контекстуальна інтелектуальна поведінка. Контекстуальний інтелект дозволяє людині відповідати оточенню, змінюючи себе, оточення або ж і те й інше одночасно (*Солсо Р. Когнитивная психология, 6-е изд. СПб.: Питер, 2006)*. На думку М. А. Холодної (*Холодная М. А. Психология интеллекта, 2-е изд. СПб.: Питер, 2006*) існують такі типи інтелектуальних здібностей: конвергентні, дивергентні (або креативність) та научуваність.

- *Конвергентні* виявляють себе у показниках правильності та швидкості надходження єдиної можливої (нормативної) відповіді у відповідності до вимог заданої ситуації.
- *Дивергентні* як здатність породжувати велику кількість різноманітних оригінальних ідей в нерегламентованих умовах діяльності.
- *Научуваність*, критеріями якої є кількість допомоги, яку потребує людина та можливість переносити засвоєні знання на інші завдання.

У свою чергу Гілфорд виділяє такі критерії опису інтелектуальної діяльності: тип мисленнєвих операцій; зміст інтелектуальної діяльності; вид кінцевого результату.

Ми проводили дослідження, в якому брало участь 52 студента віком від 17 до 22 років, серед них було 23 хлопці та 29 дівчат. Дослідження проводилось під час процесу навчання. Окремо опитувалися хлопці та дівчата. У дослідженні ми застосовували діагностику особистісної та пізнавальної сфери студенті, методики на визначення когнітивних особливостей були подані першими.

Отже, особливістю вивчення інтелектуальної сфери полягає в тому, що психологи не прийшли до єдиного погляду щодо питання інтелекту та його природи. Інколи це поняття ототожнювали з мисленням або його якістю. Існує лише опис інтелектуальної діяльності, але не має терміну, який би характеризував цю діяльність.

Специфіка дослідження когнітивної сфери полягає у невеликій кількості психологічних методик, які потребують значних витрат часу та сил. Аби детально дослідити гностичну сферу, слід робити це в декілька етапів, щоб втома не вливала на результати.

Оскільки результати виявили низький рівень інтелектуальної ефективності, тому ми можемо говорити про характеристику інтелектуальної неефективності. Отже, ми виявили наступні *чинники інтелектуальної неефективності* студентів: низький рівень научуваності та розвиненості мислення (кмітливість, здатність аналізувати), спрямованість особистості на спілкування, а також низький рівень спрямованості особистості на справу. Також ми провели порівняльний аналіз між хлопцями та дівчатами, які проілюстровані на гістограмі.

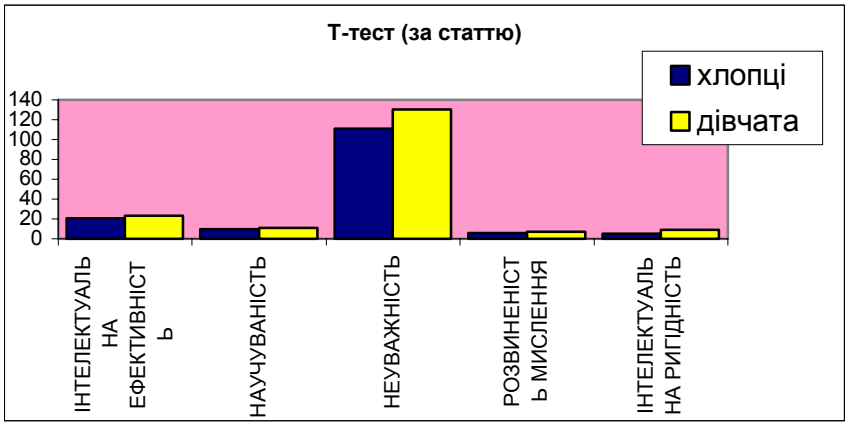

В умовах навчальної діяльності між дівчатами та хлопцями, як ми вище зазначили, будуть відмінності, тому і підходи з метою підвищення інтелектуальної ефективності повинні дещо відрізнятися.

Оскільки хлопці схильні ухилятися від виконання самостійних завдань, особливо тих, виконання яких викладач не може проконтролювати, то вони потребують більшого контролю щодо їхнього виконання. Особливу увагу слід звертати на самостійні завдання.

Для хлопців ефективною, мабуть, буде самостійна робота, що підвищить зацікавленість у вирішенні проблеми. Важливо створити такі умови, які б сприяли вільному відстоюванні власного погляду, яке б не загрожувало позитивному ставленню до того, хто відповідає. Також слід заохочувати до відповіді якомога більше осіб.

Щодо дівчат, то слід звернути увагу на те, що вони є менш уважними, тому для них буде важливим більший контроль безпосередньо на парах. Важливо постійно підтримувати концентрацію уваги дівчат під час навчання.

Також важливим є надавати можливість вирішувати завдання, які не були задані попередньо, що дасть можливість розвинути уміння швидко змінювати свої дії при зміні ситуації діяльності або, інакше кажучи, розвинути гнучкість мислення.

Для дівчат буде, мабуть, ефективною робота в групі, що дасть можливість відпрацювати вміння до ділової співпраці та здатність відстоювати позицію, яка є корисною для досягнення спільної цілі.

Оскільки рівень тривожності у дівчат вищий, то, мабуть, для них буде важливим попереднє повідомлення про контрольну роботу чи подібні заходи.

Оскільки для дівчат є важливими результати у вигляді оцінок, то можливість поліпшити погані результати буде важливою.

Ярина Климок (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Україна перебуває на шляху якісних перетворень освітнього процесу, на шляху до європейського простору вищої освіти. Актуальним питанням на сьогодні є місце та роль студентського самоврядування у формуванні освітньої політики в Україні, яка є державою-учасницьою Болонського процесу. Дослідженням цієї тематики в Україні займаються ініціативні наукові школи студентського самоврядування, Комітет підтримки студентського самоврядування, Спілка ініціативної молоді.

Запроваджуючи процес розвитку студентського самоврядування у нашій державі, оглядаємо цей процес на прикладі європейського досвіду: “Студентство – повноправний партнер в управлінні вищою освітою” – визначають на конференції міністрів вищої освіти Європи. Під “студентством” розуміємо органи студентського самоврядування. Можливість створення органів студентського самоврядування в Україні передбачена Законом України “Про вищу освіту”, і визначається як “…право студентів брати участь в управлінні вищими навчальними закладами та вищою освітою”.

Студентське самоврядування – це право студентської громади вищого навчального закладу бути представленим у відносинах із адміністрацією ВНЗ, органами влади тощо, вирішувати питання, які є необхідними для життєздатності студентської громади. Слід розрізняти поняття “студентське самоврядування” та “професійні спілки студентів”. Професійна спілка – це добровільна громадська організація, яка вимагає вступ осіб до її членства,і лише члени можуть приймати рішення. А студентське самоврядування об’єднає студентську громаду: усі студенти, які навчаються у вищому навчальному закладі із моменту їх вступу. У цьому аспекті – забезпеченні демократичного і повноцінного представництва усіх студентів вищого навчального закладу, у визначенні змісту та організації освіти та управлінні вищим навчальним закладом, - європейські держави розглядають відмінності професійних спілок студентів та студентського самоврядування, яке більше відповідає виконанню цієї функції.

Згідно даних моніторингу Європейської Спілки Студентський Самоврядувань “Болонський процес очима студентів”, виокремлюємо наступні зобов’язання держав-учасниць:

- ліквідувати нестачу правового регулювання для забезпечення реальної участі студентів у організації освітнього процесу
- покращити залучення студентів до участі в органах, які приймають рішення
- студентам має бути дозволено заслуховувати звіти та прийняття рішень про фінанси, умови навчання та звільнення працівників.

- вплинути на упередженість власників адміністрацій, що блокують участі студентської громади в організації навчального процесу, а не як таких, що створюють проблеми.
- уряд та вищі навчальні заклади зобов'язані врахувати думку студентів, навіть якщо вона не збігається з їхньою. Вирішити питання про брак фінансів та людських ресурсів студентських само врядувань та їх представників.

Метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості студентів і формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат роботи. Але визначаємо, що формування навичок керівника не є кінцевою метою. Кінцева мета – це якісна освіта студента. Таким чином розуміємо, що діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчального процесу, підвищення його якості, забезпечення вихованню духовності та культури студентів, зростання у соціальної активності у молоді.

Проте дуже мало студентських самоврядування вищих навчальних закладів в Україні можуть констатувати те, що вони повноправно беруть участь в управлінні та визначенні змісту та якості освіти, вчених радах та конференціях. Як засвідчує практичний досвід роботи із органами студентського самоврядування, реалізовувати свої пропозиції щодо покращення якості освіти у своєму навчальному закладі можуть лише ті органи студентського самоврядування, які створені "знизу", а не "згори", тобто адміністраціями вищих навчальних закладів чи за їх дорученням професійними спілками студентів, які не зацікавлені у розвитку студентського самоврядування, а мають своє завдання – імітацію впровадження Болонської системи освіти.

Висновки. Увага до студентського самоврядування та певний розвиток цих демократичних інститутів в Україні завдячують перш за все Болонському процесу. Основним завданням, яке покладає на органи студентського самоврядування студентська громада – це сприяння та захист їх освітніх, соціальних та культурних інтересів перед відповідними органами. Якісна вища освіта – це спільна мета вищих навчальних закладів, їхнього колективу працівників та студентства. Таким чином, залучення університетів та інших вищих навчальних закладів, а також студентів, активних і конструктивних партнерів створення і формування Європейського простору вищої освіти визначають потрібним і бажаним. Досягнути цієї стратегічної мети можуть разом суб'єкти освітнього процесу лише на партнерських засадах. Отже, визначаємо студентство як повноправного партнера в управлінні вищою освітою.

Ольга Козаченко (історичний факультет)
Наук. консультант – доц. Цюра С. Б.

САМООЦІНКА ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ 5 КУРСУ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛНУ ІМ. І. ФРАНКА)

Проблема професійного самовизначення студентів набуває особливої актуальності під час навчання на 5 курсі, тому важливо звернути увагу на різні фактори, що можуть впливати на даний процес, наприклад, самооцінка що є важливою складовою психологічної структури особистості. Дана проблема була розглянуто за допомогою опитування з використанням методики СДС, яка передбачає аналіз та оцінку параметрів за семантичними показниками різниці між "Я-активності" особи, її властивостями як суб'єкта ("Я-ідеальним" (бажаними пропозиціями власних характеристик активності) та "Я-реальним" (власними оцінками дійсних властивостей активності)). У змісті шкал тесту підібрані альтернативні семантичні конструкти, які мають властивості вольових (довільність керування поведінкою та діяльністю у здійснені намірів), емоційних (психічна врівноваженість і саморегуляція емоційних реакцій та станів) та інтелектуальних (відкритість розуму, творчий пошук) характеристик.

Нижче наводяться характеристики рівнів самооцінки за шкалою загальної суб'єктності: різниця між "Я-ідеальним" та "Я-реальним":

- Завищена самооцінка (надмірна задоволеність собою, безклопотність у справах). Рівень суб'єктності дуже високий (0-0,11);
- Нормальна самооцінка (оптимальна активність із впевненістю у досягненні цілей). Рівні: високий (0,12-0,23) та середній (0,25-0,47);
- Занижена самооцінка (стан стресу, підвищена напруженість, неадекватність реакцій, невпевненість, безнадійність). Рівні: низький (0,48-0,61), дуже низький (0,62-1) (*Дьяков С. Семантичний диференціал суб'єктності (СДС) // Практична психологія та соціальна робота. 2007. № 6 С. 49–57*).

Вищевказане опитування (анкетування) проводилося в грудні 2007 року, у ньому взяло участь 24 студентів 5 курсу історичного факультету. Якщо аналізувати загальний показник суб'єктності, то респондентів з дуже високою самооцінкою виявилося 33,3%, з високою – 45,8%, з середньою – 16,7% та з низькою – 4,2%. Цікаво, що показник суб'єктності корелює певним чином з статтю, адже серед чоловіків виявилися лише люди з дуже високою та високою самооцінкою (36,4% та 63,6% відповідно). Натомість серед жінок існують респонденти з дуже високою, високою, середньою (по 30,8%) та низькою самооцінкою (7,7%).

Розглянемо питання щодо впливу самооцінки на професійне самовизначення студентів. По-перше, проаналізуємо відповіді респондентів на питання, наскільки чітко вони уявляють свій майбутній рід заняття. Відповіді студентів з дуже високою самооцінкою розподілилися наступним чином: абсолютно чітко уявляють 37,5% респондентів, приблизно – 62,5%, натомість

серед студентів з високою самооцінкою лише 9,1% абсолютно чітко уявляє свій майбутній рід занять, приблизно – 72,7%, зовсім не уявляє 18,2%. Водночас усі респонденти з середньою та низькою самооцінкою лише приблизно уявляють собі свій майбутній рід занять. Як бачимо переважна більшість студентів, навіть з зовсім різною самооцінкою (у всіх випадках – понад 62%) уявляють лише приблизно, чим вони будуть займатися у майбутньому, а тому дані показники не пов'язані між собою.

Цікаво, що лише серед респондентів з дуже високою самооцінкою є студенти, які вважають, що їхня майбутня професія не буде пов'язана з спеціальністю, яку вони здобувають на історичному факультеті (25%), адже у решті випадків студенти вважають, що їх майбутня професія буде частково або повністю пов'язана з їх спеціальністю. Можливо, це зумовлене тим, що студенти з завищеною самооцінкою вважають, що спеціальність, яка здобута на історичному факультеті є недостатньо престижною, окрім того вона не дозволяє заробляти надзвичайно багато грошей тощо.

Звернемо увагу на розподіл відповідей на питання: "Ким Ви плануєте бути?". 27,3% студентів з дуже високою самооцінкою планують бути викладачами ВНЗ, стільки ж – вчителями в СШ, науковцями – 9,1%, представниками інших професій – 36,4%. По 35,7% студентів з високою самооцінкою планують бути викладачами ВНЗ та науковцями, працівниками культурної сфери або інших професій по 14,3%. По 25% студентів з середньою самооцінкою планують бути викладачами ВНЗ або працівниками культури, 37,5% – вчителями в СШ і 12,5% – представниками інших професій. Студент з низькою самооцінкою планує бути викладачем ВНЗ. Оскільки, саме серед студентів з дуже високою самооцінкою є найбільше респондентів, які не планують бути пов'язані з професією викладача, вчителя, науковця чи представника культурної сфери, це ще раз підтверджує те, що вони намагаються бути представниками більш статусної професії.

Розглянемо вплив самооцінки на відповіді респондентів на питання: "Що приваблює в майбутній професії?".

Можливість самореалізації – 60%, можливість добре заробляти – 20%, можливість зробити кар'єру та престижність роботи – по 10% (для студентів з дуже високою самооцінкою). Можливість самореалізації – 54,5%, престижність роботи – 27,3%, можливість добре заробляти – 18,2% (для студентів з високою самооцінкою). Можливість самореалізації – 50%, можливість добре заробляти, престижність роботи та можливість зробити кар'єру – 16,7% (для студентів з середньою самооцінкою). Можливість самореалізації – для студента з низькою самооцінкою. Як бачимо, для студентів, незалежно від їх самооцінки (у всіх випадках більше ніж 50%) найважливіше, що приваблює в майбутній професії – це можливість самореалізації.

Проаналізувавши вплив самооцінки на професійне самовизначення студентів, можна сказати, що значущої кореляції між цими двома показниками не спостерігається (окрім випадку студентів з завищеною самооцінкою, які виявляють підвищену схильність (в порівнянні з іншими) не пов'язувати свою

майбутню професію з спеціальністю, яку вони здобувають на історичному факультеті).

Володимир Колодій (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д
.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Будь-який спосіб навчання передбачає певний рівень пізнавальної активності учнів. Зараз застосовуються переважно методи, при яких учні слухають і дивляться. Вони, як правило, не спілкуються між собою, не виконують творчих завдань. Діти не вчаться мислити самі, звикають до того, що все дається в готовому вигляді. З такою споживацькою психологією вони входять у самостійне життя.

Одним із шляхів виходу з такого становища є застосування нових педагогічних технологій, де учні – не пасивні спостерігачі, а суб'єкти навчально-виховного процесу. Ці технології передбачають застосування активних та інтерактивних методів навчання і виховання.

Інтерактивні методи найбільше відповідають особистісно зорієнтованому підходу до навчання. В процесі застосування інтерактивних технологій, як правило, моделюються реальні життєві ситуації, пропонуються проблеми для спільного вирішення, застосовуються рольові ігри. Тому вони найбільше сприяють формуванню в учнів умінь і навичок, виробленню особистих цінностей, створюють атмосферу співробітництва, творчої взаємодії в навчанні.

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром США у 80-х роках говорять, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість учня, а і на його волю та дії. Результати цих досліджень: через лекцію учень засвоює 5% інформації; через читання – 10%; відео/аудіо матеріали – 20%; демонстрацію – 30%; дискусійні групи – 50%; шляхом практики через дію – 75%; через навчання інших – 90%.

Ці дані підтвердили дослідження сучасних російських психологів. За їхніми оцінками , старший школяр, може читаючи очима, запам'ятати 10% інформації; слухаючи – 26%; розглядаючи – 30%; слухаючи і розглядаючи – 50%; обговорюючи – 70%; спільно діючи і обговорюючи – 90%; навчаючи інших – 95% інформації.

Відзначимо переваги застосування інтерактивних методів навчання у навчальному процесі:

✓ Інтерактивні технології дозволяють забезпечити глибину вивчення змісту. Учні освоюють усі рівні пізнання. При цьому відсоток учнів, які засвоїли знання, досить високий.

✓ Змінюється роль учнів. Вона активна: учні приймають важливі рішення щодо процесу навчання.

✓ Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого учня.

✓ Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог більше розкривається перед учнями, виступає як лідер, організатор.

Нма також бачаться такі недоліки у застосуванні інтерактивних методів навчання:

✓ Засвоєння незначного обсягу інформації потребує значного часу.

✓ Кожна інтерактивна технологія потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедури.

✓ Викладач має менший контроль над обсягом і глибиною вивчення, часом і ходом навчання. Результати роботи учнів менш передбачувані.

✓ Дисципліна учнів на інтерактивному уроці може бути проблемою для вчителя.

✓ Практично відсутні методичні розробки та література з інтерактивних технологій.

Незважаючи на те, що інтерактивні методи мають багато переваг, їх застосування не вирішує усіх проблем навчання й виховання. Вони потребують певної зміни всього життя класу, значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога.

Будь-яка інновація потребує виваженого підходу до її впровадження у практику, адже надмірне захоплення інтерактивними технологіями може завдати шкоди, коли за формою втрачається зміст. Раціональна педагогічна думка вважає, що довести процес навчання до такого стану, щоб учні засвоювали знання без особливих зусиль, без серйозної праці – шкідливий чинник для становлення особистості.

Отже, чи реальна мрія побудувати школу без примусу, яка взяла б за основу свободу тих, хто навчається? Оптимісти кажуть, що потрібно діяти, якщо є ідея. Будемо сподіватися на краще, дивитись у майбутнє з оптимізмом і вірити, що ми збудуємо якісно нову державу, якісно нову освіту, що будуть якісно нові навчальні посібники і якісно новий підхід до оцінки праці вчителя.

Мар'яна Криса (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

"ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ" ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Першочерговим завданням кожної держави, кожної національної системи виховання молоді є формування в неї ідеалу. Кожен народ, в тому числі і наш, має свій особливий ідеал. Ідеал – це вище досягнення національного духу, здобуток духовної культури. Його формування залежить від виховання, умов життя і діяльності людини, від особливостей власного досвіду. Вплив ідеалу на духовний світ особистості, спонукальні сили життєдіяльності, оцінку оточуючої дійсності, вибір варіантів поведінки важко переоцінити. Саме "виховний ідеал того чи іншого народу залежить від його державного устрою, світогляду, релігії, моралі, від рівня розвитку культури, від його національних властивостей", – наголошує Григорій Ващенко. Добре все це розуміючи і

усвідомлюючи важливість проблеми виховного ідеалу, Григорій Ващенко приділяє їй велику увагу у своїй виховній роботі та наукових дослідженнях. Про це, зокрема, засвідчує його одна з найвизначніших праць у педагогічній спадщині – книга "Виховний ідеал. Підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків". Мету свого дослідження автор сформулював так: "Завдання цієї праці й полягає в тому, щоб висвітлити виховні ідеали двох світів, що борються: матеріалістично-комуністичного й ідеалістично-християнського".

Григорій Ващенко – творець державницьки зорієнтованої української національної педагогіки. Не вузько етнічної, а саме державницьки зорієнтованої – тої, яка породжує і зміцнює волю національного самоутвердження, плекає народ сильний, гордий, мужній, формує дужу, свідому своєї історичної місії націю. Головна заслуга цього педагога полягає у створенні національної педагогіки, яка відповідає ментальності, історичній місії, потребам державного будівництва українського народу. Зокрема, у своїй книзі "Виховний ідеал" він розробив виховну систему, спроможну, на його думку, очистити українську духовність від усілякого намулу, привнесеного імперськими, тоталітарними режимами.

Стисло формулу своєї педагогіки Г. Ващенко формулював у таких словах: "Служіння Богові та Україні". У своїй праці "Виховний ідеал" учений аналізує різноманітні виховні ідеали, зокрема, дає характеристику більшовицького ідеалу, ідеалу націонал-соціалістичного виховання, загальноєвропейського ідеалу і протиставляє їх українському національному ідеалу.

Г.Ващенко робить такий висновок: "Ідеальний більшовик – це робот, позбавлений власних поглядів, власних почувань і волі. Але це страшний робот. Він мусить бути безоглядно жорстоким. В ім'я інтересів партії він мусить нищити всіх, хто їй здається ворожим, або навіть підозрілим, навіть якщо це близький приятель, брат, сестра чи навіть батько й мати".

Автор чітко визначає характерні риси націонал-соціалістичного ідеалу: беззаперечна відданість інтересам свого народу й любов до нього; войовничість як риса, що найбільш потрібна Німеччині в її боротьбі за панування над іншими народами; міцна воля і твердість вдачі; тверда дисципліна; пошана до партійного керівництва, а особливо до фюрера, як представника нації; презирливе й жорстоке ставлення до інших народів як до унтерменшів та переконання, що право на землю і блага її мають лише німці; високий рівень технічних знань і навичок, підкорення теоретичних інтересів інтересам практичним, пов'язаним з боротьбою німецького народу за панування в світі; фізичні міць, здоров'я, спритність і витривалість; навички, потрібні на війні.

Г.Ващенко підсумовує, що євангельський ідеал людини має на собі відбиток вічності і не залежить від умов часу, не змінюється у зв'язку зі змінами в політичному й соціальному житті народів. Він має вселюдський характер, бо не є витвором якоїсь нації. Він є керівництвом у житті й поведінці всіх людей, незалежно від того, в якій країні вони живуть, до якої нації належать.

Загальноєвропейський виховний ідеал має два джерела: класичну греко-римську культуру і християнство.

Праці великого українського педагога й учителя, професора Григорія Ващенка “Виховний ідеал”, “Загальні методи навчання”, “Виховання волі й характеру” стали великим надбанням українського народу і мають вагоме практичне значення. Зокрема, вони є настільними для виховників Спілки української молоді в Україні – молодих людей, які займаються вихованням молоді під загальносумівським гаслом “Бог і Україна”.

В Україні засновано Всеукраїнське Педагогічне Товариство ім. Григорія Ващенка (вересень 1995 р.) – всеукраїнська громадська організація, яка об’єднює працівників різних ланок освіти, насамперед вчителів, викладачів і вихователів, а також інших громадян, що уболівають за розвиток національної освіти. Товариство має осередки в усіх областях України. Важливим здобутком Товариства стала організація Міжнародної педагогічної фундації ім. Г. Ващенка, яке заснувало медаль його імені та стипендії для нагородження ентузіастів національної педагогіки.

Узагальнюючи все вищесказане, зазначимо, що Григорій Ващенко – непересічний педагог, його творчість – самобутнє явище в національній педагогіці. Спадщина Г. Ващенка послужить справі виховання педагогічних кадрів сучасної генерації, формуванню нового покоління громадян-патріотів України. Тому вивчення і творче впровадження його актуальних педагогічних ідей – це моральний та професійний обов’язок кожного педагога і майбутніх вчителів.

Ірина Курилишин (хімічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л. О., асист. Лещак Т. В.

РОЗВ’ЯЗАННЯ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ МЕТОДАМИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У зв‘язку зі змінами суспільного розвитку і його впливом на особистість, використання засад превентивного виховання набуває дедалі більшої актуальності. Саме слово превентивний походить від латинського *praeventivus*, що означає – запобіжний, попереджувальний, охоронний, той що стосується профілактики деструктивної поведінки, наркоманії, ВІЛ / СНІДу, нездорового способу життя, забезпечення соціально-правового захисту дітей і молоді.

Концепцією превентивного виховання дітей та молоді України, яка була прийнята 1998 року, визначено, що превентивне виховання – це комплексний і цілеспрямований вплив на особистість у процесі її активної динамічної взаємодії з соціальними інституціями, спрямований на фізичний, духовний, соціальний розвиток особистості, вироблення в неї імунітету до негативних явищ соціального середовища, на профілактику й корекцію асоціальних проявів у поведінці дітей та молоді.

Превентивна діяльність є самостійним спеціалізованим видом загального педагогічного процесу. Метою превентивної педагогіки є вироблення сталої системи культурних цінностей у особистості, якими вона б керувалася

незалежно від змін, що проходять у соціальному середовищі, в якому вона перебуває.Предмет вивчення превентивної педагогіки ставить собі за мету попередження відхилень у поведінці дітей та молоді, сприяння їх здоровому способу життя і соціально-правовому захисту. Це дає можливість виокремити функції превентивної педагогіки:

- Діагностично-прогностична функція – полягає в аналітичній роботі зі з‘ясування причин і умов відхилення у поведінці дітей і молоді, у передбаченні тенденцій їх розвитку, у виявленні шляхів і способів превентивного втручання у соціальну ситуацію розвитку особистості.
- Корекційно-реабілітаційна функція – слугує для узгодження виховного процесу з реальними умовами життя дитини у суспільстві і пов‘язана з втручанням у негативні аспекти її розвитку в процесі формування знань та поведінки та використання оптимальної коригувальної допомоги.
- Освітньо-консультативна функція – передбачає використання сучасних технологій для надання оптимальної освітньої консультативної інформації.
- Організаційно-методична функція – полягає в опрацюванні й реалізації міжгалузевих науково-дослідних проектів, а також у дослідженні фізіологічних факторів розвитку схильності неповнолітніх до негативної поведінки і розробці методів їх запобігання.
- Інтеграційно-просвітницька функція – займається збором, обміном, аналізом, адаптацією, узагальненням та впровадженням вітчизняного та зарубіжного досвіду превентивної практики, інтеграцією у світовий превентивний процес у роботі з дітьми та молоддю.

Свої функції превентивна педагогіка здійснює на трьох рівнях:

1. Раннє або первинне превентивне виховання (соціально-педагогічна корекція).
2. Вторинне первинне виховання (превентивна допомога і корекція).
3. Третинне превентивне виховання (адаптація, реабілітація, ресоціалізація)

Соціально-педагогічна профілактика або первинна профілактика спрямована на здійснення освітньо-профілактичних заходів та інших моделей впливу на особистість з метою попередження різних видів небезпечної поведінки на ранніх стадіях цих змін. Вона ґрунтується на позитивній педагогічній діяльності, мета якої – своєчасне виявлення та усунення несприятливих інформаційних, педагогічних, психологічних, організаційних та інших факторів, що зумовлюють відхилення психологічного та соціального розвитку дітей та молоді. Така практика здійснюється за місцем проживання, навчання, оздоровлення та дозвілля неповнолітніх

Одним із пріоритетних напрямків такої виховної роботи є сприяння творчому розвитку особистості. Основними шляхами розвитку дитячих обдарувань, на мою думку, є правильно побудований навчально-виховний процес, організація позаурочних форм роботи та тісна співпраця сім‘ї і школи. Ці напрями виховання взаємопов’язані між собою і утворюють цілісну систему, яка забезпечує виховання всебічно розвиненої особистості.

Окремим видом психолого-педагогічної та методико-соціальної діяльності є превентивна допомога і корекція, метою яких є допомога представникам ”груп ризику”. Вона передбачає психолого-педагогічний та соціально-терапевтичний вплив, метою якої є здатність особи самостійно розв‘язуувати проблеми, що провокують її на деструктивну поведінку. На цьому рівні реалізується програма виховної роботи з “групами ризику”, що передбачає залучення державних, громадських, релігійних організацій, волонтерів; патронтажна робота та різноманітні форми превентивної освіти за місцем проживання, проведення дозвілля у зонах відпочинку.

Адаптація, реабілітація та ресоціалізація полягає у реконструкції соціокультурного оточення для різних категорій дітей та молоді, допомозі у спілкування, працевлаштуванні і навчанні з метою відновлення втрачених соціальних зв‘язків або адаптацій у соціальній діяльності. Робота з важковиховуваними підлітками базується на блокуванні негативного і розвитку позитивного. Сутність перевиховання можна уявити шляхом вирішення головних суперечностей у внутрішньому світі дитини:

- суперечність між провідними позитивними якостями і основними особистісними недоліками;
- зіткнення між негативними якостями, вирішення яких відбувається з великими труднощами і потребує тривалого педагогічного впливу;
- суперечність між потребами позитивних вражень, сприятливим станом у колективі і негативними якостями, які заважають зайняти певне місце, завоювати авторитет;
- суперечність між поставленими цілями і результатами діяльності щодо їх досягнення, тобто між свідомістю і поведінкою, між бажаним, очікуваним і досягнутим.

Реабілітаційна робота з проблемними підлітками передбачає її здійснення у декілька етапів:

- діагностичний (що дозволяє виявити інтереси, потреби, моральні цінності, позитивні якості дитини, самосвідомість і самоповедінку);
- профілактичний (передбачає усунення причин і чинників, які викликають відхилення у поведінці і розвитку особистості);
- корекційний (передбачає роботу з конкретними відхиленнями і спрямований, в першу чергу, на самого підлітка).

Враховуючи міру відхилення поведінки дітей, а також їхню ізоляцію від сім’ї та школи, поселення в школу-інтернат можна вважати відправною точкою їхньої реабілітації. Це відбувається тому, що підлітки попадають у спеціально організоване середовище. Нове позитивне середовище завжди “працює” на розвиток особистості, на формування в неї розумних потреб, духовних запитів, самостійності й активності.

Роксолана Лебедович (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В.

ІДЕЇ ФРАНЦУЗЬКИХ ПСИХОЛОГІВ ВАРЕНКИ ТА ОЛІВ'Є МАРК ПРО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Наше "я" завжди намагається знайти те, про що знає "хтось" всередині нас, коли ми того й не усвідомлюємо. Цей хтось виявляє свої знання через дітей – їхні малюнки та ігри. Здається, що дитина також не знає сенсу своїх малюнків, але вона малює і важливо те, що малюючи, вона народжує себе.

Тож у малюнках та іграх діти, постійно звертаються до найважливіших моментів їхнього народження та зростання. Ігри дітей з цуциками на мотузочку, будування хатки в кімнаті під стільцем повстають ніби з утробного життя: "плацента-цуцик" прив'язаний "пуповиною-мотузкою" у "водах-хатці" до "кімнати-матки" дозволяють дитині водночас і заспокоїтись, і поступово, без розриву, звикнути до відокремлення, не перериваючи процес буття, бо отой "хтось" в нас прагне ніколи нічого не розривати.

Малюючи, дитина показує нам, що вона знає: вона ще живе в унісон зі своїм творенням. Через малюнок вона поєднує внутрішній світ із зовнішнім. Вона знаходить зовнішні речі, які збігаються з її внутрішнім відчуттям; так зовнішній світ перестає бути для неї чужим. У такий спосіб вона потроху віддаляється від материнського лона, постійно намагаючись не розривати зв'язку зі світом. Відокремлення стає грою: перетворюється на поєднання, встановлює символічний зв'язок зі світом. Коли дитина малює, вона народжується для нового життя, і щоб воно стало успішним, дитина має пережити його від часу зачаття. Здається, що від часу, коли дитина здатна якось виявляти себе, вона з чималим завзяттям прагне "відтворити" свою утробну історію і для себе, і для нас.

Немає сумніву, що дитина здатна багато чого навчитися, навіть дуже рано; вона готова зробити все, чого бажають від неї дорослі, догодити їм, аби її любили, ризикуючи ніколи не пізнати ні себе саму, ні своїх бажань. Звичайно, вона може читати в три роки, але передчасний розвиток її інтелектуального потенціалу нерідко витісняє спонтанність самовираження, здатність до творчості; іншими словами, втрачається можливість відчути, що життя варте того, щоб жити.

Французьке подружжя психологів Варенки (була соціальним працівником із охорони матері й дитини, працювала в країнах третього світу; з 1951 року присвятила себе пошуку універсальної мови між матір'ю і дитиною) та Олів'є Марк (вивчає архітектуру та організацію простору, публікує журнал "Психоаналіз дому", цікавиться психоаналізом) впродовж п'яти років збирали малюнки однієї дівчинки від часу, коли вона вперше взяла до рук олівець і почала водити ним по паперу. Вона намалювала до 500 малюнків на клаптиках

паперу, картонових коробках, стінах, снігу, піску, руках, ногах, животі, обличчі… При цьому, важливо зазначити, жоден з дорослих не втручався у її творчий процес і дівчинка виявляла дивовижні знання послідовності свого розвитку, анатомічного, біологічного та емоційного з моменту зачаття.

Такий же еволюційний процес Варенка та Олів'є помітили і в інших дітей земної кулівсім. Їхні малюнки також виражають внутрішній потенціал, природний процес визрівання. У цьому способі висловлення є і повернення назад, і задумливе вагання, повторення вже пройденої але збагаченої новим теми.

У зв'язку з цим хочу і виокремити значущість творчості у розвитку дитини, потреби дитини, щоб до неї прислухались, прямо не втручаючись у період її становлення. Хочу наголосити, що дорослі повинні самі вчитися у наших дітей.

Через те, що дитина мала, вона споглядає знизу до гори. Вона все бачить і сприймає таким, яким воно є, бо ще не має ніяких упереджень та сумнівів. Дитина вбирає в себе все, що бачить тому що у своєму маленькому житті не може себе забезпечити. Вона бере багато більшості, і все що дістає – це великий подарунок для неї. дитина покірна дорослим, навіть не замислюючись, для чого це їй. Вона стоїть незахищено перед лицем реальності.

Такі судження можна сприймати як гарний ідеал, бо ж діти не зовсім такі. Вони вчаться зараз дуже швидко. Ще з пелюшок бувають хитрі, шукають собі вигоди, щоб знайти «своє місце під сонцем». Справді наші почуття щодо дітей дуже розбіжні вони є цінним подарунком нашого життя, наповнюють нас любов'ю та поряд з цим – такі галасливі, вимагають багато зусиль. Інколи в їхніх очах ми бачимо небо, і за це ми готові пробачити. Також в дітях ми можемо побачити себе, власну поведінку, адже вони показують нам, хто ми є!

Німецький вчений Мартін Бубер пише у своїй праці "Я і ти": дитина "мусить роздивитися, прослухати, перевірити на дотик і відобразити свій світ". Так починається кожне життя. Спершу дитина вчиться казати "ти", до всього вона звертається таким словом, лише з часом вона скаже "я" і зможе виокремити себе серед усього, як когось окремого. Часом ми ставимо своє "я" понад усім і використовуємо все, що нам трапляється з користю для себе. Так буває часто, але також звертаємось до когось словом "ти", відкриваючись як рідному і слухаючи його, як діти. Це те, про що говорив Ісус, ставлячи учням дитину за приклад, коли вони вже були готові поставити своє "я" понад усе і забути вічне "ти".

Діти нагадують нам про те, що наше життя є дарована Богом. Діти змінюються і стають дорослими людьми. Тільки одне в них не змінюється і не росте – це око, як доводять наукові досліди. Отож, як би наше життя не змінювалось і ду б нас не вело, погляд дитини завжди залишається в нас.

Роксолана Лужецька (географічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Герцюк Д. Д., асист. Федина В. С.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

З давніх-давен, важливим засобом формування здорового способу життя було свідоме застосування фізичного виховання у повсякденному житті, зумовлене потребами особистості, сім`ї, роду, суспільства. Виходячи з цього, кожен народ виробляв самобутні види ігор, військові вправи, окремі фізичні вправи та способи їх використання, що становили своєрідну систему національного фізичного виховання.

Як зазначають науковці, **фізичне виховання** – це соціально-педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, силами природи та гігієнічними факторами з метою зміцнення здоров'я, розвитку рухових якостей, вдосконалення морфологічних і функціональних можливостей, формування і покращення основних життєво необхідних рухових вмінь, навичок та пов`язаних з ними знань,забезпечення готовності людини до активного життя і професійної діяльності.

У зв'язку з екологічною й демографічною ситуацією стан здоров`я населення України, зокрема старшокласників, катастрофічно погіршується. Серед об'єктивних і суб'єктивних причин різкого зниження рівня здоров'я-глибока соціально-економічна криза, відставання наявної в Україні системи принципів, методів і способів охорони здоров'я від вимог сьогодення, розбіжність системи знань, якими оперує національна освіта.

Здоровий спосіб життя неможливо поєднувати зі шкідливими звичками. Вживання алкоголю, тютюну, наркотичних речовин підвищує рівень ризику багатьох захворювань. Одним з обов`язкових факторів здорового способу життя, боротьби з втомою є систематичне використання фізичних навантажень, яке відповідає статі, віку, стану здоров`я. У процесі фізичного навантаження різноманітні органи й системи вдосконалюються, стабілізується їх взаємодія. Фізична підготовка позитивно впливає на вольові якості й розумову працездатність, тих хто тренується.

У більшості старшокласників активний руховий режим включає лише два уроки фізичної культури на тиждень,що задовольняє добову потребу в русі тільки на 11%. Оптимальним режимом для старшокласників є такий, при якому юнаки відводять на заняття 10-12 годин на тиждень. При цьому на заняття суто фізичними вправами вони повинні витрачати не менше 6-8 годин. Решта часу доповнюється фізичною активністю в режимі навчального дня та різних умов побутової діяльності, а також в сім'ї – самостійні заняття фізичними вправами (ранкова гігієнічна гімнастика, активний відпочинок на перервах, прогулянки, виконання домашніх завдань з фізичної культури).

Виняткове значення для здоров'я учнів має правильне чергування фізичних навантажень і розумової діяльності, дотримання чіткого режиму. Після будь-якої напруженої роботи-розумової чи фізичної-організм повинен

відпочити. Навіть звичайне споглядання природи і творів мистецтва є водночас і відпочинком , і творчістю школяра.

Фізичне вдосконалення, оволодіння певними видами спортивної майстерності неможливо уявити поза зв'язком із вольовими зусиллями, свідомою і цілеспрямованою діяльністю самих учнів. Йдеться про такий важливий аспект як самовиховання. Одним із найдієвиших видів самовиховання є загартовування повітрям та водою. Завдяки постійному перебуванню на повітрі,організм поступово пристосовується до температури навколишнього середовища, нижчої від температури тіла.

Хоча фізична культура й пов'язана практично з усіма сторонами суспільного життя, система фізичного виховання у сучасній школі потребує постійного вдосконалення, яке повинно базуватися на чітких рекомендаціях, із врахуванням пропозицій та побажань не тільки педагогів, а й самих школярів та їхніх батьків.

Ольга Магеровська (географічний факультет)
Наук. консультанти – асист. Федина В. С.

ВПЛИВ РАЦІОНАЛЬНОГО ХАРЧУВАННЯ НА РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ

Усю студентську спільноту умовно можна поділити на дві групи: місцеві та ті, що приїхали з інших міст. Першим доводиться легше, адже про "забезпечення їхніх шлунків харчами" турбуються в основному батьки. Хоча, зважаючи на сучасний ритм життя, загалом залишилося дуже мало родин, які приділяють увагу якісному і здоровому харчуванню. Проте найважче доводиться студентам, які проживають у гуртожитках. У більшості з них немає часу для того, щоб готувати собі сніданки та обіди, тому і харчуються вони, як правило, де прийдеться. Існують, звичайно, студентські їдальні, проте, зважаючи на те, що їсти хочеться як мінімум двічі на день, а ціни в їдальнях такі, що на стипендію там можна прохарчуватися максимум тиждень – це не вирішення проблеми.

У наш час продукти харчування поділяються на 2 категорії:

- натуральні або природні;
- рафіновані або штучні.

Дотримання раціонального способу харчування впливає на формування, збереження та зміцнення здоров'я, сприяє інтелектуальному і духовному розвиткові особистості, успішному навчанню.

Для нормальної життєдіяльності організму людини і доброго засвоєння їжі людський організм повинен одержувати всі поживні речовини в певних співвідношеннях. Наприклад, нормальне співвідношення білків, жирів та вуглеводів має бути 1:1,1:4,1 для молодих чоловіків та жінок, зайнятих розумовою працею, і 1:1,3:5 для тих самих людей, якщо вони зайняті важкою фізичною працею.

Білки належати до життєво необхідних речовин, без яких неможливе життя, ріст і розвиток організму. Вони найважливіші компоненти харчування, що забезпечують пластичні та енергетичні потреби організму.

Фосфатиди – біологічно високоактивні речовини. З фосфатидів в продуктах харчування найширше представлений лецитин. Він сприяє перетравлюванню, всмоктуванню і правильному обміну жирів. На лецитин багаті яйця, печінка, ікра, м'ясо кролика, жирні оселедці, нерафінована олія.

Вуглеводи є основною частиною харчового раціону. При всіх видах фізичної праці, спостерігається підвищена потреба у вуглеводах. Основними простими вуглеводами є глюкоза, галактоза, фруктоза, сахароза, лактоза і мальтоза. Крохмаль становить близько 75% усіх вуглеводів у харчуванні людини. Високим вмістом крохмалю значною мірою зумовлюються харчова цінність зернових продукті, бобових та картоплі.

Вітаміни регулюють процеси обміну речовин. Завдяки вітамінам підвищуються захисні функції організму, зберігаються працездатність і міцне здоров'я. Відсутність вітамінів у раціоні протягом тривалого часу може спричинити захворювання.

Для організації раціонального харчування у щоденний раціон слід включати найрізноманітніші продукти харчування.

Однією з найважливіших умов раціонального харчування є складання меню. Слід прагнути, щоб воно було різноманітним. Для дорослих рекомендується 4-разове харчування.

З метою вивчення впливу раціонального харчування на розвиток студента на географічному факультеті, ми провели мікроаналіз, який полягає у з'ясуванні способів правильного харчування. У дослідженні брало участь 40 студентів-екологів III курсу географічного факультету ЛНУ імені Івана Франка.

За результатами опитування я з'ясувала наступне: 80% студентів вважає, що їхній спосіб життя є активним, а 20% – пасивним. На жаль, більшість студентів свій спосіб життя здоровим назвати не можуть (52,5%). Тільки 47,5% дають позитивну відповідь. Раціонального харчування дотримуються тільки 37,5% , про решту (62,5%) цього сказати не можна. На хороший апетит можуть поскаржитися 42,5% студентів. Натуральні продукти харчування вживають 47,5% опитуваних. На жаль, широке коло студентів вживають рафіновані (штучні)продукти харчування (52,5%) і харчуються не регулярно 72,5%. Найголовнішою стравою дня для студента є борщ, картопля, рис, суп, вареники і т.д. Дієти дотримуються 45% студентів, що не скажеш про 55%.

Отже, провівши дослідження можна зробити певний висновок, що студенти не дотримуються раціонального харчування, що може призвести до порушень обміну речовин і до більш серйозних захворювань. Це сприяє зниженню інтелектуальних здібностей і працездатності студента. Позитивним є те, що більшість опитуваних веде активний спосіб життя і бажає змінити свій спосіб харчування.

Дослідження було проведено для вивчення способів правильного харчування студентів-екологів з метою його покращення у навчально-виховному процесі.

Ольга Маліцька (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О., асист. Лещак Т. В.

ФОРМАЛЬНЕ І НЕФОРМАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО В УЧНІВСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

Колектив є ланкою, що поєднує особистість із суспільством. Його характеризують єдність цілей, високий рівень міжособистісного спілкування, згуртованість, внутрішня дисципліна, специфічні норми співжиття.

Виховання особистості в колективі є втіленням закономірностей розвитку суспільства, адже в колективних взаєминах створюються умови для їїформування. Відокремившись від колективу, людина опиняється в соціально-психологічному вакуумі, що значно ускладнює її розвиток.

Без об'єднання людей у колектив неможливо досягнути жодної значущої мети, тому його вплив є дуже важливим і повинен скеровуватися в напрямі розкриття всіх позитивних рис його членів.

Учнівські колективи вимагають уважного вивчення й психолого-педагогічного керівництва протягом усього періоду навчання у школі, особливо в період становлення. Взаємозв'язки між членами шкільних колективів як об'єкт дослідження описувалися багатьма визначними психологами, соціологами, педагогами, зокрема Г. Андреєвою, Р. Кричевським, П. М'ясоїдом, Е. Гіденсом, Г. Ващенком та іншими. Актуальність моєї роботи визначається важливістю виявлення активних особистостей у колективі під час навчального процесу, стимулювання їхнього розвитку та формування лідерських здібностей. Виявлення лідерів, визначення характерних рис, що їм властиві та необхідних дій вчителів при роботі з лідерами і є метою моєї роботи.

Лідер – це людина, яка відіграє в колективі ключову роль. Він здатний надихнути, надати важливості і дати розуміння у досягненні поставлених задач, створити бачення. Йому довіряють, він спокійно приймає рішення і бере на себе відповідальність за виконання будь-якої командної роботи, справляє емоційний вплив на оточення, і тому за ним йдуть люди.

Формальний лідер – це людина, яка обирається керівництвом (у випадку учнівського колективу – класним керівником) для виконання доручень та вказівок педагогів для впровадження їх у дію.

Неформальний лідер – це людина, яка офіційно не призначена, а самостійно виокремлена і справляє вплив на дітей. Цей вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Колектив не відразу стає зрілим і згуртованим. Керівництво колективом на різних етапах його формування проявляється по-різному. Становлення шкільного колективу відбувається у 3 етапи:

- перший етап – початкові класи (діти 6-10 років);
- другий етап – середні класи (11-14 років);
- третій етап – старші класи (15-18 років).

Коли дитині виповнюється 6 років, батьки віддають її в перший клас загальноосвітньої школи. Діти потрапляють у незнайомий колектив, який об'єднує людей абсолютно різних за матеріальним рівнем життя, вихованням, характером. Відбувається формування колективу, його мікрогруп, активу і пасиву. Сухомлинський у своїй книзі "100 порад учителю" писав: "Як тільки діти переступають поріг школи дитячий колектив формується на кількох нарізних каменях: ідейна спільність, інтелектуальна спільна, емоційна спільність, організаційна спільність. І закладення цих каменів залежить від першого учителя". Перший вчитель повинен бути лідером, який являється прикладом для наслідування. Дитяча душа, неначе "губка", вбирає в себе всі ті позитивні риси (буває й негативні), якими володіє вчитель. Якщо педагог справді володіє всіма якостями, якими повинен бути наділений лідер, то в класі буде висока успішність з усіх предметів, дружня атмосфера, взаєморозуміння, хороша дисципліна.

Але діти не лише вчаться, вони ще й спілкуються одне з одним у вільний від навчання час. Тоді учні не перебувають під контролем вчителя. Педагог повинен забезпечити особливу увагу найбільш активним дітям, які здатні проявляти організаторські здібності. Вчитель початкових класів має зрозуміти їхні інтереси у спілкуванні й скерувати їхню енергію у правильному напрямку.

У десять років діти завершують навчання в початкових класах і переходять у середні. Починається другий етап організації колективу. У дітей з'являються нові вчителі і нові предмети. Разом з тим учні по-різному фізіологічно розвиваються: хтось вище зростом, більш спортивний; хтось фізично слабший. Відбувається реорганізація шкільного колективу. Класний керівник повинен приділяти велику увагу вихованню учнів і в цьому йому повинні допомагати батьки. Педагогу на цьому етапі потрібно виділити позитивного формального лідера і допомогти йому завоювати авторитет у дітей.

На третьому етапі організації колективу ми вже бачимо старшокласників, які бажають бути самостійними. Тут можуть з'являтися вже неформальні об'єднання:

- антисоціальні (вживають алкоголь, наркотики і т.д.);
- люди, які формуються за музичними вподобаннями (рокери, брейкери, репери і т.д.)
- любителі театрів, кіно, художньої літератури.

Саме у цьому віці надзвичайно важко слідкувати за учнями.

Часто все залежить від мікрогрупи, в якій спілкується учень. Вплив однолітків надзвичайно великий – діти бажають користуватися авторитетом; хочуть, щоб їх поважали. В цей час велика відповідальність лягає на класного керівника, якому допомогу має складати справжній формальний лідер. Педагог повинен запобігати появі негативних неформальних лідерів, які очолюють антисоціальні об'єднання.

Поява декількох лідерів служить індикатором у відношеннях між формальним лідером і колективом класу. Класному керівнику потрібно аналізувати поведінку у відношеннях між лідером формальним (старостою) й

колективом класу, і підказувати, чого саме не вистачає в популярності серед учнів. І, до того ж, не обов'язково, щоб вчитель виділив лише одного формального лідера. Їх може бути декілька, їм можна довірити виконання таких обов'язків, як староста, культуролог і т.д., висувати кращих учнів в органи самоврядування школи.

Головне, щоб неформальний лідер антисоціального об'єднання не міг активно впливати на інших учнів, не поширював свого впливу на дітей. Якщо він буде самотнім, то через деякий час буде прислуховуватися і підпорядковуватись формальному лідеру і свої організаторські здібності зможе застосувати, але вже в позитивному аспекті.

Функціонування будь-якого колективу неможливе без певних індивідів, які б спрямовували основні зусилля колективу, скеровували інших його членів у певному напрямку. Явище лідерства, присутнє ще в доісторичних племенах, яскраво проявляється в сучасних умовах роботи класних, студентських і, врешті, робочих груп. Ось чому виявлення активних особистостей, співпраця з ними – це запорука успішної роботи керівника (класного керівника, деканату, чи, наприклад, директора компанії).

Налагодження хороших стосунків з неформальними лідерами-школярами особливо актуальне в навчальному процесі для вчителів. Без цього неможливо донести інформацію до всього класу, створити позитивну психологічну атмосферу. Для цього необхідно наділити неформального лідера певними обов'язками, усіляко стимулювати ініціативність та активність, формувати його відповідальність перед колективом. Дії педагога у цьому напрямку будуть сприяти "дорослішанню" дітей, їхньому прагненню до самовдосконалення.

Оксана Мариневич (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я., асист. Біляковська О. О.

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В БАГАТОДІТНИХ СІМ'ЯХ

Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління.

З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя та практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності.

Оскільки мета виховання підростаючого покоління – формування всебічно розвиненої особистості, сім'я, як і школа, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання.

Ефективність виховання дітей у сім'ї залежить від створення в ній належних умов. Головна умова сімейного виховання — міцний фундамент сімї, що базується на її непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки,

піднесені ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогника, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя.

Дієвим чинником сімейного виховання є спільна трудова діяльність батьків і дітей. Дітей слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкурентні трудові обов'язки, адекватні їх віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має сильніший виховний вплив, ніж словесні повчання.

Успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залученні дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначеного для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання певних сімейних правил. Домашній затишок облагороджує дітей.

Провідну роль у сімейному вихованні відіграє мати. Саме вона найсильніше впливає на дітей, особливо у сфері духовно-морального виховання. Не меншим єй вплив батька, особливо коли йдеться про виховання хлопчиків. Проте виконати свої виховні функції батько і мати можуть лише за умови, що вони є справжнім авторитетом для дітей.

Сучасні сім'ї різноманітні, і від того, в якій саме живе дитина, залежить, яким змістом наповнюється процес формування її особистості. В Україні є багато незахищених сімей, які потребують соціальної допомоги та підтримки. Це малозабезпечені сім'ї, багатодітні, сім'ї з дітьми-інвалідами, сім'ї з батьками-інвалідами та неповні сім'ї. Вони неможуть повноцінно виконувати свої функції внаслідок складних соціальних умов.

На даний час в Україні є дуже мало багатодітних сімей. І в таких сім'ях існують певні проблеми виховання дітей.

Негативно позначаються на вихованні дітей економічні труднощі. Як показує статистика рівень бідності сімей без дітей 18,4%, з однією – 24,1%, з чотирма і більше 64,6%. Основний свій час батьки витрачають на пошуки засобів для виживання (коштів, продуктів харчування, товарів), а не на духовне формування і розвиток дітей. За даними соціологічних досліджень, жінка, яка працює, за добу приділяє вихованню дітей 16 хвилин, а у вихідні – 30 хвилин. Спілкування батьків з дітьми зводиться переважно до контролю за їх навчанням, а сам контроль до з'ясування того, які оцінки одержав. Такі крайності призводять до відчуження дітей від батьків, встановлення між ними формально-ділових стосунків (зроби, прибери, принеси, мовчи).

Діти з таких сімей почуваються серед однокласників меншвартісними, бо вирізняється із загальної маси одягом, відсутністю грошей на обіди чи екскурсію. Це психологічно пригнічує їх, озлоблює проти батьків, яких вони вважають невдахами, що згодом переноситься на однокласників, педагогів.

Ще одна проблема, на сьогоднішній день залишається забезпечення житлом. Як свідчать дані спеціального обстеження, в Україні більше половини молодих сімей не мають окремого житла навіть через 10 років подружнього життя, майже половина сімей проживає з батьками в незадовільних для виховання дітей житлових умовах. У таких сім'ях батьки часто не можуть забезпечити дитину постійним робочим місцем, тому їй важко зосередитися над

завданням, з'являється роздратованість, незадоволення, а згодом і небажання виконувати його.

Не менш важливою проблемою виховання в багатодітній сім'ї є невміння батьків знаходити адекватні вікові прийоми і методи виховання кожної дитини. Щоб батьки не дуже балували старших дітей виховуючи їх разом з меншими. Такі діти будуть дуже прив'язані до батьків. Або навпаки, неможна, виховуючи старшу дитину, позбавляючи дитинства меншу.

Наступною проблемою є неузгодження виховного впливу дорослих членів сім'ї. У таких сім'ях відбуваються постійні конфлікти між батьками, що проявляються у сварках, суперечках, взаємних образах, грубощах, навіть бійках. Тут панують грубість, стійке незадоволення, що призводить до сімейної кризи. У дітей формуються підвищена збудливість, страх, невпевниність у своїх силах. Нестачу позитивних емоцій вони компенсують пошуком їх у вуличних компаніях, бродяжництві, вживанні алкоголю, наркотиків.

Захистити дітей від сімейного неблагополуччя може система регулювання сімейного виховання. Організацію допомоги батькам, якщо вони мають бажання нею скористатися, здійснюють вчитель, школа на основі формування стосунків співробітництва, взаємодопомоги, взаєморозуміння.

Отже, щоб не виникали такі проблеми в багатодітних сім'ях, молода сім'я будуючи плани щодо кількості дітей, повинні заздалегідь забезпечити себе житлом. Говорячи про матеріальне забезпечення, то зараз про це думає уряд України. Тільки недавно було встановлено закон про надання грошової допомоги матерям при народженні дитини. Причому з кожною дитиною ця допомога збільшується. Так що, будемо надіятися, що скоро така проблема взагалі зникне.

Щодо наступних двох прооблем, то це стосується виключно батьків: їх вихованості, їх педагогічної культури, їх психолого-педагогічної обізнаності. Причиною того є насамперед те, що на сьогоднішній день молоді люди вступивши в шлюб не зовсім готові до створення повноцінної сім'ї.

Сергій Мельничук (факультет прикладної математики і інформатики)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Метою роботи є аналіз актуальних проблем упровадження інтерактивних технологій на засадах особистісно зорієнтованої освіти та визначення шляхів їхнього вирішення. Навести алгоритм роботи вчителя при проведенні інтерактивного уроку та орієнтований розподіл часу між етапами інтерактивного уроку. Запропонувати зразки інтерактивних вправ, які доцільно використовувати на уроках.

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що поряд із функціональною підготовкою за роки початкової освіти діти мають

набути достатнього особистого досвіду культури спілкування та співпраці в різних видах діяльності, самовираження у творчих видах завдань. Реалізація поставленої мети неможлива без використання особистісно зорієнтованих сучасних освітніх технологій, які передбачають демократизацію, гуманізацію освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня.

Застосування принципів особистісно зорієнтованого навчання, на жаль, на практиці обмежується етико-гуманістичним аспектом спілкування вчителя та учня. Постає питання про подолання суперечностей між розумінням педагогами важливості гуманізації та реальною готовністю до здійснення цієї мети, визнанням необхідності впровадження особистісно зорієнтованих технологій і неспроможністю їх практичного втілення. Отже, необхідним є введення в навчальний процес таких моделей навчання, які органічно поєднуються із традиційними формами та методами, легко застосовуються на різних етапах уроку.

Розв’язання поставленої задачі − завдання інтерактивних технологій, що передбачають навчальний процес за умови активної взаємодії всіх учнів у ході уроку в малих групах, де відбувається розподіл ролей, чітке виконання обов'язків учасників. За такої організації навчання вчитель керує роботою кожного учня опосередковано, через завдання, якими спрямовує діяльність груп.

Термін *“інтерактивний”* (з англійської inter − взаємний, act − діяти) означає здатний до взаємних дій, діалогу. Інтерактивне навчання − це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожний учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Це співнавчання, взаємонавчання, де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлектують із приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють *(Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2003)*.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу.

Важливим аспектом інтерактивного навчання є почуття групової належності, що дає слабким, невпевненим у собі учням змогу почувати себе безпечно, надає упевненості у можливості подолання труднощів. Коли діти навчаються разом, вони відчувають суттєву емоційну та інтелектуальну підтримку, яка дає можливість вийти далеко за межі їхнього актуального рівня знань і вмінь.

Прийоми, які використовують учителі на інтерактивних уроках, дозволяють подолати індивідуалістську тенденцію до нездорової конкуренції у класних колективах, коли один учень може досягти поставленої мети при

умові, що його однокласники зазнають невдачі. Унаслідок учні або ретельно працюють, щоби перемогти інших, або відступають, оскільки не впевнені у своїх силах. У такій ситуації діти розуміють, що їхні успіхи жодною мірою не залежать від діяльності товаришів, отже зосереджуються винятково на персональному успіху або невдачі.

Під час інтерактивного уроку відбувається співпраця − спільна діяльність для досягнення загальних цілей, коли учні починають розуміти: вони можуть досягти своїх особистих цілей тільки за умови, що їхні товариші з групи також досягнуть успіху. Успіх кожного − це успіх групи.

Впровадження інтерактивних технологій потребує від учителя розуміння суті даної моделі навчання, уміння старанно планувати свою роботу, значної кількості часу, особливо на початкових етапах. Ми вважаємо, що слід поступово вводити елементи інтерактивних технологій на окремих уроках, починаючи з найпростіших − робота в малих групах, парах, трійках, “мозковий штурм”, “мікрофон” тощо.

Педагогу слід усвідомлювати, що змістом такого уроку є програмовий матеріал. Мета − реалізація навчальних цілей, загальний розвиток учня, надання кожному з них оптимальної можливості в особистісному становленні й розвитку, розширення можливостей самовизначення. Результат − створення дидактичних умов для ситуації успіху дитини у процесі навчальної діяльності, збагачення її мотиваційної, інтелектуальної та інших сфер.

Алгоритм роботи вчителя при проведенні інтерактивного уроку:

- ✓ визначення доцільності використання інтерактивних прийомів саме на цьому уроці;
- ✓ ретельний відбір та аналіз навчального матеріалу, у тому числі й додаткового (тести, приклади, ситуації, завдання для груп тощо);
- ✓ планування уроку − етапи, хронометраж, орієнтовний поділ на групи, ролі учасників, запитання та можливі відповіді;
- ✓ вироблення критеріїв оцінювання ефективності роботи груп, заняття;
- ✓ мотивація навчальної діяльності шляхом створення проблемної ситуації, наведення цікавих фактів тощо;
- ✓ забезпечення розуміння учнями змісту їхньої діяльності та формування очікуваних результатів під час оголошення, представлення теми;
- ✓ надання учням необхідної інформації для виконання практичних завдань за мінімально короткий час;
- ✓ забезпечення засвоєння навчального матеріалу учнями шляхом інтерактивної вправи (на вибір учителя);
- ✓ рефлексія (підбиття підсумків) у різних формах − індивідуальна робота, робота в парах, групах, дискусія, у вигляді малюнків, схем, графіків.

Висновки. Ми розглянули проблеми впровадження інтерактивних технологій на засадах особистісно зорієнтованої освіти. Наведено алгоритм роботи вчителя при проведенні інтерактивного уроку та орієнтований розподіл часу між етапами інтерактивного уроку. Крім того, запропоновано зразки інтерактивних вправ, які, на нашу думку, доцільно використовувати на уроках. Ми дійшли

висновку, що демократизація навчання, що є потребою суспільства, неможлива без осучаснення уроку. Уроку, який проводиться для учнів і заради учнів. Майстерність вчителя сьогодні полягає у творчому підході до конструювання уроків, у постійному прагненні підвищити ефективність навчально-пізнавальної діяльності шляхом новітніх організаційних форм. При цьому значущою залишається реалізація на уроці виховних, розвивальних та освітніх завдань.

Наталія Найда (факультет іноземних мов)
Наук. консультанти – доц. Равчина Т. В., асист. Лещак Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

За даними Українського інституту громадського здоров'я тільки 4,4 відсотка чоловіків та 2,9 відсотка жінок працездатного віку мають високий показник здоров'я і перебувають у так званій зоні безпеки; 22,1 відсотка жінок і 19,4 відсотка чоловіків мають середнє здоров’я. Але велика частка працездатного населення України – 73,5 відсотка чоловіків та 77,7 відсотка жінок – люди, яких впевнено можна віднести до розряду хворих.

Такі показники аж ніяк не свідчать на користь розвитку сильної та здорової держави. Це болюча проблема нашого майбутнього. Поступове зниження кількості здорового населення лякає мене своєю перспективою. Якщо і надалі не визнавати цієї проблеми та не вживати жодних заходів, ситуація лише погіршиться. Зараз саме час допомогти їй зрозуміти усю важливість цього етапу та надати професійну педагогічно-виховну допомогу з боку викладачів.

Сьогодні особливої уваги, насамперед професорсько-викладацького складу закладів освіти, потребує студентська молодь, яка, як я уже зазначила, через кілька років становитиме “ядро” української національної інтелігенції. Майбутнє народу України залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядній орієнтації молодих людей та від того, якою мірою духовність стане основою їхнього життя.

Важливим у процесі формування здорового способу життя є рухова активність, котра і виступає найважливішою функцією людського організму. Проблема нормування рухової активності студентів має важливе значення для формування здорового способу життя, оскільки життя постійно змінюється, разом з цим змінюється і побутова рухова активність молоді. Останнім часом прогресуюча гіподинамія зумовлена великим обсягом навчальних занять не тільки в аудиторіях, а й удома. Під оптимальним руховим режимом розуміють регламентоване за інтенсивністю та тривалістю фізичне навантаження, котре включає побутовий аспект рухової активності та повністю задовольняє біологічну потребу в рухах, відповідає функціональним можливостям організму, враховує специфіку навчання та майбутньої професійної діяльності, а тим самим сприяє вихованню здоровогоспособу життя та зміцненню здоров’я.

Рухова активність сучасних студентів – на низькому рівні, а це негативно відбивається на їх працездатності та стані здоров'я. У них також не сформовані вміння і навички ведення здорового способу життя. Головним напрямом в організації виховного процесу вищої школи повинен стати індивідуальний підхід до виховання студентів, стимулювання їх внутрішніх зусиль до саморозвитку і самовиховання, духовного пошуку, створення виховуючого середовища.

Разом з тим проблему формування здорового способу життя студентів не можливо вирішити, лише обґрунтувавши складові професійно-прикладних основ. Найголовніше – сприяти їх реалізації у процесі формування здорового способу життя та впрваджувати конкретні заходи:

- створення інформаційних стендів, проведення ігротек, тематичних дискотек, акції "Здоровим бути модно", "Молодь за здоровий спосіб життя", "Твоє здоров'я у твоїх руках";
- конкурси плакатів, малюнків та творів "Фізична активність, "Я – за здоров'я", конкурсна вікторина "Знати, щоб не помилитися", кінострічки "Здорове життя", "Будь обережним, цінуй здоров'я, стань щасливим";
- впровадження відповідних систем педагогічних впливів, основним розділом яких були б рекомендації оздоровчого характеру, інформування студентів про значущість правильного рухового режиму для зміцнення здоров'я, дотримання раціонального харчування, правил особистої гігієни, загартування, усвідомлення корисності регулярних фізкультурних занять тощож;
- вивчення та новітніх технологій виховання і педагогічного досвіду щодо фізичної активності;
- розробка методичних, довідкових, рекламних матеріалів на допомогу кураторам, вихователям, класним керівникам, батькам, студентам;
- проведення тематичних семінарів, конференцій, вчених та педагогічних рад, психолого-педагогічних конференцій з метою надання науково-методичної допомоги професорсько-викладацькому складу ВНЗ;
- розробка методик щодо вивчення та прогнозування морально-ціннісних орієнтацій студентів;
- обговорення та затвердження тем наукових досліджень експериментально-дослідницької діяльності з проблем асоціальної поведінки студентів;
- створення творчих груп та підготовка студентів з питань поширення інформації про здоровий спосіб життя серед молоді;
- проведення відкритих занять за участю професіоналів у фізичній культурі та спорті;
- покращення умов проведення занять фізичною культурою у вищих навчальних закладах.

Принципи формування здорового способу життя, на відміну від нині існуючих, повинні мати професійно-прикладну спрямованість. Фізичне

виховання сприятиме формуванню здорового способу життя лише тоді, коли базуватиметься на п'яти основних принципах: безперервність процесу навчання; запровадження нових технологій навчання, оскільки життя постійно змінюється; навчання повинно приносити задоволення; оцінювання – це процес навчання, а не його наслідок; кінцева мета – уміння використовувати в майбутньому систему набутих знань і навичок.

Аналіз способу життя студентів вищих навчальних закладів дозволив визначити оптимальний режим рухової активності для формування здорового способу життя, що становить до 7 год. на тиждень різноманітних рухових навантажень (із них 4 год. – фізичні вправи). Беручи до уваги те, що заняття з фізкультури на першому курсі проводяться двічі на тиждень, а вже на 3-4 курсах лише один раз, можна впевнено зробити висновок про те, що ми не дотягуємо до цих бажаних чотирьох годин. І це лише у тому випадку, коли студент відвідує заняття регулярно, але, як ми всі прекрасно розуміємо, нема студента, котрий би не пропускав пари. Щоб переконатись у відсутності небажанні сучасного студента до заняття фізичною культурою достатньо лише поклянути на кількість студентів у групах під час занять з фізкультури. Групи, що налічують 20-30 осіб за списком, ледве дотягують до 10 присутніх і це у кращому випадку. Справді, лише в період виставлення заліку можна побачити реальний склад усієї групи. І все це відбувається найчастіше не через вагомі причини, а просто при відсутності бажання.

Сучасний студент, на жаль, зовсім не відчуває гостру потребу у формуванні свого здорового способу життя, про що можу судити аналізуючи своїх ровесників. І ніхто не зможе чітко визначити які все ж таки причини цього: потреба в інших видах діяльності, не бажання займатись активною фізичною культурою, незадовільний стан місцевих спортмайданчиків та стадіонів, недостатній вплив педагогів?

Однак, можна бути упевненим: молоде покоління може досягнути бажаних показників в активізації засад здорового способу життя, єдине, що для цього потрібно – якісний зовнішній стимул. І ця важлива роль належить всім педагогам, адже саме ми впливаємо на формування світогляду майбутнього покоління. То ж давайте закладемо основи прагнення до здорового способу життя десь глибоко у їхніх серцях, щоб вже ніколи не стикатися з проблемами їхньої байдужості до здоровя. А зміни потрібно починати перш за все із себе.

Давайте започаткуємо моду на здоровий спосіб життя !

Володимир Начичко (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Лозинська Н.Б.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ ДЖ. ЛОККА В СИСТЕМУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

XXI століття входить у нашу історію як вік наукового та технічного прогресу, століття глобальних суспільних та природних змін. Це активізує розвиток самого суспільства, надає йому все більшого прискорення. Але на якому фоні відбуваються усі ці зміни? Куди не подивись, там скрізь червоним полум'ям палає слід людини. Скрізь поширена невихованість, діти не поважають своїх батьків та рідних, брат не цінує брата... Ці факти яскраво засвідчують падіння моралі людської спільноти, наше самозасліплення та бездушність. А починається усе це з маленької дитини...

Це зайвий раз говорить про необхідність постійного оновлення та реформування системи виховання у початковій школі. Дуже актуальним у цьому відношенні є впровадження у систему сучасної початкової освіти перспективних ідей педагогів минулого, адже численна педагогічна спадщина має чимало слушних думок, застосування яких є багатообіцяючим сьогодні. Яскравим прикладом цього може слугувати творчість англійського педагога Джона Локка.

Дж. Локк (1632-1704) – великий англійський філософ, педагог, психолог. Незважаючи на понад 300-літню давність, його педагогічні концепції, викладені у книгах “Думки про виховання” (1693) та “Розумність християнства” (1695), продовжують бути своєчасними, можливими для застосування у сучасній початковій освіті в Україні. Особливо актуальними у творах Локка є проблема морального виховання, проблема релігії та Бога, як елемента морального виховання, питання взаємодії трудового і морального виховання (“елемент хобі”). Розглянемо кожну з цих особливостей.

Отож, перший аспект – це загальне моральне виховання. Саме цей елемент, на мою думку, є найважливішим у початковій школі. Він дає змогу сформувати у дитини основні моральні принципи і норми, закласти у її характері такі якості як гуманність, щедрість, добро, почуття справедливості...

У концепції Дж. Локка ідеї морального виховання надається чи не першочергове значення. Він рекомендує розвивати морально-етичний досвід дитини, показувати їй за допомогою прикладу, як слід чинити, а як не слід; пропонує штучно створювати “проблемні” ситуації з метою закріплення у дитини позитивних звичок. Ці рекомендації з певною модернізацією можна з успіхом застосовувати в українській початковій школі, зокрема, шляхом введення окремого уроку виховання та етики. Предметом вивчення під час занять з цієї дисципліни мають бути конкретні приклади з життя людей, норми поведінки під час різних життєвих ситуацій. Ця навчальна дисципліна повинна бути спеціально адаптована до рівня розвитку молодшого школяра.

Актуальними у контексті морального виховання є погляди Дж. Локка щодо проблеми релігії та Бога. Саме елементів релігійного виховання так глибоко не вистачає у нашому суспільстві, що, безперечно, є однією з причин його

аморальності. Тому, виходячи з позицій Локка, я думаю, що у систему нашої початкової освіти необхідно впровадити викладання норм релігійної етики.

Дуже важливим у вихованні дитини Локк вважав з'ясування її психологічних особливостей. Для цього він рекомендував непомітно стежити за дитиною, виявляти найтонші риси її характеру. Урахування такого аспекту важливе у початковій школі, – завдяки йому вчитель може розробляти індивідуальну програму щодо виховання окремого учня.

Отож, як бачимо, педагогічні концепції Дж. Локка є досить актуальними для впровадження у сучасній практиці освіти та виховання. Особливо цінними є вони для організації навчально-виховного процесу у початковій школі. Перспективною, зокрема, є організація морального виховання, яка повинна забезпечити правильний розвиток особистості, закласти у ній такі риси, як гуманність, чесність, доброту. Це питання є глобальним для усього суспільства, оскільки формує його власне обличчя, визначає його духовний розвиток та рівень моральності.

Ганна Польова (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ НА РАННІХ СТАДІЯХ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Метою роботи є розкриття сутності та значення екологічного виховання у процесі формування екологічної свідомості, розкриття основних напрямів та етапів екологічного виховання.

Сьогодні ми опинилися в стані не лише економічної, а й екологічної кризи, яка загрожує всій нашій планеті. І щоб вийти з неї, не допустити можливої катастрофи, потрібні негайні спільні дії мільйонів свідомих громадян, усього суспільства.

Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. №188/98-ВР затверджено, що створення системи екологічної освіти й виховання є одним із пріоритетів державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Необхідність виховання екологічної культури як складової загальної культури особистості зафіксовано у Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття”, Концепції національного виховання.

Екологічне виховання – це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення школярів до природи, реальним показником якого є практичні дії учнів по відношенню до природного середовища, що відповідають нормам людської моральності. Воно передбачає розкриття сутності світу природи — середовища перебування людини, яка повинна бути зацікавлена у збереженні цілісності, чистоти, гармонії в природі. Це передбачає уміння осмислювати екологічні явища,

робити висновки про стан природи, розумно взаємодіяти з нею *(Концепція екологічної освіти та виховання в Україні: проект. /Б. м./ /б. р./. 13 с.).* Естетична краса природи сприяє формуванню моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності.

На нашу думку, любов людини до навколишнього середовища виховується з перших років її навчання у школі. Від того, як здійснюється процес екологічного виховання, залежить ставлення людини до природи як джерела різних благ. Тому екологічне виховання повинно здійснюватися на всіх етапах навчання у школі, на кожному з яких повинна ставитись певна мета, завдання, добиратись відповідна методика з огляду на вікові особливості розвитку школярів.

Перший етап (молодші школярі) – формуються перші уявлення про навколишній світ, про живу і неживу природу, про ставлення до природи, що виявляється в конкретній поведінці на емоційному рівні.

Другий (5–7 класи) і третій (8–9 класи) етапи передбачають накопичення знань про природні об'єкти, закономірності розвитку та функціонування біологічних систем, аналіз і прогнозування нескладних екологічних ситуацій, закріплення нормативних правил поведінки в навколишньому середовищі. Поглиблюються і розширюються знання про явища і закони природи, розкриваються причини екологічної кризи та обґрунтовуються шляхи збереження природних комплексів.

Четвертий етап (10–12 класи) – завершується узагальнення здобутих екологічних знань, здійснюється моделювання простих кризових ситуацій. У навчальні програми запроваджуються інтегровані курси різних природничо-екологічних дисциплін (*Агейкіна Р. В*. Екологічне виховання: досвід організації // Виховна робота в шк. 2005. Січ. (№ 1). С. 28-29).

В екологічному вихованні особливого значення набувають предмети природничо-географічного циклу. Біологія і географія розкривають дітям світ рослин, тварин, середовище, що їх оточує. Фізика і хімія дають комплекс політехнічних знань, наукові засади і принципи сучасного виробництва. Історія, правознавство показують неприпустимість варварського ставлення до природи. Предмети естетичного циклу розкривають естетичну сутність природи, її неповторну красу, вплив на людину.

Вагому роль у формуванні екологічної свідомості відіграє залучення учнів до природоохоронної діяльності: шкільні лісництва, садівництво, робота в мисливських господарствах та ін.; робота санітарних загонів захисту довкілля, які виявляють ступінь забруднення повітря, води, зон відпочинку; загонів для боротьби з браконьєрами (діють при лісництвах і рибгоспах); групи швидкої допомоги звірам і птахам у зимовий період; кутки природи в школах, будинках школярів. З природоохоронною роботою пов'язана туристично-краєзнавча робота з дітьми, спрямована на прищеплення їм навичок правильної поведінки в місцях відпочинку, в лісах і на річках та ін.

Результат екологічного виховання – сформована екологічна культура людини, що характеризується різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище (природне і соціальне); наявністю світоглядних

ціннісних орієнтацій щодо природи; екологічним стилем мислення і відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я; набуттям умінь і досвіду вирішення екологічних проблем (насамперед на місцевому та локальному рівнях); безпосередньою участю у природоохоронній роботі; передбаченням можливих негативних віддалених наслідків природо-перетворювальної діяльності людини.

Оксана Посикалюк (механіко-математичний факультет)
Наук. консультанти – доц. Мищишин І. Я., асист. Біляковська О. О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ДОСВІД РОЗВИНУТИХ КРАЇН СВІТУ

Сім’я дитини з особливими потребами від самого її народження потрапляє під значний психологічний, економічний, соціальний, моральний тиск. Це в першу чергу стосується проблеми догляду: цілодобова потреба у сторонньому догляді за дитиною упродовж усього її життя означає, що один член родини повністю присвячує свій час дитині. Іншою проблемою є психологія ставлення батьків до факту народження такої дитини. Часто у батьків виникають відчуття некомпетентності, неможливості справитися з проблемою, безсилля і зневіри. Однак, якщо вони отримують достатню психологічну підтримку та послуговуються психологічними та освітніми послугами, за якийсь час знаходять позитивні виходи з ситуації.

Будучи клітинкою суспільства, сім’я має отримувати від нього всебічну підтримку. Усі зусилля в основному повинні бути спрямовані на підтримку спеціальних учбових закладів. У той же час світова практика свідчить про необхідність впровадження механізмів розробки та здійснення індивідуальних програм реабілітації.

Різні країни по-різному вирішують освітні потреби дітей з особливими потребами. На Заході система інтегрованих освітніх послуг для дітей з особливими потребами дуже продумана. Існує багато детальних розробок, однак зрозуміло, що вони добре функціонують саме в існуючому суспільному середовищі. В деяких країнах, як зокрема й в Україні, існує мережа спеціальних закладів, диференційованих за характером неповносправності, переважно шкіл-інтернатів з можливістю проживання дитини.

Для вирішення проблем освіти людей з особливими потребами, більшість країн ідуть шляхом децентралізованого створення реалібітаційних служб, якомога більш наближених до споживача. Значна частина реабілітаційних послуг надається в умовах, максимально близьких до природного середовища проживання клієнтів та там, де вони перебувають в силу різних обставин – у лікарнях, поліклініках, при школах, а також на виїзді. При цьому керуються принципами доступності, коли у всі частини приміщення можна самостійно заїхати на візку, а незрячим, нечуючим створені умови для орієнтації і безпеки.

Реабілітаційні заходи проводяться в комплексі відповідною командою професійно підготовлених спеціалістів, строго згідно з індивідуальною програмою, розробленою згідно з індивідуальними показами обстеження та з урахуванням думки і побажань клієнта. Результати реабілітаційних заходів мають бути цілеспрямованими, ефективними, а пропоновані для виконання самим клієнтом простими, відтворюваними.

Діти з розумовою відсталістю з медичної точки зору часто вважаються "безнадійними", "невиліковними" пацієнтами. Досвід роботи в зарубіжних країнах показав, що можливості для розвитку глибоко розумово відсталих осіб є більшими, ніж це вважалося раніше. Головною метою реабілітації дітей і молодих людей з індивідуальною недостатністю є їх пристосування до максимально самотійного, за їх можливостями, проживання в колі родини й адаптація до найближчого соціального оточення. Засобами такої реабілітації є передусім спеціальне навчання на рівні їх можливостей і потреб, а також цілий комплекс медико-соціальних заходів.

Задоволення особливих потреб розумово відсталих суб'єктів, особливо в дитинстві, полягає також у забезпеченні умов для прогресу пізнавальної сфери згідно з їхніми можливостями та актуальними потребами. Включення в освітній процес дітей з нормальним розумовим розвитком починається з певного базового рівня, що його зазвичай дитина досягає шляхом стихійного розвитку та під впливом сімейного виховання. Що ж до дитини з інтелектуальною недостатністю, то саме цей етап її розвитку в ранньому віці лишається "не пройденим". Пройти його дозволяють сучасні методики сенсорної стимуляції, біхевіоральної терапії та інші, що використовуються на етапі так званого раннього втручання. Поступ у розвитку дітей, що відбувається під впливом інтенсивного раннього втручання, і є тим чинником через який відсоток розумово відсталих осіб у розвинутих країнах є помітно нижчим. Для тих дітей, які під впливом реабілітаційних заходів упродовж раннього віку так і не змогли подолати своє відставання у психічному розвитку, наступним етапом реабілітації стає спеціальна школа.

За кордоном створення шкіл для згаданої категорії дітей привело до суттєвих змін у поглядах на мету і зміст спеціальної освіти для дітей, чий інтелектуальний розвиток нижчий від рівня легкої розумової вісталості. У 60-х роках виникла, а з 70-х почала бурхливо розвиватись нова галузь спеціальної освіти для глибоко розумово відсталих. Спеціальні школи означеного типу мають такі характерні для них особливості:

- педагогічне середовище докорінно відрізняється в них від призначеного для дітей із нормальним розуовим розвитком, така школа швидше нагадує дитячий садок;
- навчальні прграми в них індивідуалізовані, а змістом освіти стало не набуття академічних знань і вмінь, а прищеплення навичок охайності, самообслуговування, спілкування, формування ужиткових понять про соціальні стосункм, довкілля, правил безпеки в різних ситуаціях, тощо;
- базових навичок грамотності у школах такого типу теж навчають, але лише тих хто може це засвоїти, принаймі на механічному рівні:

написати власне прізвище, прочитати вивіску чи етикетку на товарі, розрізнити грошові купюри за номіналом, зуміти набрати свій номер телефону, зателефонувати до поліції чи на спеціальний телефон довіри тощо.

Основою спеціального навчання дітей і молоді зі значними інтелектуальними обмеженнями є формування та закріплення цілої низки навичок за допомогою позитивного умовно-рефлекторного підкріплення. Наприклад, миття рук поділяється на 12-13 операцій (1–зайти до ванної кімнати, 2- відкрити кран, 3- взяти мило і не впустити його і т.д.), заучування кожної з них відбувається на механічному рівні. Створена таким чином піраміда поведінкових стереотипів сприяє тому, що дитина не тільки набуває корисних побутових умінь, вона дещо прогресує і в розумовому розвитку.

Більшість молоді, що пройшла таке навчання, вже не потребеє детальної , трудомісткої опіки, вони відносно самостійні в побутовій сфері та своїх соціальних стосунках. Дехто з них навіть влаштовується на роботу і заробляє на себе (це можливо тому, що роботодавцям вигідно й престижно мати робочі місця для розумово відсталих громадян).

Із 70-х років у Великій Британії такі спеціальні школи стали державними, а в 1981 було прийнято закон про рівні освітні можливисті для дітей, згідно з яким всі без винятку діти отримують на свою освіту кошти з державного бютжету і мають право на навчання згідно зі своїми потребами та можливостями.

Ми повинні наслідувати розвинуті країни світу. Потрібно більше уваги приділяти вихованню і освіті людей з особливими потребами. Враховуючи досвід розвинутих країн світу можна зробити такий висновок: нормальне навчання дітей з особливими потребами можна забезпечити за рахунок:

- своєчасного виявлення і діагностики дітей з особливими потребами, врахування цих даних при плануванні заходів корекційної і реабілітаційної допомоги, в тому числі й в умовах сім'ї;
- запровадження широкої інтеграції дітей з особливими потребами до загальноосвітніх дошкільних і шкільних закладів з усім відповідним комплексом заходів, включаючи фізичну доступність приміщень, підготовку педагогів, методичне забезпечення та систему підтримки учнів з особливими потребами;
- реалізації права вибору батьками навчального чи реабілітаційного закладу, залучення батьків як повноправних членів команди спеціалістів;
- впровадження високотехнологічних засобів корекції, комп'ютерних технологій та пристрої альтернативного спілкування, зокрема для дітей з сенсорними та комунікативними порушеннями.

Елеонора Провозін (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Сучасна школа стоїть перед прикрим фактом: в умовах традиційних форм та методів навчання школярі, пасивно отримуючи інформацію, не вміють здобувати її самостійно і застосовувати те, що знають.

Наша школа часто формує випускника, неготового до життя, а особливо до плідної спільної роботи в колективі. Навчальний процес має ґрунтуватися на діалогічному підході, який визначає суб'єкт-суб'єктну взаємодію його учасників. Технології такого спрямування передбачають перетворення суперпозиції вчителя і субординізованої позиції учня в особистісно рівноправну позицію. Вона й дає дитині можливість бути суб'єктом навчальної діяльності.

Якнайактивніше сприяють цьому інтерактивні методи навчання, що активно розробляються останнім часом. Завдяки закладеним в їх суть самостійну діяльність та групову взаємодію вони можуть бути корисними.

Термін "інтерактивний" прийшов до нас з англійської і означає "здатний до взаємодії". Одні вчені визначають його як діалогове навчання: "Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти чи знаходитись в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це перш за все діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія вчителя та учня". Інші трактують його наступним чином: "Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці)…".

Методи інтерактивного навчання можна поділити на дві великі групи: *групові* та *фронтальні*. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці від 2 до 6-ти осіб), другі – спільну роботу всього класу. До групових методів відносимо роботу в парах, роботу в трійках, змінювані трійки, "2+2=4", "Карусель", роботу в малих групах, "Акваріум" тощо. До фронтальних – "Велике коло", "Мікрофон", "Незакінчені речення", "Мозковий штурм", "Мозаїка" та ін.

Позитивні сторони використання інтерактивних методів навчання.

Як показали результати педагогів-практиків, після запровадження цих методів можна констатувати наступні зрушення:

- поглиблення мотивації до навчання;
- набуття навичок культури дискусії;
- вироблення вмінь приймати спільні рішення;
- поліпшення вмінь спілкуватися, доповідати;

- якісна зміна рівня сприйняття учнями навчального матеріалу, який набув особистісного сенсу (замість “вивчити”, “запам’ятати” – “обдумати”, “застосувати”);
- якісна зміна рівня володіння головними мисленнєвими операціями – аналізом, синтезом, узагальненням, абстрагуванням.

Що можна вважати сильними сторонами інтерактивних методів навчання? Перш за все – підвищення “ККД” процесу засвоєння інформації. За даними американських вчених, під час лекції учень засвоює лише 5% матеріалу, під час читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, під час демонстрації – 30%, під час дискусії – 50%, під час практики – 75%, а коли учень навчає інших чи відразу застосовує знання – 90%. Як бачимо, відносно пасивні методи навчання (коли учень лише засвоює та відтворює інформацію) мають на рівень (в 5–10 разів!) нижчу ефективність, ніж активні та інтерактивні.

Під час інтерактивного навчання учень відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку, що забезпечує внутрішню мотивацію навчання і сприяє його ефективності.

Та все ж використання інтерактивних методів навчання має негативні сторони. В першу чергу нам бачаться такі:

1. Головна проблема: учень часто не має власної думки, а якщо і має, боїться висловлювати її відкрито. Самі учні пояснюють це так: “В нас рідко запитують власну думку “, “Чи цінна **моя** думка?”. Часто школярі не вміють слухати інших, об’єктивно оцінювати їх думку.
2. Учень не готовий в процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс.
3. Лідери намагаються “тягнути” групу, а слабші учні відразу стають пасивними.
4. Часто школярі не вміють слухати інших, об’єктивно оцінювати їх думку, рішення.
5. Учням важко бути мобільними, змінювати обстановку, методи роботи.
6. Часто трапляється висловлення відверто антисуспільних думок з метою завоювання “авторитету”, привертання уваги. При обговоренні замість аргументувати свою думку, учень починає демагогію: “Ви ж самі сказали, цінною є кожна думка, а я так думаю і Ви мене не переконаєте!”

Навесні 2008 року ми провели опитування серед студентів львівських навчальних закладів (30 студентів Львівського національного університету імені Івана Франка та 30 студентів Національного університету “Львівська Політехніка”) щодо їхнього ставлення до застосування інтерактивних методів у навчальному процесі. Результати виявилися наступними:

1. 60% опитуваних не знали, що таке інтерактивні методи навчання (довелося пояснювати, щоб отримати відповідь на поставлене питання);
2. 87% опитаних сказали, що використання інтерактивних методів під час практичних і семінарських занять зробило би пари значно цікавішими, відповідно, це підвищило би як відвідуваність занять, так і ефективність роботи.

3. 8% опитуваних вважають, що інтерактивні методи – не надто вдалий спосіб навчання, але конкретних аргументів не змогли навести.

4. 5% опитуваних сказали, що жодні інтерактивні методи не примусять їх готуватися до семінарів або хоча б ходити на них.

Варто таки визначити: за чи проти? Використовувати інтерактивні методи в навчанні чи не варто?

Маємо сказати, що все може бути добрим, та в міру. дже надто інтенсивне використання інтерактивних методів може не лише не принести бажаного результату, а й нашкодити процесу навчання.

Урок не повинен бути перевантаженим інтерактивною роботою. Оптимально (з практики) – 1-2 методи за урок, інакше навчальний процес не буде таким ефективним та інформативним, як цього хотілось би. Слід поєднувати взаємонавчання з іншими методами роботи – самостійним пошуком, традиційними методами.

Отже, яку відповідь я отримала на питання "Інтерактивні методи навчання: за чи проти?" зі сторони студентів і з власної точки зору – відповідь "ЗА".

Христина Процишин (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.. асист. Лещак Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ НА УРОКАХ ХІМІЇ

Зі зростанням науково-технічного прогресу у світі, дедалі більше людство стикається з екологічними проблемами. Сучасний стан навколишнього середовища створює реальну загрозу для життя суспільства. Забруднення атмосферного повітря, ґрунту, води у багатьох містах досягло критичного рівня.

Прикладом екологічної катастрофи в Україні є аварія на ЧАЕС, яка сталась 26 квітня 1986 р. Ця трагедія завдала шкоди не тільки нашій землі, але й країнам Європи, і вона буде ще довго нагадувати нам про себе. Як ми вже знаємо, недавно, 16 липня 2007 р. сталася ще одна біда: вибухнуло 6 цистерн із жовтим фосфором, неподалік Ожидова у Буському районі. У зону ураження потрапило 14 населених пунктів.

На мою думку, причиною всіх цих нещасть є безвідповідальне ставлення людей до природи. Всі дорослі колись були дітьми, а отже аналізуючи події нашого часу можна сказати, що екологічне виховання дітей, які нині стали дорослими, було неефективним. І наслідком цього стали екологічні трагедії, які ми спостерігаємо навколо.

Вважаю, що екологічне виховання в дошкільному віці є першим кроком до усвідомлення того, наскільки важливою для нас є природа і її охорона. Виховуючи у малят любов до навколишнього середовища, рідної землі, навчають їх оберігати і примножувати красу, ми формуємо основу екологічної і моральної свідомості, духовності, гуманізму.

- Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток в учнів екологічної культури. Завдання екологічного виховання ми вбачаємо у наступному: сприяти забезпеченню учнів достовірними екологічними знаннями;
- виховувати любов до природи, прагнення берегти її і примножувати;формувати вміння і навички екологічно-доцільної діяльності.

Зміст екологічного виховання передбачає формування:

а) знань про сутність світу природи– з метою збереження його цілісності, чистоти і гармонії;

б) умінь осмислювати екологічні явища, робити висновки про стан природи – з метою розумної взаємодії з нею;

в) уявлень про естетичну красу природи – з метою гармонійного розвитку особистості;

г) моральних почуттів обов'язку і відповідальності за її збереження – з метою спонукання до природоохоронної діяльності;

д) розуміння наслідків тих чи інших дій людини в природі – з метою формування відповідальності за свої дії та бездіяльність.

Екологічне виховання здійснюється на всіх етапах навчання в школі, на кожному з яких ставиться певна мета, завдання. добирається відповідна методика з огляду на вікові особливості школярів.

1-й етап (1-4 класи) – формуються перші уявлення про навколишній світ, про живу і неживу природу, про ставлення до природи, що проявляється в поведінці учня. Діти вивчають курси "Природознавство", "Я і Україна".

2-й (5-7 кл.) і 3-й (8-9 кл.) етапи – поглиблюються і розширюються знання про явища і закони природи, розкриваються причини екологічної кризи та обґрунтовуються шляхи збереження природних комплексів. Курси "Біологія" і "Географія" розкривають учням інформацію про світ рослин, тварин, середовище, що їх оточує. "Фізика" і "Хімія" дають комплекс політехнічних знань, наукової засади і принципи сучасного виробництва. "Історія" і "Правознавство" показують неприпустимість варварського ставлення до природи. Предмети естетичного циклу розкривають естетичну сумність природи, її неповторну красу, вплив на людину.

4-й (10-12 кл). – завершується узагальнення здобутих екологічних знань.

Важливу роль у формуванні екологічної свідомості відіграє залучення учнів до природоохоронної діяльності: шкільні лісництва і садівництво; участь у загонах для боротьби з браконьєрами (діють при лісництвах);у групах швидкої допомоги звірам і птахам в зимовий період; організація кутків природи у школах, будинках школярів. З природоохоронною роботою пов'язана туристично-краєзнавча робота з дітьми, спрямована на прищеплення їм навичок правильної поведінки в місцях відпочинку, в лісах, і на річках, та ін.

У якості результату екологічного виховання передбачаєтсяь наступне:

а) сформована екологічна культура людини, що характеризується різнобічними глибокими знаннями про навколишнє середовище (природне і

соціальне); екологічним стилем мислення і відповідальним ставленням до природи та свого здоров'я;

б) уміння і досвід вирішення екологічних проблем (на місцевому і локальному рівнях);

в) готовність до безпосередньої активної участі у природоохоронній діяльності.

Виховані в любові громадяни України, які житимуть у III тисячолітті мають бути позбавлені жорстокості і користолюбства, усвідомлювати святий обов'язок кожного – не завдати шкоди живому світові. Питання екологічного виховання та освіти молоді, на моє глибоке переконання, є одним з найважливіших на даному етапі розвитку людства.

Дмитро Пуйда (механіко-математичний факультет)
Наук. консультанти – доц. Мищишин І. Я., асист. Біляковська О. О.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Згідно із законодавством України, навчання у вищих навчальних закладах не є обов'язковим, і при закінченні школи кожен із нас сам вибирає, чи поступати до ВНЗ і продовжувати навчання, чи йти в життя без вищої освіти. Цей вибір, зрозуміло, не є випадковим, в більшості випадків добре продумується і базується на баченні людиною свого майбутнього. Якщо учень прийняв рішення після одинадцятого класу продовжити навчання у вищій школі, ним обов'язково керували якісь мотиви, і ці мотиви супроводжують його впродовж всього навчання у ВНЗ, більшою чи меншою мірою спонукаючи його до навчальної діяльності.

Говорячи про мотивацію до навчання у вищій школі, перш за все, необхідно відрізняти мотиви, які спонукають до отримання вищої освіти загалом, і мотиви, які спонукають до навчання власне на певному конкретному факультеті, на певній спеціальності. Мотиви, які спонукають учня до вступу у ВНЗ, носять соціальний характер і притаманні більшій частині учнів середньої школи. До таких мотивів можна віднести необхідність наявності диплому про вищу освіту при працевлаштуванні на більшість посад, історичну сформованість вищої освіти як невід'ємного атрибуту кожної дорослої особистості у будь-якій розвинутій країні. Натомість мотиви, які спонукають учня до продовження навчання на певній конкретній спеціальності, носять здебільшого індивідуальний характер, пов'язані із психологічними особливостями учня, його вподобаннями, планами на майбутнє, тощо.

Розглянемо детальніше, які мотиви можуть штовхати учня до вибору своєї майбутньої спеціальності і навчання по обраному профілю.

Теоретично мотивацію зазвичай поділяють на зовнішню і внутрішню. Зовнішня мотивація базується на заохоченнях, покараннях, інших видах стимуляції, здатних регулювати поведінку людини; внутрішня базується на отриманні задоволення від своєї діяльності, особистому інтересі,

зацікавленості, тощо. Варто зазначити, що зовнішня мотивація шляхом примусу та покарань у разі непокори дуже рідко може продовжуватися на протязі тривалого часу, і загалом, очевидно, є малоефективним засобом для спонукання студента до навчання (як кажуть, гнаним конем далеко не заїдеш). Натомість набагато краще, коли навчання у ВНЗ базується на внутрішній мотивації. Отже, грубо кажучи, для того, щоб студент вчився і мав мотивацію до навчання, необхідно викликати у нього зацікавленість та внутрішню потребу до навчання, при чому до навчання власне на його спеціальності.

Внутрішня мотивація студента до навчання зазвичай базується на таких двох мотивах:

- необхідність оволодіння майбутньою професією;
- особистий інтерес і зацікавленість до даної галузі науки.

Необхідність оволодіння тою чи іншою професією безпосередньо залежить від наявної кількості високооплачуваних робочих місць по кожному профілю. Це визначається державою, економічною ситуацією і здебільшого мало залежить від ВНЗ. Сам же ВНЗ може забезпечити дуже низьку кількість робочих місць: для прикладу, серед випускників 2007-го року кафедри ЕОМ Національного університету “Львівська політехніка”, на кафедрі залишилося працювати лише троє чоловік, що становить близько 2% усіх випускників.

Натомість, безпосередньо від навчального закладу залежить інша важлива складова мотивації студента до навчання: особистий інтерес і зацікавленість. Таким чином, першочерговим завданням, яке повинен ставити собі деканат того чи іншого факультету – це правильне формування мотивації до навчання своїх студентів. Як ми вже визначили, основною складовою цієї мотивації повинна служити зацікавленість самого студента у процесі навчання. Отже, формування мотивації до навчання студентів ВНЗ повинно базуватися на їх безпосередньому зацікавленні в процесі навчання і має наступні складові.

1. Ознайомлення учнів старших класів та студентів з перспективами різних напрямків, областю практичного застосування набутих знань після закінчення навчання у ВНЗ.
2. Надання студентам можливості спілкуватися з визначними людьми, які досягли успіху власне по даній спеціальності.
3. Проведення численних конкурсів, олімпіад, конференцій по спеціальності, іноді з участю в них на обов’язковій основі.
4. Надання стипендій та премій кращим студентам, а також студентам, які проявляють серйозні успіхи у навчальному процесі, роблять суттєві “стрибки” вгору по рівню підготовки.

Ще можна відзначити такі складові, як обладнання навчальних аудиторій та лаболаторій сучасною технікою (що особливо актуально для технічних спеціальностей, таких як, скажімо, комп’ютерна інженерія, метрологія, тощо), надання студентам можливості періодично вправлятися в своїх вміннях та навичках в реальному житті (тобто періодично надавати студентам-журналістам можливість писати статті в справжні газети та журнали, залучати студентів-програмістів до реальних проектів на фірмах, тощо), інші складові.

Роглянемо показники, за якими можна оцінити мотивацію студентів до навчання. Як відзначалося вище, мотивація до навчання залежить від бачення студентом свого майбутнього. Відповідно, чим свідомішим є студент, тим раніше від починає задумуватися про своє майбутнє, визначаться з майбутньою спеціальністю та професією, тим сильнішою є його мотивація до навчання. Оскільки вступ до ВНЗ відбувається на конкурсній основі, то для здійснення своїх планів потрібно потратити певні зусилля у напрямку підготовки до вступу до ВНЗ. Чим сильніша мотивація до навчання, тим більше зусиль учень буде прикладати до підготовки до вступу, і, відповідно, зможе поступити туди, куди хоче, лише за достатнього рівня мотивації до навчання. Також, за достатньо високого рівня мотивації до навчання людина ще в школі буде прагнути до підвищення рівня своєї підготовки, що проявляється в її участі у різного роду конкурсах та олімпіадах. З тих же міркувань, студент, який має високий рівень мотивації до навчання, буде виписувати чи хоча б читати спеціалізовану літературу по своїй спеціальності. Ну і зрозуміло, що оскільки кінцевою метою навчання у ВНЗ є побудова власного благополуччя у майбутньому і отримання відповідної високооплачуваної професії, то бачення студентом свого майбутнього також є показником рівня його мотивації до навчання у ВНЗ.

Виходячи з цих міркувань було проведено дослідження мотивації до навчання студентів тертього курсу механіко-математичного факультету ЛНУ ім. І. Франка (спеціальність “математика”). Опитуваним пропонувалося відповісти на п’ять запитань. Нижче подані тексти запитань та статистика відповідей опитуваних. Було опитано 32 студентів.

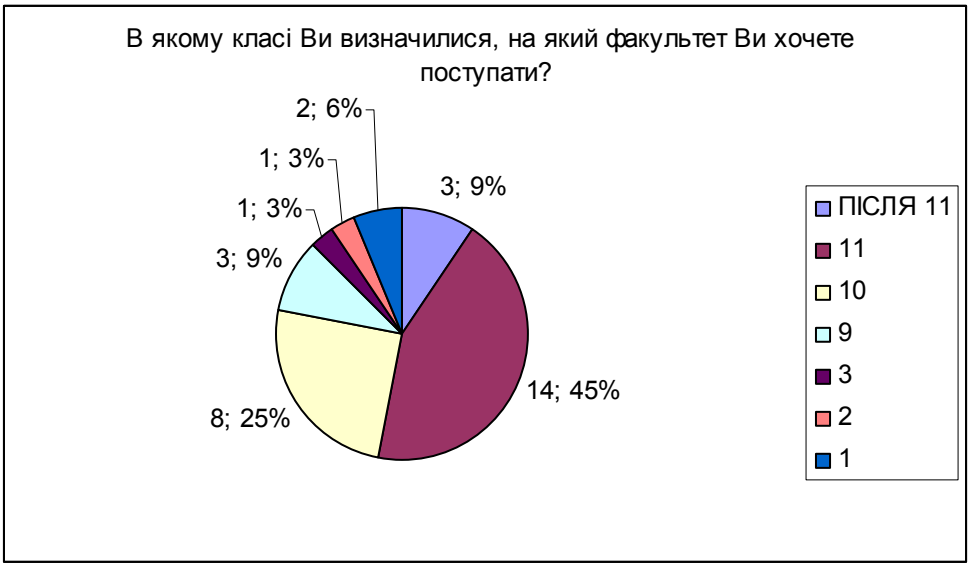

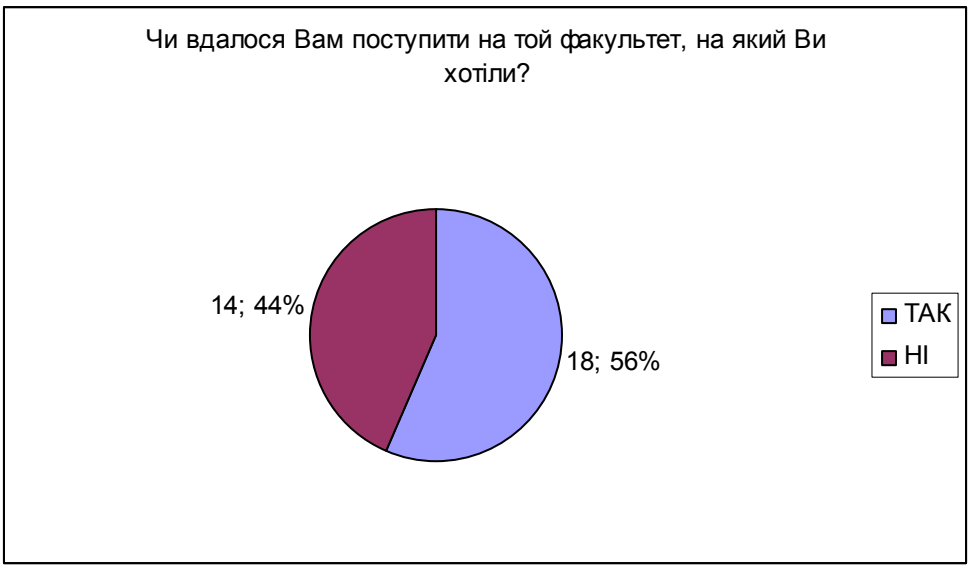
Чи вдалося Вам поступити на той факультет, на який Ви хотіли?
14; 44%
18; 56%
ТАК
НІ

Чи Ви приймали в школі участь в олімпіадах/конкурсах по предметах, споріднених з Вашою теперішньою спеціальністю?
4; 13%
28; 87%
ТАК
НІ

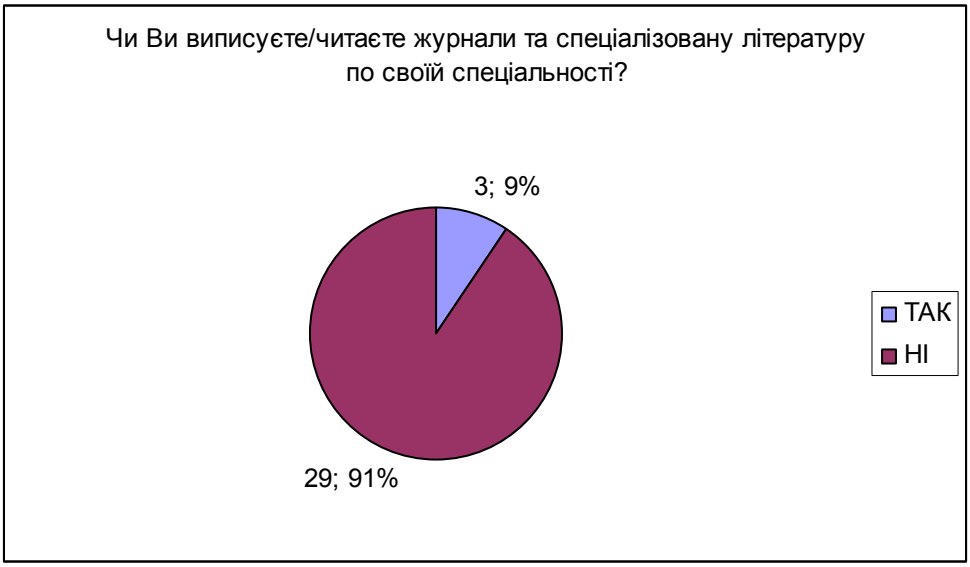
Чи Ви виписуєте/читаєте журнали та спеціалізовану літературу по своїй спеціальності?
3; 9%
29; 91%
ТАК
НІ

На основі цього можемо зробити наступні висновки. Те, що найбільший відсоток (45%) студентів зробили свій вибір на користь тієї чи іншої спеціальності аж в 11-му класі, свідчить про те, що сучасна молодь переважно власне тоді і починає реально задумуватися про своє місце в майбутньому. Проблема тут полягає у тому, що ці люди до того часу не мають чітко виділеного напрямку, яким хотіли б займатися, відповідно не мають чітко визначеного єдиного предмету в школі, яким володіють найкраще.

Як наслідок, досить великий відсоток (44%) студентів не змогли поступити на ту спеціальність, на яку хотіли, що очевидним чином накладає відбиток на мотивацію до навчання на своїй спеціальності (адже ці студенти зараз вчаться не там, де хотіли б вчитися!). Позитивного і дещо суперечливого (у співвідношенні із відповідями на перше запитання) моменту загальній картині надає великий відсоток (87%) студентів, які приймали в школі участь у конкурсах чи олімпіадах по своїй теперішній спеціальності. Однак пояснити цей момент можна пропагандою участі в олімпіадах, із застосуванням різноманітних стимулів. Відтак, участь в олімпіаді зводиться не до бажання показати хороший результат, а до бажання отримати обіцяні привілеї, які зазвичай надаються незважаючи на місце учня в турнірній таблиці олімпіади.

Про низький рівень мотивації можна судити також по тому, що 91% не виписує і не читає жодної спецлітератури по своїй спеціальності (“тому що не цікаво»”). Ну і те, що 38% опитаних на третьому курсі чітко не бачать свого місця в майбутньому відповідним чином довершує картину. Зрозуміло, що життя неодмінно вносить свої корективи у наші плани й задуми, але на жаль воно водночас переважно кидає на призволяще людей, які цих планів не мають.

Як остаточний висновок можна сказати, що сучасній системі освіти бажано приділяти суттєво більше уваги проблемі формування мотивації до навчання студентів у ВНЗ.

Ірина П'єкна (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О., асист. Лещак Т. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНО-НОРМАТИВНОЇ КОЛЕКЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ТРУДОВОГО І ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ДОПОМІЖНОЇ ШКОЛИ

Демократичні перетворення, що відбуваються в Україні, дають змогу по-новому осмислити й оцінити ті тенденції взаємодії держави і суспільства з дефектологічною наукою і шкільною практикою, що створюють умови для модернізації спеціальної школи та вироблення на цій основі стратегії й практики її розвитку. Сучасна ситуація в системі освіти, в якій відбуваються зміни, пов'язана з орієнтацією на цілісні основи педагогічного процесу, на його гуманізацію і індивідуалізацію в підходах до вирішення проблем кожної дитини, спонукає до створення нових моделей, пошуку нових форм і технологій спеціалізованої допомоги дітям, які мають проблеми, а також порушення в розвитку, навчанні, спілкуванні і в поведінці.

Допоміжна школа готує своїх вихованців до самостійного життя і діяльності у природньому соціальному оточенні. Повноцінна соціальна адаптація дітей з вадами розумового розвитку неможлива без формування системи їх морально-правової свідомості і відповідної соціальної поведінки, що здійснюється в процесі моральної і правової освіти та виховання особистості учнів допоміжної школи. Наявність інтелектуальних вад суттєво ускладнює розв'язання завдання забезпечення соціально-нормативної поведінки, підвищує вірогідність соціальних відхилень в індивідуальній поведінці особистості. Звісно інтелектуальний дефект не може розглядатись в якості фактора, що за будь-яких обставин підвищує суспільну небезпеку такої людини. Разом з тим, розумова відсталість, порушуючи адаптаційні здібності особистості внаслідок стійкого розладу функцій головного мозку, значною мірою змінює соціальну поведінку людини. Можливий опосередкований вплив вад інтелекту на підвищення вірогідності криміногенної поведінки вимагає від допоміжної школи наполегливих виховних і корекційних зусиль з його попередження. Із цього висновок про те, що соціальна поведінка випускника допоміжної школи визначається якістю виховної роботи з ним протягом всього навчання.

Які ж особливості розумово відсталих дітей ускладнюють процес виховання їх соціально-нормативної поведінки?

1. Грубі порушення в розумінні зверненого до них мовлення – характерна особливість розумово відсталих дітей, у тому числі й соціальних норм поведінки.

2. Порушення пізнавального розвитку розумово відсталої дитини значно ускладнюють правильне самостійне узагальнення дитиною тих поведінкових дій, які мають трансформуватись у загальні ідеї – переконання, які регулюють поведінку.

3. Утруднюючись в розумінні єдності загального і окремого, в здійсненні не тільки індивідуальних, а й дедуктивних висновків, розумово відстала дитина часто виявляється неспроможною до переносу навіть нескладного узагальнення в нову ситуацію, де це узагальнення має бути реалізованим у конкретному акті поведінки. Внаслідок цього поведінка розумово відсталого школяра виявляється у багатьох випадках неадекватною ситуації, суперечить тим моральним нормам, знання про які сформувались у дитини. Невміння розібратись в ситуації, усвідомити причинно-наслідкові зв'язки між вчинком і його результатом, встановити смисл дії іншої особи часто є дійсною причиною порушення поведінки у розумово відсталих дітей.

4. Зниження здатності до конкретизації узагальнень призводить і до розходження між словом і ділом у розумово відсталих дітей. Ця вада може бути пояснена тим, що узагальнені правила поведінки, які сприймає дитина і які повідомляються їй дорослими, не знаходять в неї емоційного відгуку, не будучи пов'язаними з особистісними потребами самої дитини. Незрілість емоцій розумово відсталих дітей, їх особистісна спрямованість на задоволення примітивних потреб є фактором, який значно ускладнює виховання учнів допоміжної школи.

5. Розумово відсталі діти характеризуються значним зниженням критичності та самокритичності, підвищеною навіюваністю. У зв'язку з цим діти можуть потрапити під негативний вплив, не розуміючи необхідності чинити йому опір.

6. Порушення самокритичності в учнів допоміжної школи негативно відображається на можливостях залучення їх до самовиховання, яке вимагає не тільки правильної і усвідомленої самооцінки, а й вольових зусиль для подолання власних недоліків.

7. Учням допоміжної школи властиві значні порушення в розвитку волі, що також ускладнює їхнє виховання. *(Рохліна О. Корекційна спрямованість навчання дітей з обмеженими розумовими можливостями // Дефектологія. 1998. № 2. С. 2–5).*

В процесі виховання розумово відсталих школярів поєднується наполеглива робота з формування в них суспільно цінних особистісних якостей із специфічною корекційною роботою, спрямованою на виправлення тих недоліків їх характеру і поведінки, які виникли в результаті неправильного попереднього виховання і недосконалого, спотвореного життєвого досвіду.

Важливим виховним завданням є допомога дітям виділити, осмислити, узагальнити ті моральні норми, які підлягають засвоєнню. При цьому важливо, щоб при засвоєнні правил поведінки в різних ситуаціях і видах діяльності учні були активними і проявляли емоційно-особистісну зацікавленість у правильному вчинку

Специфіка навчального процесу в допоміжній школі вимагає тісного зв’язку трудового виховання із загальноосвітніми навчальними предметами. Це необхідна умова високої якості навчання і підготовки до самостійного життя дітей з особливими потребами. Зв’язок цей двобічний і взаємозумовлений.За відсутності необхідного цілеспрямованого впливу з боку вчителя розумово

відсталі школярі не підпорядковують своїх окремих дій поставленому перед ними завдання. Такі учні виконують завдання у відповідності з тим, як вони його усвідомлюють. В процесі навчання учнів, вчителі прагнуть послабити наявні вади розвитку, а там, де можливо, подолати їх. Завдання полягає не в тому, щоб вилучити з навчального процесу моменти абстрагування, а в тому, що без допомоги вчителя розумова відсталі школярі не можуть оволодіти цілим рядом навичок і вмінь, якими нормальні школярі оволодівають самостійно в міру накопичення життєвого і шкільного досвіду. Вчитель допоміжної коли велику увагу приділяє розвитку мовлення учнів як ділового, професійного так і зв'язного. Успішних результатів у цьому можна досягти лише за умови включення у методику навчання певних ігрових моментів, елементів драматизації і декламації, введення в систему занять практичних дій з предметами.

Мирослава Рутар (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – асист. Лещак Т. В.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Студентська молодь – це велика суспільна група, основним видом діяльності якої є навчання та підготовка до майбутнього трудового життя, і саме це визначає всі істотні риси її способу життя.

У зв’язку з динамічністю суспільного розвитку зростає актуальність вивчення ціннісних орієнтацій та життєвих позицій молодих студентів українців. Адже саме вони у недалекому майбутньому відповідатимуть за відтворення не лише населення нашої країни, а й того культурного контексту, в якому відбуватиметься життєдіяльність наших нащадків, створюватимуться умови для повноцінного існування у межах сім’ї, інших соціальних інститутів, суспільства в цілому. У зв’язку з цим постають важливі завдання науково виваженого аналізу структури життєвих цінностей.

Ставили за мету визначити за допомогою моніторингових опитувань студентів загальної структури ціннісних орієнтирів сучасної студентської української молоді та тенденції її розвитку в сучасних умовах, а також проаналізувати пріоритети молодих людей та провести їх ієрархізацію, при цьому порівнюючи з попередніми результатами проведених досліджень минулих років.

На основі проведеного дослідження підготовлено порівняльну таблицю статистичних оцінок опитувань щодо ціннісних орієнтирів студентської молоді у сучасному варіанті (опитування студентів нашого університету) та попередні оцінки опитувань студентської молоді у 2000 році. У цій таблиці наведено дані про те, які орієнтири є найважливішими в житті молодих студентів. На мою думку, ця статистика дає змогу точніше оцінити те, яка ситуація складається на даний час. Адже суспільство повинно знати на що

орієнтується молоде покоління, тобто яким бачить молодь майбутнє і як визначає у ньому своє місце. Саме тому такі дослідження є доречними сьогодні і зібрана інформація з допомогою опитувань такого типу повинна бути взятою до уваги чи керуючими органами, чи організаціями у справах сім'ї та молоді, щоб скеровувати молодь у правильному напрямку з використанням її ціннісних орієнтирів.

Складові життя	Дані станом на 2000 рік	Дані станом на 2008 рік
Сім'я	95%	93%
Друзі, знайомі	91%	90%
Робота	86%	89%
Вільний час	76%	75%
Хоббі	68%	59%
Політика	64%	79%
Мати власний бізнес	59%	70%
Відвідування вечірок, танців. Дискотек, кафе	47%	68%
Релігія	40%	36%

З огляду на статистичні дані можна вважати закономірним, що серед життєвих орієнтацій сучасної студентської молоді важливе місце посідає сім'я, адже саме вона є завданням цього періоду людського життя. Наступними, як бачимо з результатів опитувань йдуть проблеми такі як оточення друзів і робота. Таким чином для студентів старших курсів важливішими стають ознаки, такі як: хороша оплата праці (гідна оцінка знань і вмінь), щоб робота була цікавою, можливості кар'єрного росту, підвищення, також відповідність власним здібностям, можливість проявляти ініціативу тощо.

Слід зауважити, що в оцінці важливості основних життєвих цінностей серед студентів юнаків та дівчат є деякі розбіжності. Ось, наприклад, для юнаків більш важливо мати власну справу; у поглядах на щасливий шлюб більше значення має секс; та інше. Для дівчат важливою є релігія; мати міцні стосунки, тобто щасливу сім'ю, наявність дітей, згода і порозуміння в переконаннях обох сторін щодо політики, релігії; відвідування танців, дискотек та інше. Також доречно наголосити, що значних змін зазнала оцінка стосовно політики, це означає певні зрушення та зміну системи життєвих орієнтирів.

Думаю, що кожна молода людина не може залишатися осторонь, коли мова йде про вирішення долі нашої держави. Тим більше, коли це якимось чином стосується її власних інтересів, інтересів її сім'ї, близьких, знайомих.

Недарма ж у повсякденному спілкуванні неодноразово чуємо: *“Молодь – майбутнє нашої держави*”. Отож, суспільство повинно більше уваги приділяти саме вихованню молоді та безперервно надавати свою підтримку у вирішенні тих проблем ,які стоять на шляху у молоді загалом і зокрема студентів, бо на них покладає свої надії старше покоління. Я більш ніж впевнена, що нашій державі потрібні освічені, розумні та горді за свою країну молоді люди, які не залежать від сформованих ідеологічних стереотипів тощо. Навпаки, визначальними у формуванні нової ціннісної системи повинні бути залучені наступні чинники: особливості індивідуальної свідомості молодих громадян, індивідуальні ціннісні уподобання та орієнтації, які визначаються в тому числі й соціальним самопочуттям та загальним психічним здоров’ям.

Підсумовуючи, варто наголосити, що сім’я, оточення друзів, робота (в тому числі і власний бізнес) були й залишаються найважливішими складовими життя студентської молоді і молоді загалом (згідно з законодавством України: молодь – це особи від 14 до 35 років).

- Цілком природно, що для молоді більшого значення набувають також вечірки, вільний час, хобі, що є відбитком її вікових особливостей.
- Високий рівень зацікавленості представників молодого покоління у політиці наводить на думку, що саме у цій сфері суспільного життя сьогодні потрібні нові, свіжі підходи, подолання багатьох стереотипів, якими не ще “заражена” молодь.

Тетяна Савіцька (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Мищишин І. Я.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Захворювання та стани, пов`язані із способом життя людини, є причиною 70-80% смертності у розвинутих країнах і приблизно 40% – в країнах, що розвиваються. Передбачається, що у країнах, що розвиваються, ситуація погіршуватиметься. Кількість захворювань, пов`язаних із способом життя, зростатиме через негативні зміни в харчуванні та поведінці середнього класу. Розвиток цивілізації породжує такі зміни в способі життя, які підвищують ступінь ризику виникнення так званих “хвороб сучасної цивілізації”, що найбільш розповсюджені в індустріально розвинутих країнах. Це, зокрема, захворювання серцево-судинної системи, окремі типи онкологічних захворювань та ожиріння.

З позицій розуміння здоров`я людини походить визначення поняття ***здорового способу життя (ЗСЖ):*** це все у людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров`я, все, що сприяє виконанню людиною своїх

людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя – праці, відпочинку, побуту.

Формування свідомого та відповідального відношення до здоров'я має починатись з раннього дитинства, поступово входити до системи світогляду, ставати складовою частиною загальної культури, духовного світу людини.

Необхідно якомога більше рухатись: навіть 12 хвилин щоденних занять фізкультурою, як рекомендують спеціалісти з профілактичної медицини, подовжують здорове життя на 5-6 років, а 10 тис. кроків на день в спортивному темпі – найдешевша ціна здоров'я.

Розроблені спеціальні правила контролю харчової поведінки: їсти не поспішаючи, не їсти, коли не хочеться, не переїдати, не використовувати їжу як компенсацію психологічних стресів, харчуватись різноманітними продуктами, обирати харчування з великою кількістю овочів, фруктів, зернових (не менше 400 г фруктів, овочів на добу).

Одним з важливих питань харчування є вживання достатньої кількості йоду, що впливає на розумову здатність дітей старшого віку, дорослих, обумовлює безпліддя і загрожує спричинити інтелектуальний занепад нації. Вживання тільки йодованої солі вирішує проблеми з постачанням достатньої кількості йоду в організм людини. Важливим питанням також є загартування, яке має входити до програми валеологічної освіти. Купання у відкритих водоймах, щоденний холодний душ зміцнюють організм, мобілізують для роботи.

Дослідження показали, що третина учнів молодших класів, половина середніх та старших класів не дотримуються режиму праці і відпочинку. Молодь дуже мало буває на свіжому повітрі, адже більшість вільного часу проводить перед екранами комп'ютерів і телевізорів. Це призводить до зниження працездатності, головного болю, емоційної лабільності. Роз'яснення впливу режиму дня на здоров'я відіграє величезну роль у збереженні здоров'я.

Ще однією проблемою, яка стосується нашого здоров'я, є надмірне вживання алкоголю. В цілому в світі від алкогольної залежності страждають 140 млн чол. У Європі кожна четверта смерть чоловіків пов'язана з алкоголем. 5% усіх смертей серед молоді у віці від 15 до 29 років обумовлено вживанням алкоголю. Завдання профілактики – переконати людей добровільно змінити свою поведінку.

В умовах хронічних стресів діти та дорослі потребують інформування про методи збереження психічного здоров'я. Протягом життя 10-15 % людей можуть страждати на депресію. Профілактика депресії полягає в тому, що дітей потрібно навчити життєві труднощі та негаразди сприймати як кроки до самовдосконалення, відпрацювати у них стійкість до впливу стресогенних ситуацій.

У ході проведення соціологічного опитування серед студентів Львівського національного університету імені Івана Франка ми отримали такі результати:

№	Запитання	Ніколи (%)	Рідко (%)	Іноді (%)	Часто (%)
1.	Як часто ви займаєтесь фізкультурою?	5	40	40	15
2.	Як часто вас турбує депресія або погане самопочуття?	5	35	40	20
3.	Як часто ви вживаєте алкоголь?	5	45	40	10

№	Запитання	Так (%)	Ні (%)	Деякою мірою (%)
4.	Чи вважаєте ви, що мобільні телефони і комп'ютери негативно впливають на ваше здоров'я?	75	20	5
5.	Чи є корисними продукти, які переважають у вашому раціоні?	10	25	65
6.	Чи ви вважаєте себе здоровою людиною?	25	20	55

На запитання : "Що, на вашу думку, найбільш негативно впливає на ваше здоров'я?" найрозповсюдженішими були такі відповіді: погана екологія, стреси і нервові зриви, алкоголь, погане харчування і комп'ютери.

Серед емоційно-забарвлених проявів фізичних нездужань найбільш розповсюдженими серед студентів були скарги на болі, спазми та виснаження. За результатами опитування встановлено відносно низький рівень обізнаності студентів у питаннях дбалого ставлення до власного здоров'я.

За статистикою 73,1% студентів різних курсів і факультетів мають рівень здоров'я нижче середнього. За період навчання в університеті кількість студентів з низьким рівнем здоров'я збільшується з 44,1% на 1–2 курсах до 53,5% на V курсі.

При аналізі стресогенності життєвих подій та соціальної адаптації виявлено, що значна кількість студентів має пороговий ступінь стресу, а 47,5% студентів знаходиться на межі нервового виснаження.

Змінити ставлення студента до власного здоров'я і особистого способу життя можливо за умови розуміння ним цих цінностей, надання пріоритетності збереження фізичного та психічного здоров'я через освіту. Доцільно формування здорового способу життя студентів проводити через реалізацію педагогічної стратегії, яка буде орієнтована на здоровий спосіб життя (Див.схему). Дана стратегія як діяльнісно-орієнтована компонента вищого навчального закладу (ВНЗ) передбачає і забезпечує свідомий вибір ціннісних орієнтацій студента на здоров'я, спрямованість і становлення особистості на здоровий спосіб життя, самореалізацію в політичному, економічному, професіональному та культурному життю.

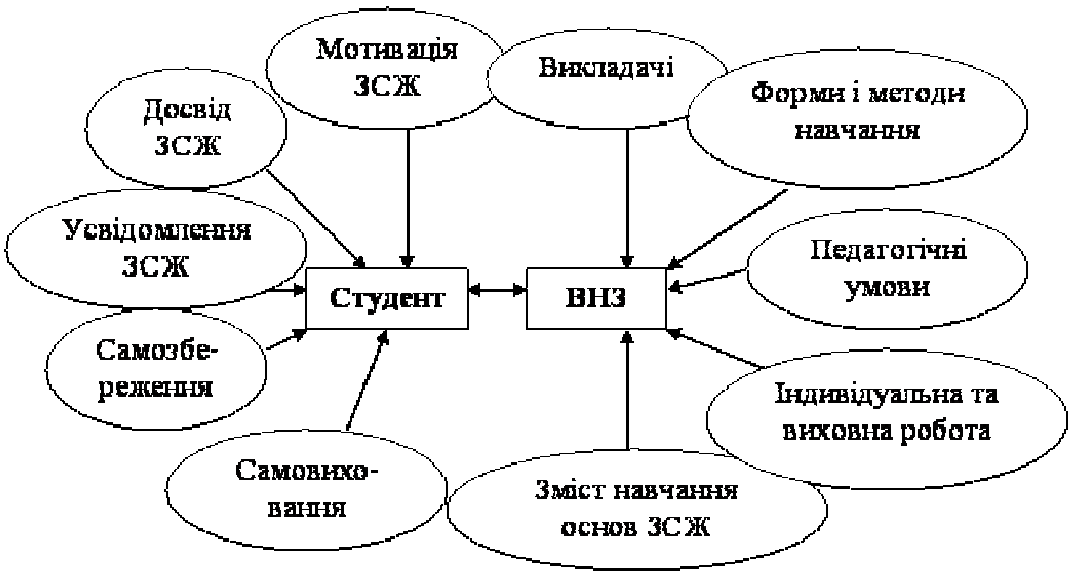

Схема. Педагогічна стратегія формування здорового способу життя студентів у вищому навчальному закладі.

Проведена робота дає підстави нам вважати: по-перше, проблема формування здорового способу життя серед студентів вищих навчальних закладів залишається актуальною і вимагає негайного вирішення засобами освіти; по-друге, для вирішення даної проблеми необхідно залучати якомога більше фахівців і часу навчального процесу; по-третє, ця проблема повинна цікавити і турбувати не тільки фахівців і викладачів, але й самого студента в першу чергу, адже саме спосіб життя найбільшою мірою впливає на наше здоров'я.

В Україні дуже мало спортивних майданчиків, велика кількість реклами алкогольних напоїв і тютюнових виробів, погана екологічна ситуація, не пропагується здоровий спосіб життя. Через це ми знаходимося на передостанньому місці в Європі за тривалістю життя (63,33 роки).

Подолання цих проблем – у зміні державної політики, яка повинна передбачати: вивчення уявлень молоді про здоровий спосіб життя та розробку методів оцінки здоров'я індивіда; формування свідомості та культури здорового способу життя; розробку методик навчання молоді здоровому способу життя; впровадження соціальних програм культивування здорового способу життя та збереження здоров'я; розробку та впровадження системи скринінгу і моніторингу здорового способу життя молоді.

Христина Сайко (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ НА НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що емоційна сфера особистості є однією з найбільш важливих й найменш досліджених проблем. Будь-яка діяльність неможлива без внутрішніх переживань особистості, її відношень до явищ навколишньої діяльності. Цікавим є вивчення зв'язку емоційної сфери особистості з іншими психічними процесами. Яким чином емоційні переживання впливають на навчальну діяльність? На думку С. Л. Рубінштейна, людина переживає те, що з нею відбувається, вона певним чином виявляє своє ставлення до того, що її оточує. Переживання цього ставлення людини до оточуючого утворює багату і яскраву сферу людських почуттів *(Кириленко Т. Психологія: емоційна сфера особистості. Київ "Либідь". 2007. С. 16).*

Мета *дослідження:* визначити вплив емоційної сфери на навчальну діяльність учнів.

Завдання:

- дослідити вплив емоційної сфери на самооцінку учнів;
- виокремити вплив особистісної та реактивної тривоги на креативність учнів;
- виявити вплив емоційної сфери на креативність учнів.

Емоції – це процес ситуативного переживання, ставлення до навколишніх об'єктів, реакції на зовнішні і внутрішні подразники, що мають для організму сигнальне і регуляторне значення. За надмірно інтенсивних емоційних переживань часто всі механізми, що регулюють переживання, вимикаються. Це свідчить про те, що емоційні явища мають здатність мотивувати до дій особистість. Вони впливають на інтелектуальні процеси, можуть порушувати інтелектуальні функції та процеси мислення.

Зокрема, у пізнавальній сфері відображається зовнішній предметний світ, а в афективній внутрішній стан людини. Це відображення відбувається у пізнавальній сфері в образах, а в афективній – у переживаннях. В образах відображається об'єктивний світ, а у переживаннях ставлення до цього світу *(Клепиков О. І. Творчість: істина, краса, благо. К.: Видавництво т-ва "Знання" України, 1991. – С. 16–18).*

Дослідники визначають такі складові творчого потенціалу: цікавість, віра в себе, постійність, амбіційність, особливості слухової та зорової пам'яті, бажання бути незалежним, здатність до абстрагування, ступінь зосередженості.

Навчальна діяльність має місце там, де дії людини керуються свідомою метою – засвоїти знання, вміння і навички. Особливістю навчальної діяльності є те, що це специфічна людська діяльність, яка можлива на певному рівні розвитку психіки, коли людина здатна свої дії регулювати свідомою метою. Навчальна діяльність ставить вимогу до психічних процесів, вольових якостей і до здатності людини регулювати свої почуття. Як зазначав Л. С. Виготський,

джерело розвитку особистості знаходиться не в ній самій, а в її діяльності, в тому, що особистість навчається вмінню вчитися і засвоює способи здобуття знань. На думку Д.Ельконіна, навчання – це самопізнання і саморозвиток особистості.

Нами було проведено психологічне дослідження, у якому брало участь 44 особи. Це були учні Львівської Академічної гімназії (10 клас) у кількості 25 осіб та учні інтернату (11 клас) у кількості 19 осіб.

Згідно із кореляційним аналізом в обох груп досліджуваних виявлені істотні кореляційні зв'язки між емоційною збудливістю і самооцінкою, зокрема встановлено, що із підвищенням емоційної збудливості знижується самооцінка.

У групі учнів, які навчаються у гімназії, виявлено, що переживання надмірно тривалих та інтенсивних емоцій знижує самооцінку, підвищує реактивну та особистісну тривогу учнів. Надмірно інтенсивні та тривалі емоції знижують самостійність та зорову пам'ять учнів, а також віру у власні сили та можливості.

В учнів, які навчаються в інтернаті, виявлено, що переживання надмірно тривалих емоцій, особистісної та реактивної тривоги призводить до зниження їх слухової пам'яті, творчого потенціалу та креативності. Зацікавленість учнів до певного виду діяльності знижує особистісну тривогу учнів, тому необхідно розвивати цю рису. Надмірна зосередженість на емоційних переживаннях впливає на слухову та зорову пам'ять учнів, змінюючи її. Ці якості, як складові творчого потенціалу є необхідними у навчальній діяльності

Виявлено, що віра учнів у власні сили та можливості, наявність амбіційності підвищує креативність учнів, що є важливим для самореалізації та досягнення успіхів у творчості.

Можна зробити висновок, що емоційна сфера тісно пов'язана з психічними процесами та має вагомий вплив на навчальну діяльність учнів. Отже можна виокремити, що:

- у процесі навчання вчителі мають змогу здійснювати вплив на емоційну сферу та навчальну діяльність учнів шляхом підвищення їхньої самооцінки, віри у власні сили та можливості;
- учнів необхідно навчити контролювати свої емоційні переживання, усвідомлювати їх, оскільки емоційна сфера особистості тісно пов'язана із креативністю та складовими якостями творчого потенціалу;
- уміння адекватно виражати та контролювати свої емоції є важливим не лише для ефективного спілкування, а й сприяє розвитку творчого потенціалу, задатків і здібностей особистості, що і є запорукою досягнення успіхів у творчості і навчальній діяльності.

Ірина Самсонова (хімічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л. О., асист. Максимець М. В.

"ПСИХОЛОГІЯ ВОЯКА" З "НАЦІЇ ХЛІБОРОБІВ". ЗА ПРАЦЕЮ Г. ВАЩЕНКА "ВИХОВАННЯ ВОЛІ І ХАРАКТЕРУ"

У педагогічній спадщині Григорія Ващенка одне з чільних місць посідає праця "Виховання волі і характеру".

Перша частина праці "Виховання волі і характеру" (вперше видана в Лондоні у 1952 р.) – це глибокий філософсько-психологічний аналіз вольових процесів людини і комплексу психічних рис, що йменується характером. Другу частину (перше видання з'явилося у 1957 р. у Мюнхені) можна визначити як педагогіко-технологічну або педагогіко-прикладну. В ній Г. Ващенко вчить, як на практиці наставникові досягти мети, тобто виховати волю і характер в української молоді, реалізувати відому педагогічну формулу вченого "Служіння Богові й Україні*". "Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури"*.

"Виховання мусить бути органічно зв'язане із самовихованням," – підкреслює Г. Ващенко. Тут і закладено філософський девіз: від розвитку одиниці до розвитку загального. Тому завдання кожної людини, яка творчо мислить, – піднімати навколишнє середовище до свого рівня свідомості.

Починаючи з народної педагогіки, українці розуміли у цій сфері головне: треба шукати відповідь на одвічне запитання: Для чого людина живе на світі? Постійно вдосконалюватися людина зможе лише тоді, коли долатиме труднощі, тобто коли гартовуватиме волю й характер. А що таке, зрештою, воля? Це логічний контроль над принципами. А що таке логіка? Найкоротший шлях до досягнення певної мети за допомогою думки. Людина – лаконічна. Найдосконаліша форма лаконізму – мовчання. Вчений, зокрема, зазначає, що "характерною ознакою волі є активність. Найтиповішою формою мислення є споглядання, найтиповішою формою волі є дія. Коли через мислення ми сприймаємо дію на нас об'єктивного світу й усвідомлюємо її, коли в процесі почуття ми виявляємо те чи інше ставлення наше до цієї дії, то у волевому процесі ми самі діємо на об'єктивний світ, вносимо в нього певні зміни". Григорій Ващенко як людина релігійна усвідомлює, що всім, що досягнуто, треба завдячувати Богові. Це особливо підкреслюється в мудрості нашого народу. "Християнське смиренство, – пише Г. Ващенко, – базується на вірі в Абсолютну Величність і Премудрість Божу, перед якою людина з її чеснотами й ділами є безмежно мала".

Ідеал виховання захисників Вітчизни – це уявлення про зразок військової поведінки і стосунків між військовослужбовцями, що виходить із розуміння

самої мети військової діяльності та майбутньої життєдіяльності. У виховний процес, як вважав Г.Ващенко, входять загальнолюдські, національні та індивідуальні завдання. Загальнолюдські завдання розкриті у Новому Заповіті і у творах кращих європейських педагогів; індивідуальні завдання випливають з природних властивостей кожної молодої людини та її здібностей; національні завдання диктує нам минуле і сучасне народу. Усі завдання органічно пов'язані.

У своїй праці "**Виховання волі і характеру"** один із розділів український вчений присвячує вивченню "психології вояка". "На початку існування нашої держави у складі українського війська було багато варягів, а ще більше було наших предків слов'ян, і вони були не менш хоробрими воїнами, ніж варяги. В середні віки українські козаки своєю хоробрістю здобули собі велику славу в цілій Європі. В дореволюційному царському війську кращими частинами були ті, що складались з українців. Багато наших земляків входило у склад гвардії, а кубанці славилися не тільки своїм великим ростом і міцною статурою, а й великою хоробрістю і здібністю орієнтації в умовах війни".

Це пояснюється тим, що **на відміну від націй "скотарів" і "мисливців", українці – нація "хліборобів",** представники якої мали риси мирної вдачі, усвідомлення власної гідності, працьовитості, передбачливості, індивідуалізму, мужності і хоробрості, з якою вони боролися за власну землю і Батьківщину. У цьому зв'язку Г.Ващенко наголошує, що "на **психічні властивості воїна** великий вплив мають структура армії, її традиції, військовий статут, характер дисципліни тощо. Чинники залежать від національних властивостей народу, його історії та рівня культурного розвитку" Він аналізує **дві форми військової дисципліни**: свідому і механічну, відмічаючи тут подібність між школою та військом. Віддаючи перевагу свідомій дисципліні він прийшов до висновку, що вона ґрунтується на свідомому виконанні воїнами наказів командирів (начальників). "**Воїн кориться наказам командира** і виявляє пошану до нього тому, що знає, яку вагу має командний склад. З іншого боку, командири дбають про те, щоб своїми особистими властивостями й своєю поведінкою здобути авторитет у воїнів".

Для того, щоб з честю виконати свій обов'язок, військовослужбовець, на думку Г. Ващенка, повинен мати такі **чесноти:** хоробрість і мужність як властивості волі, разом із помстою й прагненням до військової слави, патріотизмом й християнською вірою, лицарство й страх, високу ідейність, гуманність та жертвенність. Таким чином, ідеал національного виховання ґрунтується на **двох головних цілях: служіння Богові і своїй нації.**

"...Свідома дисципліна кінець-кінцем спирається на самодисципліну, себто на розуміння людиною своїх обов'язків і свідоме виконання їх у ім'я певної ідеї... З огляду на це треба звернути велику увагу на організацію самостійної праці учнів. Основна мета цього в тому, щоб виховати в учнів любов до праці, свідомість відповідальности за неї, чесність у виконанні її та допомогти учням оволодіти раціональними методами праці, себто уміння розумно плянувати свій час і найефективніше використовувати свої сили".

Ірина Семенюк (хімічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л. О., асист. Лещак Т. В.

ПОЛЕМІКА ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА І АНТОНА МАКАРЕНКА НАВКОЛО ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

Взаємини Григорія Ващенка і Антона Макаренка викликають особливий інтерес у дослідників. За свідченням Григорія Ващенка, Антон Макаренко часто виступав у Полтаві на вчительських зборах, конференціях з метою поширення своїх педагогічних поглядів. Г. Ващенко брав участь у конференціях і мав можливість не лише познайомитись з ним, але й не раз дебатувати.

Влітку 1925 року завідувач кафедри педагогіки професор Г. Ващенко зі своїм асистентом відвідав колонію ім. М. О. Горького. Виховна система справила на нього хороше враження своєю дисципліною і зразковим порядком. Колишній студент Білицького педтехнікуму Л. Т. Коваль згадує: “На лекціях він добре відгукувався про колонію А. С. Макаренка. Говорив, що у цієї системи велике майбутнє... Ващенко молився на Макаренка як на Бога в падагогіці. Він був знайомий з Антоном Макаренком і до його системи ставився добре. Лекції він читав мляво, але з яким піднесенням і захопленням говорив про Макаренка.”

Особисте знайомство Григорія Ващенка з Антоном Макаренком продовжувалося на конференції робітників закладів соціального виховання закритого типу, яка проходила в Полтаві в середині січня 1926 року. Г. Ващенко відзначає, що на ній “загальний тон був даний представником трудової колонії ім. Горького”. На жаль, зміст виступу Антона Макаренка на цій конференції нам не відомий, проте стаття Григорія Ващенка проливає на нього світло. У ній Г. Ващенко схвально пише про те, що в основу життя колоністів покладена праця, яка є не тільки головним змістом, а й організовуючим фактором життя. Він позитивно оцінює систему самоврядування, загони, робочу дисципліну. Разом з тим у статті “Конференія робітників установ соціального виховання закритого типу в м. Полтаві” Г. Ващенко називає деякі суперечності й “парадокси” доповідача.

До них, зокрема, він відносить те, що А. С. Макаренко розпочав своє повідомлення з відкидання всякого значення для педагогічної роботи педагогічної літератури. Однак тут же професор Ващенко пише, що Макаренко “розходиться з новою педагогікою лише на словах... бо він читає багато педагогічних книжок, що дають йому можливість триматися на рівні сучасної педагогічної думки”.

Другим парадоксальним твердженням А. С. Макаренка Григорій Ващенко вважав думки доповідача про дисципліну, він не погоджується з системою покарань морального характеру, де, – пише він, – “широко вживається як “почесна” кара стояти під гвинтівкою”. Проте Г. Ващенко знову доброзичливо коректує Макаренка. Він пише, що “фактично колонія ім. Горького має велике досягнення зовсім не через кари, що вживаються в ній. Сміливо можна було б

обійтися й без них...” Як бачимо, оцінка діяльності дитячої установи А. С. Макаренка, що її дав Г. Г. Ващенко, була неоднозначною, проте в цілому позитивною. Слід підкреслити, що і сам А. С. Макаренко характеризується як “відданий і захоплений своєю роботою”, як педагог, що має “безсумнівний хист і великий запас енергії”.

Таким чином Г. Ващенко одним із перших з-поміж педагогів учених виявив інтерес, вивчав і узагальнював соціально–педагогічний досвід А. С. Макаренка. Він аналізував успіхи, принципово і коректно вказував молодому педагогові на недоліки.

Однак в оцінці Антона Макаренка, яку дав йому Григорій Ващенко, ми не можемо не врахувати публікацій останнього 1950-х років. У статті “Яничар А. С. Макаренко – найбільший совєтський педагог”, надрукованій в емігрантському культурно-політичному журналі “Визвольний шлях” у 1955 році, Г. Ващенко піддає критиці педагогічну систему А. Макаренка і його особистість. Він, зокрема, пише: “У процесі дебатів я прийшов до таких исновків:

1. Макаренко, не маючи грунтовних знань з педагогіки та її історії, заперечував будь-яке значення педагогічної науки в практичній діяльності педгога. Виходило так, що Макаренко починав педагогіку від себе.
2. Методи виховання, що їх рекомендував і застосовував Макаренко в колонії ім. Горького, включали в себе багато чисто військових елементів. Це було марширування з прапорами, стояння під годинником “за кару”.
3. Сам Макаренко справляв на мене враження людини занадто самовпевненої і навіть самозакоханої. У виступах відчувалась свідомість своєї вищості і зневаги до педагогів, що брали участь у конференції. Макаренко, – за характеристикою Г. Ващенка, – був людиною з сильною волею і в своїй діяльності більше керувався розумом ніж почуттям. Крім того він завжди був замкнений у собі і справляв враження крайнього егоцентрика. А такі люди нелегко піддаються почуттям симпатії. У них на першому місці – їх власне “Я”... Тому нема підстав дивитися на Макаренка як на “мрійника”, а тим більше порівнювати його з Песталоцці, який у своїй діяльності керувався переважно глибоким співчуттям до нещасних безпритульних дітей. Серед українських педагогів, які працювали з безпритульними дітьми, були люди такого ж типу, що й Песталоцці. Ними керувало співчуття до нещасних дітей і щире бажання поліпшити їхню долю. Такою була Харитина Данилівна Савченко... До цього типу належав Борис Ольшанський. Але таким не був Макаренко.

Отже, Антон Макаренко в уяві Григорія Ващенка постає як егоїстична і негуманна людина. Подібне враження про А Макаренка не є надуманим чи випадковим. Воно нерідко трапляється у наш час, у деяких сучасних педагогів-дослідників.

Як і кожна людина, Григорій Ващенко мав право на власну думку. Однак важливо встановити те, що у своїй оцінці Антона Макаренка він щирий та намагається бути об'єктивним.

Г. Ващенко і А. Макаренко, хоч і мають багато спільного (знання практики, високий рівень теоретичних узагальнень, художня творчість тощо), все ж дуже різні, особливо у світогляді й світосприйнятті. Антон Макаренко – атеїст, Григорій Ващенко – глибоко релігійна людина, кандидат богослов'я. Можна сказати, що поняття "доброта", "гуманність", "свобода", "справедливість" сприймаються і розуміються ними по-різному, неоднаково вони усвідомлюють мету виховання, а звідси – зміст, організацію, методи і методику виховного процесу в цілому.

Отже, якщо критика Г. Ващенком А. Макаренка в 1920-ті роки мала досить доброзичливий характер, до того ж кожне критичне зауваження досвідчений педагог намагався зрозуміти і пояснити, то в 1950-ті роки, він доходить цілком негативних висновків про оцінку роботи Антона Макаренка.

Підсумовуючи зазначимо, що для сучасної української педагогіки важливою є постать Григорія Ващенка як викладача вищої школи, полум'яного патріота-вихователя, послідовного борця за високу ідею вільної незалежної України. Повагу викликає також і Антон Макаренко як вчений і педагог-новатор, що повернув до нормального життя сотні, здавалося б, назавжди загублених важкими умовами дитячих душ.

Надія Сибіра (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ ЯК ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ Д. ДЬЮЇ

Експериментальна педагогіка – одна із течій педагогіки кінця XIX ст., зумовлена виникненням спеціальних центрів психологічних і педагогічних досліджень. Її представники намагалися свої положення обґрунтувати на підставі емпіричних спостережень і соціально поставленого експерименту. Основними методами дослідження були тривалі спостереження педагогічного процесу, експеримент, вивчення дитячих праць, анкетування, тести, бесіди, статистична обробка результатів і збирання та аналіз різноманітних фактів. *У центр уваги ставилося не навчання дитини, а вивчення її самої.* Заслугою експериментальної педагогіки, що потребувала всебічного дослідження дитини, були точність і визначеність результатів досліджень, поданих у числах чи мірах, з'ясування закономірностей розвитку дитини, дослідження її відчуттів, сприймань, уваги і пам'яті. У кінці XIX ст. у США та Англії набула поширення **педагогіка прагматизму –** педагогіка дії, основоположником якої був американський філософ, психолог й педагог Д. Дьюї (1859-1952).

Прагматизм (від гр. “прагма” – справа, діло) – філософський напрям, що виник на рубежі XIX-XX ст. Швидкі темпи розвитку науки, техніки, промисловості підірвали засади абсолютного ідеалізму, який вже не міг протистояти матеріалізму і тому концепція педагогічного прагматизму була одним із напрямів реформаторської педагогіки. Засновники прагматичної філософії Ч. Пірс та У. Джеймс заявили про створення нової філософії, що стоїть поза ідеалізмом і матеріалізмом. Ідеї ранніх прагматиків розвинув Д. Дьюї. Він звів їх у систему, яку назвав **інструменталізмом.** Цей розроблений ним різновид прагматизму, так званий інструменталізм, і став основою для побудови його педагогічної системи.

Напрям виходить з того, що будь-яка теорія є, по суті, засобом пристосування, “інструментом дії” і виправдовується практичною корисністю. Основні положення цієї системи: школа не повинна бути відірваною від життя, навчання - від виховання; навчання і виховання повинні здійснюватися не в теоретико-абстрактних формах, а шляхом виконання конкретних практичних справ; у навчально-виховному процесі необхідно спиратися на активність учнів, всебічно їх розвивати і стимулювати.

В основі навчально-виховного процесу повинні лежати інтереси як мотиви учіння дитини. Головним поняттям у прагматизмі є “досвід” і “справа”. На підставі базового поняття прагматизму “досвід”, Д. Дьюї оголосив *індивідуальний досвід дитини основою навчального процесу.* Пізнання дійсності ототожнюється з індивідуальним досвідом людини, ігноруючи об'єктивне наукове знання. *Кожне знання,* як стверджує Д. Дьюї, є *справжнє, якщо воно здобуте у процесі практичної діяльності людини і корисне для неї.* Суть прагматизму полягає у визнанні істинним усього, що дає користь. Відповідно до цієї концепції людина оцінює значущість користі почуттям власного задоволення. А сам Дж. Дьюї вважав ідеалом «хороше життя».

Підгрунттям концепції Д. Дьюї є **педоцентризм;** тому функцію педагога він вбачав у керівництві самостійною діяльністю дітей, розвитку їхньої допитливості. Він писав, що *дитина - це вихідна точка, центр і кінець всього,* тому необхідно завжди мати на увазі її ріст, розвиток, оскільки лише вони можуть слугувати мірилом виховання. Діяльність **експериментальної Лабораторної школи,** заснованої Д. Дьюї у Чикаго у 1896 році, мала на меті задоволення потреб і розвиток здібностей дітей. В організації шкільної роботи Д. Дьюї вимагав урахування основних імпульсів природного росту дитини: *соціального* (потреби в спілкуванні з іншими людьми), *конструктивного* (потреби в русі, грі), *дослідницького* (потреби у пізнанні й розумінні речей), *експресивного* (потреба у самовираженні).

У навчальній програмі Лабораторної школи суттєве місце посідали суспільні дисципліни, на які відводилось до 25% часу. Відповідно навчанню намагалися надати суспільного характеру, а індивідуальні інтереси учнів спрямувати до справжньої мети. Інший важливий компонент навчальної програми – природознавство і праця, що охоплювали різноманітні види діяльності.

Провідним принципом роботи початкової школи педагог вважав принцип “**навчання через діяльність”.** Праця виступала і як мотив навчання (задоволення конструктивного та експресивного імпульсів), і як його метод. В цілому ідеї американського педагога сприяли організації навчального процесу відповідно до дитячої природи, пошуку нових форм навчальної роботи (комплексні програми, метод проектів). Разом з тим, з ім’ям Д. Дьюї пов'язують *ідею практицизму навчання* в американській школі, тобто зниження її інтелектуальної насиченості для більшості школярів.

Сповідуючи ідею “вроджених здібностей”, Дж. Дьюї був переконаний, що виховання повинно спиратися на спадкові задати, враховувати інстинкти і практичний досвід дитини, а сутність виховання зводив до безперервного розширення цього досвіду. Дж. Дьюї був прихильником праці в школі не тільки тому, що визнав її головним чинником громадського життя. На його думку, необхідного досвіду учні набувають передусім у процесі ручної праці, трудового навчання, яке він розглядав як елемент загальної освіти.

Дидактика Дьюї ставила акцент на розвиток власної активності учнів і на цій підставі дійшла висновку, що зв’язок навчання з їхнім життєвими потребами дає набагато кращі результати, ніж “вербальне” (словесне, книжне) навчання, засноване на запам’ятовуванні знань. Д. Дьюї розробив концепцію “**повного акту мислення”,** згідно з якою мислити людина починає тоді, коли зустрічається з труднощами, подолання яких має для неї важливе значення.

У кожному “повному акті мислення” виділяють такі етапи (ступені): відчуття труднощів; вияв і висування замислу вирішення (формулювання гіпотези); наступні спостереження та експерименти, які дозволяють визнати чи відкинути гіпотезу. Пізніше за “труднощами” закріпилася назва “проблема”. Дьюї вважав, що *правильно побудоване навчання повинне бути проблемним.* Уроки слід будувати на основі “повного акту мислення”, тобто так, щоб учні могли відчути конкретну трудність; визначити її (виявити проблему); сформулювати гіпотезу її подолання; отримати вирішення усієї проблеми або її частини; перевірити гіпотезу за допомогою спостережень чи експериментів.

Формуючи стратегію навчання, Дж. Дьюї і його послідовники більше спиралися на спонтанні інтереси й ситуативну активність учнів. Тому навчальні програми визначали лише загальні контури освіти, а деякі навчальні предмети з’являлися лише в старших класах. У результаті така освіта обмежувалась вузьким колом проблем, була неповною і несистематичною.

Крім цього, “прогресивістська” дидактика Дьюї мала й інші інновації. Практика відкидає універсальні моделі ступенів навчання (як за Гербатом, так і за Дьюї), що стосуються всіх навчальних предметів і всіх рівнів навчальної роботи, оскільки останні набувають формального характеру. Дж. Дьюї *ігнорував необхідність систематичного вивчення навчальних предметів.* У його школах навчальний процес будувався як повідомлення дітям окремих знань (у комплексі) для “обслуговування” вузькопрактичних і утилітарних цілей. Він вважав, що *систематичні знання розсіюють увагу дітей,* тому зосереджувався на окремих темах, взятих з життя, яке діти прагнуть відтворити. Реалізовуючи це прагнення, вони починають із зображення в діяльності, грі,

малюнках того, що бачать у домашньому житті, потім виявляють його зв'язки з навколишньою дійсністю. Ці уявлення поступово розвиваються в окремих частинах теми, що виходить на передній план в різний час.

Головним завданням морального виховання Д. Дьюї вважав допомогу учням у виробленні моральної поведінки, навчанні їх правильно обирати спосіб розв'язання проблем, за будь-якої ситуації здобувати для себе найбільшу користь. Моральне виховання, на його погляд, має бути спрямоване на формування людей, які вміють спрямувати свою соціальну енергію на службу соціальним інтересам.

Галина Синєока (біологічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л. О.

ПОІНФОРМОВАНІСТЬ СУЧАСНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПРО ВІЛ/СНІД

Останнім часом в нашій державі склалася загрозлива епідеміологічна ситуація щодо розповсюдження ВІЛ/СНІДу. На сьогодні Україна посідає 1 місце в Європі за темпами поширення ВІЛ-інфекції. За даними фонду "Україна-АнтиСНІД", більшість інфікованих – особи віком від 14 до 25 років.Однією з причин можна вважати той факт, що у школі проблемі ВІЛ/СНІДу приділяється недостатньо уваги. З огляду на це рівень знань школярів про цю хворобу є вкрай низьким.

Готуючи цю статтю, автор ставила перед собою такі **завдання:**

- визначити рівень ознайомлення учнів старших класів з проблемою ВІЛ/СНІДу;
- надати учням інформацію про ВІЛ, СНІД, шляхи передавання, патогенез, профілактику і терапію цього захворювання;
- обговорити з ними типові хибні уявлення про ВІЛ/СНІД і аргументовано їх спростувати.

Інформативні заходи, присвячені проблемі ВІЛ/СНІДу, відбулися у двох вікових групах (I – учні 8 класу; II – учні 10 класу). Перед початком кожного заходу проводилося анкетування, метою якого було визначення наявності в учнів базового рівня знань про ВІЛ/СНІД. Загалом анкетуванням охоплено 89 осіб (відповідно серед учнів 8 класів – 45 осіб, серед учнів 10 класів – 44 особи).

Результати анкетування подаємо у вигляді такої таблиці:

Таблиця 1. Рівень знань про ВІЛ/СНІД в учнів 8, 10 хіміко-біологічного та 10 гуманітарного класів.

Запитання анкети	Результати (%)		
	8 клас	10 х/б	10 гум.
Що таке ВІЛ/СНІД, симптоматика і терапія	46	73	66
Шляхи передачі	23	23	8
Групи ризику	2	0	33
Тлумачення основних понять	23	79	79
Символіка руху “АнтиСНІД”	77	100	83

Результати анкетування свідчать, що рівень знань про ВІЛ/СНІД в учнів 8 класів нижчий, ніж в учнів 10 класів. Це може бути пов’язано з тим, що основну інформацію про ВІЛ/СНІД учні отримують на уроках за тими розділами шкільної програми, які ще не вивчаються у 8 класі. Цей факт доводить потребу у позакласних заходах, під час яких учні отримували б інформацію про ВІЛ/СНІД та його наслідки.

Окрім того, зазначимо, що, як засвідчують результати анкетування значна частина учнів (75% учнів 8 класів та 25% учнів 10 класів) не володіє знаннями навіть про те, як розшифровуються абревіатури “ВІЛ” та “СНІД”.

Варто також зауважити, що дуже малий відсоток анкетованих володіє правильною інформацією про шляхи розповсюдження ВІЛ та групи ризику серед населення. Це призводить до необгрунтованого страху перед носіями ВІЛ-інфекції та ізоляції таких людей в колективі.

В останньому запитанні анкети опитуваним учням було запропоновано описати своє ставлення до того, що хтось із їхніх однокласників чи друзів виявився б ВІЛ – інфікованим. Результати опитування розподілилися у такий спосіб:

Таблиця 2. Ставлення до ВІЛ-інфікованих учнів 8, 10 хіміко-біологічного та 10 гуманітарного класів.

Відповідь	Результати (%)		
	8 клас	10 х/б	10 гум.
Відповіді, що демонструють позитивне ставлення (“підтримав би його”, “старався б допомогти”, “продовжував би товаришувати”)	31	58	45
Відповіді, що показують сумнів (“підтримував би, але старався б триматися подалі”)	19	8	22
Відповіді, що демонструють негативне ставлення (“тримався б подалі”, “остерігався б”, “перестав би спілкуватися”)	50	34	33

Результати свідчать, що щонайменше третина опитаних у кожній групі відчуває побоювання перед спілкуванням з ВІЛ-інфікованими. Серед відповідей учнів зустрічалися й такі як “поскаржився б батькам чи адміністрації школи”, “вимагав би ізолювати від колективу” і т.ін.

Високим є рівень обізнаності учнів щодо руху “АнтиСНІД”, його символіки та реклами на телебаченні. Однак, як показує анкетування, учні більше звертають увагу на форму такої соціальної реклами (візуальні ефекти, сюжет, символіка), аніж на її зміст – тобто інформацію про ВІЛ/СНІД, яку дана реклама містить.

Висновки. Результати анкетування засвідчують низький рівень поінформованості школярів про ВІЛ/СНІД та доводять необхідність проведення тематичних уроків та позакласних заходів з цієї теми.

Олена Скіданова (географічний факультет)
Наук. консультант – к. п. н. Когут С. Я.

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС ОЧИМА СТУДЕНТІВ

У зв’язку із приєднанням України до Болонського процесу навчання студентів у вищих закладах освіти зазнало значних змін: підготовка фахівців стала рівневою, навчальний процес набув ознак кредитно-модульної системи організації навчання.

Нам, студентам-вступникам 2003 року, судилося потрапити у сам вир освітянських реформ. Ми мали можливість навчатися за традиційною системою. Тепер почали опановувати науки за кредитно-модульною системою організації навчання. Маємо певні враження. Тому, метою нашого мінідослідження є виявити ставлення студентів до впровадження нововведень у процес підготовки студентів-екологів географічного факультету згідно вимог Болонського процесу. Сформовану анкету ми запропонували студентам факультету. Наведемо деякі з отриманих результатів.

На перше запитання “*Чи подобається вам навчання в університеті за Болонською системою?”* відповіді студентів були такими: 57% – ні; 21% – так, 22% – частково.

На питання “*Як ви вважаєте, запровадження Болонського процесу сприятиме входженню України до ЄС?”* відповіді розподілилися таким чином: 11% – так, 43% – ні, 46% – частково.

На третє питання “*Які перспективи, на вашу думку, передбачає Болонський процес для українських студентів?”* дали такі відповіді: 90% – жодних, 6% – можливість працювати за кордоном, 4% – розвиток самостійності у навчально-пізнавальній діяльності.

На наступне питання “*Кредитно-модульна система оцінювання, в порівнянні з традиційно, буде сприяти якості освіти*?” відповіді були такими: 60% – частково, 35% – сприятиме, 5% – не сприятиме.

З питання “*Що вас приваблює у кредитно-модульній системі оцінювання?*” більшість студентів (95%) дали відповідь – можливість отримати іспит чи залік автоматично.

На питання “*Що для вас є незрозумілим у кредитно-модульній системі оцінювання?”* студенти навели такі відповіді: неможливість набрати задану кількість балів у семестр, нечіткість у розподілі балів за види робіт, різні вимоги і підходи викладачів до системи оцінювання.

На сьоме питання “*Чи спостерігаєте зміни у методиці викладання лекцій?”* відповіді розподілилися таким чином: 30% – так, 40% – ні, 30% – частково.

Наступне питання “*Чи спостерігаєте зміни у методиці проведення практично-семінарських занять”* засвідчило: 75% – так (студенти дописали, що є активними на заняттях, оскільки проводиться значна кількість дискусій, мають бажання частіше готуватися до виступів), 15% – частково, 10% – ні.

Отже, враховуючи вищенаведене можемо зробити наступні висновки:

- наші студенти ще не готові навчатися за Болонською системою організації навчання; швидше за все, це пов’язано із обмеженою поінформаністю щодо її сутності;
- система викладання лекцій і проведення практично-семінарських занять, в основному зазнали позитивних змін;
- студенти ще не розуміють, що Болонська система освіти дає широкі перспективи й відкриває двері для навчання і праці у Європейській спільноті.

Тетяна Скира (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – асист. Лещак Т. В.

ПОГЛЯД СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ НА ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Вже три роки у вищій освіті України відбуваються трансформаційні процеси, кінцевим результатом яких має стати повний перехід на болонську систему освіти.

Болонський процес (БП) – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010 року. Незвичайність цього процесу полягає у тому, що він не є чітко структурованим і проводиться 46 країнами, що беруть у ньому участь, у співпраці з численними міжнародними організаціями, включаючи і Раду Європи. Згідно з цілями БП до 2010 року освітні системи Європейських країн повинні бути реорганізовані таким чином, щоб:

- учасникам освітнього процесу було легко переїжджати з однієї країни в іншу (у Зоні Європейської вищої освіти) – з метою подальшого навчання чи працевлаштування;

- привабливість Європейської вищої освіти зросла настільки, щоб мешканці неєвропейських країн також приїжджали на навчання чи роботу у Європу;
- зона Європейської вищої освіти сприяла розширенню Європи, а висока якість та значна база знань забезпечувала подальший розвиток Європи як стабільного, мирного, толерантного суспільства.

Головною темою мого нинішнього виступу є проблеми, з якими стикаються студенти при перехід на нову систему освіти. Звичайно, труднощі не стосуються першокурсників, які з самого початку навчання починають здобувати освіту за новим зразком. Нині ми говоритимемо більше про тих студентів, яких болонська система застала всередині навчального курсу та змусила переформатуватися відповідно до нової системи.

Соціологічний зріз, який я провела серед студентів нашого університету, показав суперечливу думку моїх колег щодо болонської системи, та всі вони згідні в одному: система ще не є чітко налагодженою та потребує шліфування протягом кількох років. Багато спірних питань треба вирішити не лише студентам, але й викладачам.

Більшість опитаних студентів висловили спільну думку щодо того, що кожний викладач має свою систему оцінювання і набирання балів протягом семестру. Наведу приклад:

В одного викладача протягом семестру можна заробити максимум 60 балів, тобто отримати автоматом оцінку “3”. Натомість від другого викладача того самого факультету можна отримати максимальну кількість – 100 балів, тобто оцінку “5”. В результаті виходить, що працюючи добре протягом семестру над обома предметами, в одному випадку студент отримує “відмінно” до іспиту, а в другому – змушений ще йти складати екзамен. Де справедливість та об’єктивність оцінювання? Чому в одного викладача студент може отримати автомат, а у другого – ні? Сумніваюся, що Болонська система освіти допускає двояке трактування її канонів.

Студенти ж намагаються говорити про ці суперечності, та до їх думки не дослухаються. Ось кілька думок студентів щодо труднощів із новою системою навчання.

“Болонський процес в Україні як на мене стали запроваджувати зарано. У нас нема ні відповідних умов ні можливостей, замала поінформованість суспільства. Варто було спочатку провести експеримент в одному виші та краще вивчити систему, щоб уникнути непорозумінь. І головне – студенти цієї болонської системи не обирали. Принаймні я не чула про жодні референдуми на цю тему. Чому вибрали за нас? Чи дійсно вона нам так потрібна і покращить наше життя? Не буде у нас можливостей працювати за кордоном, як і не було. Хто раніше мав можливість та бажання працевлаштуватися поза межами України, то й матиме її надалі”. (Леся, 3 курс, механіко-математичний факультет).

“Процес впровадження Болонської системи теоретично мав би викликати у студентів захоплення та в певній мірі збільшити впевненість у завтрашньому дні. Натомість все виглядає навпаки: Болонську систему вводять хаотично та

наспіх, не вивчивши добре її основ. Буває й таке, що лектор та аспірант не узгоджують своїх критеріїв оцінки з одного й того ж предмету. А крайнім, як завжди є студент, якого, на жаль, не чують". (Юля, 3 курс, механіко-математичний факультет).

"Мені зовсім не подобається впровадження Болонського процесу в нашому університеті. Зокрема те, що факультети "творчого спрямування" не можна внести у систему координат "бальної системи". Крім того, було б добре, щоб студент сам обирав які предмети хоче вивчати, а які – йому не потрібні. Нам бракує вузькоспеціалізованих фахівців, натомість багато широкого профілю". (Лідія, 5 курс, факультет журналістики).

Висновки: Будь-які нововведення у суспільстві завжди супроводжують дискусії щодо їх доцільності та ефективності. Думки бувають різні, та не завжди правильні. Головне – дослухатися до більшості та зробити правильний вибір. Тому впроваджуючи Болонську систему освіти, її ініціаторам насамперед треба дослухатися до думки тих, кого нововведення стосуватимуться в першу чергу – студентів. Ми хочемо змін, але вони мають бути ефективними.

Необхідно:

1) налагодити чітке інформування студентів про положення Болонської системи, щоб уникнути "зіпсованого телефону";

2) зміни слід впроваджувати чітко, послідовно і уніфіковано, щоб студент знав, що його чекає завтра;

3) розробити єдині правила для всіх, щоб студент та викладач врешті стояли по один бік барикад у просуванні до кращої освіти.

Дарія Сулімова (філософський факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ МОЛДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У КОНТЕКСТІ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Актуальність теми визначається особливостями розвитку пізнавальних властивостей дітей молодшого шкільного віку; тривожними тенденціями у сучасному розвитку дітей, а саме – затримками у формуванні мовлення, втрати навичок усного мовлення, великій ролі техніки у формуванні особистості дитини. Крім цього, спостерігаємо суттєве зниження інтересу до читання, відвідування музеїв, і, як наслідок – прогалини у формуванні культурного світогляду.

Метою роботи є аналіз практичних аспектів взаємодії вчителя з молодшими школярами у музейному середовищі. До позитивних й корисних аспектів музейної педагогіки та можливостей, які вона відкриває перед вчителем, для подолання вищезазначених проблем, можна віднести наступні:

1. Саме у віці від семи до десяти років у дитини зростає диференційна чутливість до кольорів і кольорових відтінків – заняття у музеї

сприятимуть розвитку уміння розрізняти кольори та відтінки збагатить емоційний світ дитини, її лексикон. Крім того, оскільки саме цей вік є найбільш сприятливим для занять малюванням, заняття в музеї допоможууть розкрити творчі здібності дитини. У цьому є велика роль вчителя, який відкриє дитині світ кольорів, основних художніх понять (перспектива, світло-тінь, пропорції), а також сприятиме розвитку окоміру.

2. Заняття у музеї стимулюють у дитини здатності до диференціації форм і деталей, формуванню довільної уваги, тренуватимуть довільне осмислене запам'ятовування , а також уяву. Вчитель може сприяти цьому, пропонуючи дітям ігри-спостереження, тренуючи їх уважність, пам'ять і уяву за допомогою опитувань, творчих завдань, вікторин.

3. Розвиваючи сприймання у дітей, вчитель також має великий вплив на розвиток емоційної сфери дитини, оскільки сприймання у дітей є емоційно забарвлене. Це сприятливий вік для формування почуття прекрасного, виховання смаку та моральних норм. Усе це можна ілюструвати за допомогою творів мистецтва, їх безпосередніх сюжетів.

Питання розвитку зв'язного, правильного, багатого мовлення є надзвичайно важливим сьогодні, адже, за даними науковців, у світі значно зросла кількість дітей із затримкою мовленнєвого розвитку. Дуже негативно впливає на уміння говорити надлишок спілкування дітей із технікою і брак живої, грамотної, літературної мови у спілкуванні із живими людьми.

Зв'язне, граматично вірне й літературно правильне мовлення вчителя, допоможе дітям сформувати власний словниковий запас, навчить використовувати нові слова, закладе уміння розуміти і розшифровувати (перекладати терміни). Крім цього, лекції у музеях, екскурсії, які проводять екскурсоводи, сприяють формуванню навичок слухання і спілкування. Це дуже важливий момент, бо слухання відбуватиметься поза звичною ситуацією школи, що має розширити комунікативні можливості учнів, сприяти засвоєнню ввічливих способів ведення розмови.

Бесіди та творчі й контрольні завдання, що базуватимуться на основі творів мистецтва чи предметів старовини, сприятимуть становленню уміння рефлексувати, здійснвати самоспостереження і просто спостереження.

Безпосередньо у музеї, дорогою до нього, вчитель має слугувати дітям прикладом у таких тонких уміннях, як етикет, толерантність, уміння відповідно одягатися, ввічливо поводитись. Своїм ставленням до творів мистецтва він сприятиме виробленню у дітей системи цінностей, дбайливості до історичної й культурної спадщини.

Отже, уроки у музеях мають значний потенціал у формуванні в дитини інтегративної картини світу (історичної, культурної, географічної, мовної, політичної), та ефекту особистої причетності до історичних подій, епох та історичної спадщини, відповідального ставлення до пам'яток минулого.

Анна Сусак (історичний факультет)
Наук. консультант – доц. Цюра С. Б.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ТА ВПЛИВ СТАТУСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НА НЬОГО (НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ 5 КУРСУ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ)

Для студентів старших курсів надзвичайно важливим є планування майбутнього після закінчення університету, а особливо у професійній сфері. Актуальним є питання підготовки молодих спеціалістів у відповідності до потреб ринку праці та валідності знань, отриманих у вищому навчальному закладі для професійної самореалізації молоді. Молодим людям інколи складно знайти роботу за спеціальністю, отриманою в університеті, їм доводиться кардинально змінювати рід занять, фактично вчитись заново, але уже на практиці. Ці проблеми особливо актуальні для студентів гуманітарних спеціальностей. Нами було проведено міні соціологічне дослідження серед студентів 5 курсу історичного факультету (спеціальності – історія, етнологія, соціологія, загалом – 23 респонденти). Дослідження мало наступні цілі:

1. Вивчити, наскільки чітким є уявлення студентів про свій рід занять, впевненість у майбутній професії.
2. Визначити, наскільки релевантною є отримання освіти на історичному факультеті до майбутнього роду занять.
3. Дослідити фактори та причини, що найбільше вплинули на професійне самовизначення студентів.
4. Дослідити причини привабливості тої чи іншої професій для студентів.
5. Вивчити вплив статусних характеристик (зокрема статі, місця народження а також спеціальності) на професійне самовизначення студентів.

Перед проведенням дослідження було висловлено робочі гіпотези для верифікації. Матеріал подається у вигляді заперечення/підтвердження тих чи інших гіпотез:

1. **Гіпотеза 1: Більшість студентів лише приблизно уявляють свій майбутній рід занять**.

Наскільки чітко Ви уявляєте свій майбутній рід занять:	К-ть/%
1. Абсолютно чітко	4/16,7
2. Приблизно	18/75
3. Зовсім не уявляю	2/8,3

Як бачимо, перша гіпотеза даного дослідження підтвердилась, оскільки лише 16,7% студентів абсолютно впевнені у тому, чим будуть займатись після закінчення університету. Для більшості (75%) ж таке уявлення є лише приблизним.

2. Гіпотеза 2: На професійне самовизначення великий вплив мала педагогічна практика.

Гіпотеза щодо визначального впливу педагогічної практики підтвердилась лише частково, адже цей період був актуальним у професійному самовираженні лише для третини опитаних. Проте у структурі преферованих майбутніх професій серед студентів-істориків мають саме спеціальності педагогічного характеру, з перевагою усе-таки викладання у вищій школі (для майже половини опитаних), а отже підтвердження отримала і гіпотеза №3. Серед інших популярних спеціальностей – менеджер, працівник сфери обслуговування:

Коли остаточно визначились із професією	К-ть/%
протягом останнього року (після педпрактики)	7/31,8
2-3 роки тому	7/31,8
4-5 років тому	5/22,7
6 років тому і більше	3,13,6

3. Гіпотеза 3: Для більшості студентів майбутній рід занять буде пов'язаний із отриманою спеціальністю, найпопулярнішими серед планованих професій є викладач ВНЗ та вчитель у школі.

Ким плануєте бути після закінчення університету?	К-ть/%
1. Викладачем ВНЗ	45,8%
2. Вчителем у СШ	25%
3. Науковцем	25%
4. Працівником культурних установ.	16,7%
5. Інше	29,2%

Як бачимо, дана гіпотеза дослідження підтвердилась, проте для 9% опитаних старшокурсників, планована професія зовсім не пов'язана із спеціальністю, яку вони отримують на історичному факультеті.

Чи професія буде пов'язана з отриманою спеціальністю на іст. ф-ті	К-ть/%
так, пов'язана	12/54,5
частково пов'язана	8/36,4
ні, не пов'язана	2/9,1

4. Гіпотеза 4: Найбільший вплив на професійне самовизначення студентів-істориків мали викладачі та вчителі.

Ця гіпотеза у даному дослідженні не підтвердилась – оскільки найбільший вплив на професійне самовизначення студентів мають люди з-поза системи освіти – а саме їх родичі (31,8%). Тоді як викладачі та наукові авторитети набрали лише по 18%

Хто/що мав найбільший вплив на професійне самовизначення	К-ть/%
Друзі	2/9,1
Родина	7/31,8
Викладачі	4/18,2
Вчителі	2/9,1
наукові авторитети	4/18,2
Інше	3/13,6

5. Вагому роль при виборі професії відіграє можливість самовираження

Обрав цю професію тому, що...	К-ть/%
мене змусили обставини	4/18,2
2	1/ 4,5
3	4/ 18,2
4	6/ 27,3
професія дозволяє найповніше реалізуватись	7/ 31,7

Лише для третини студентів причиною вибору тої чи іншої професії є можливість самореалізації. Середній бал по цьому запитанню – 3,5.

Проте, як ми і передбачали у гіпотезі №5 можливість самореалізації має визначний вплив на вибір тої чи іншої професії – для більш як 60% студентів. Матеріальні фактори та фактори престижу набрали по 20,8%

Що найбільше приваблює у майб. професії	%
1. Престижність роботи	20,8%
2. Можливість добре заробляти	20,8%
3. Можливість самореалізації	66,7%
4. Можливість «зробити кар'єру»	8,3%

6. Гіпотеза №6: Стать не має особливого впливу на рівень професійного самовизначення студентів, тоді як місце народження має сильний вплив: вихідці міст, зокрема львів'яни почуваються впевненіше щодо свого професійного майбутнього. Окрім того, за отриманою спеціальністю найбільш впевнено щодо майбутнього почуваються студенти-соціологи.

Щодо впливу соціодемографічних характеристик можемо сказати наступне:

Серед опитаних респондентів було 11 хлопців (45,8%) та 13 дівчат (54,2%). За даними двохмірного аналізу можемо сказати, що стать має важливий вплив на чіткість уявлень про майбутню професію: 27,3% хлопців у порівнянні з 7,7% серед дівчат абсолютно чітко уявляють свій майбутній рід занять. Проте, серед хлопців набагато нижчим є відсоток тих, для кого майбутня професія буде пов'язана із отриманою на іст. факультеті спеціальністю (66,7% дівчата, 40 – хлопці). На вибір професії серед дівчат набагато сильнішим фактором впливу є

думка друзів. Окрім того дівчата частіше у порівнянні з хлопцями обирали професію під тиском обставин (25% у порівнянні із 10%).

Таким чином, гендерний фактор, всупереч висловленій гіпотезі, має значний вплив: на загал хлопці почуваються впевненіше і чіткіше уявляють своє професійне майбутнє.

Місце народження	К-ть/%
місто	11/52,4
селище міського типу	1/ 4,8
село	9/42,9

Як ми і передбачали, серед вихідців з міст вищим є відсоток тих, хто абсолютно чітко уявляє свій майбутній рід занять. (18% у порівнянні з 11% серед вихідців з сіл). Вищим є відсоток і тих, хто остаточно визначився із професією ще 2-3 роки тому. Проте саме вихідці із сіл набагато частіше пов'язують свою майбутню професію із отриманою спеціальністю у ВНЗ. Проте, що цікаво саме на професійне самовизначення вихідців з сіл більший вплив мали викладачі та вчителі – тобто актори системи освіти (25% у пор. із 20%), тоді як на міщан – родичі (30% у пор. із 25%). З іншого боку, саме серед вихідців із сіл набагато вищим є відсоток тих, кого обрати ту чи іншу спеціальність змусили обставини (37% у пор. з 10%), тоді як "міщани" частіше обирають професію через можливість самовираження, а отже почуваються у цьому плані впевненішими (50% у пор. із 12,5%).

Як бачимо, статусні характеристики виступають важливим фактором впливу на дану проблему. Щодо впливу спеціальності, можна сказати, що "етнологи" та "соціологи" почуваються більш впевнено щодо майбутньої професії, ніж студенти-історики.

Євгенія Федик (факультет іноземних мов)
Наук. консультант – доц. Равчина Т. В., асист. Горук Н. М.

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ НА ЗАСАДАХ ХРИСТИЯНСТВА

У сучасному світі, як і в українській освіті зокрема, дедалі гостріше постають проблеми втрати авторитету, зменшення інтересу до навчання, руйнації загальновідомих моральних норм та стандартів. Людина з ранніх літ шукає самореалізації та щастя, але часто залишається незадоволеною. Чому так відбувається? Багато науковців, філософів і звичайних людей намагаються дати відповідь на це запитання.

Поважаючи погляди інших людей, я хотіла б апелювати не до людської мудрості, а до авторитету Божого слова. "Нехай книга цього Закону не відійде від твоїх уст, але будеш роздумувати про неї вдень та вночі, щоб додержувати

чинити все, що написано в ній, *бо тоді зробиш щасливими дороги свої, і тоді буде щастити тобі”* (Книга Ісуса Навина 1:8).

Вчителі мають важливе завдання – формувати риси особистості, характер. Від них, як зокрема і від батьків, залежить майбутнє життя та щастя тих, хто сьогодні є дітьми, а також загалом нашої нації.

Господь Ісус прийшов на нашу землю з любов’ю щоб відкрити кожній людині секрет щасливого, повного та прекрасного життя на цій землі, а також подарувати життя вічне. Першочергове завдання вчителів полягає у спрямовуванні юних сердець до ідеалу. Хоча сьогодні ведуться дебати про те, що ідеалу не існує, що це збірне поняття, що людина сама встановлює ідеали, проте я змушена заперечити цю думку. Святе письмо на першій сторінці нам говорить, що Бог створив людину за Своєю (Божою) подобою, як чоловіка і жінку. Тому лише наслідування ідеалу принесе бажані результати. Коли Ісус був на землі, то говорив про Себе: “Я – дорога, і правда, і життя… Ви мене називаєте Учитель і Господь, – і добре ви кажете, бо Я є” (Євангеліє від Івана 14:6; 13:13).

Одразу ж спадає на думку питання про те чого повинні навчати вчителі і які моральні цінності виховувати. Яким чином наслідувати ідеал та досягнути мети? Відповідь геніально проста – 10 заповідей. “Закон Божий – це не випадково вигадані вимоги, він даний людям, як щит. Хто слідує за його принципами – відгороджує себе від гріха. Вірність Богу включає в себе вірність людині. Закон Божий захищає права та індивідуальність кожної людини. Він стримує правителів від насилля над слабшими, а тих, хто нижче, – від непослуху. Він гарантує благополуччя людині в цьому світі та в майбутньому житті. Для тих хто слідує за його принципам, він є запорукою вічного життя, оскільки це принципи, які діють вічно” (Вайт Елен Виховання (Ellen G. White Education). – http://bookZ.ru)

Друга заповідь із десяти говорить: “Не роби собі різьби і всякої подоби з того, що на небі, на землі і в воді… і не вклоняйся їм”. Ці слова застерігають людей від забобонів, чаклунства та деградації. Четверта заповідь: “Шість день працюй і роби всю працю свою, а день сьомий – субота для господа, Бога твого…” осуджує неробство, проте торкається здоров’я людини, якій обов’язково потрібен фізичний та духовний відпочинок. У десятій заповіді: “Не пожадай всього, що ближнього твого…” регулюються суспільні та юридичні відносини між людьми, а також закривається шлях до егоїзму (Книга Вихід, 20 розділ).

Цицерон сказав: “Треба бути рабом закону, щоб залишатися вільним”. В українській Конституції є 161 стаття, в американській – 27. В Божому Законі свободи всього 10, які охоплюють собою усі людські стосунки та стосунки людини з Богом. Хибною буде думка, що християнство вчить лише моралі. Воно охоплює усі відомі напрямки виховання: громадське, розумове, правове, статеве, моральне, естетичне і т. д.

Із Закону Божого варто розпочинати всяке виховання. Ісус розкрив цей закон як *закон любові*, як вираз Божої благодаті. Він показав, що послух Закону

Божому — запорука щастя для людини, і як наслідок, стабільності, надійної основи та міцної структури людського суспільства.

А підвалинами Закону Божого є любов. *Бог є любов! (1 Івана 4:8) - Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. (Івана 3:16) - Бо то любов Божа, щоб ми додержували Його заповіді, Його ж заповіді не тяжкі. (1 Івана 5:3)*

Саме тому, я вважаю, що сьогодні Біблія та принципи Християнства є особливо актуальними для педагогіки, освіти Україна та кожної окремої людини. "До Закону і свідоцтва! Як вони (будь-хто з людей) не так кажуть, як це, то немає для них зорі ранньої!" (Книга пророка Ісаї, 8 розділ, 20 вірш).

Тетяна Ханіна (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОГО КОМПОНЕНТУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливо гостро постає проблема формування фізичної культури школярів. Кількість різноманітних захворювань серед школярів з віком швидко збільшується, а кількість годин, під час яких дитина активно рухається, стрімко зменшується. Відповіді на шляхи подолання зазначеної проблеми подає Національна доктрина розвитку освіти України. У ній зазначається, що одними з пріоритетних напрямів реалізації державної політики розвитку освіти є "особистісна орієнтація освіти; пропаганда здорового способу життя; запровадження освітніх інновацій; створенні індустрії сучасних засобів навчання і виховання" .

Метою роботи є розкриття сутності особистісного компоненту фізичної культури школярів, охарактеризувати та систематизувати необхідний психолого-педагогічний інструментарій для підвищення рівня усвідомлення старшокласниками свого образу Я-фізичного та формування у них вміння аналізувати власну фізкультурно-спортивну діяльність.

У процесі фізичного виховання школярів необхідним є застосовування таких умов та методик, які дають змогу запропонувати учням уявити та детально описати власний ідеальний образ Я-фізичного (на основі людей, які мають привабливу будову тіла та добре фізично підготовлені).

Для допомоги старшокласникам у більш детальному, системному та об'єктивному самопізнанні свого Я-фізичного доречно запропонувати кожному старшокласнику створити власну особистісну програму фізичного виховання з метою втілення її у життя на заняттях з фізичної культури. Відповідно до алгоритму програми, старшокласникам пропонується об□єктивно оцінити власне Я-фізичне за такими напрямами, як фізична підготовленість, фізичний розвиток, оцінка старшокласниками власного стану здоров'я.

Можливим є створення старшокласниками власної об'єктивної оцінки фізичного Я суб'єктивними думками інших компетентних людей, що допоможе їм у виборі напряму фізичного самовиховання.

Після цього важливо уважно проаналізувати отримані показники фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рівня здоров'я; визначити ті показники власного фізичного Я, які найкраще розвинуті, та ті, що потребують удосконалення; зіставити актуальний рівень фізичного стану та його динаміку за останні роки з тим способом життя, який вони ведуть, й поміркувати до чого це може привести через 15-20 років; з урахуванням зазначених чинників поставити перед собою особистісно значущу мету.

Вказані методики повинні передбачати проведення на перших хвилинах уроку бесіду з учнями; комплексний аналіз учителем фізкультурно-спортивної діяльності старшокласників; залучення до виправлення помилок однокласників під час удосконалення технічних елементів; проведення анкетування старшокласників з метою визначення їх ставлення до змісту навчального матеріалу; обгрунтування старшокласниками необхідності уважно спостерігати за реакцією власного організму на фізичні навантаження; підбиття підсумків роботи у процесі фізичного виховання та самовиховання (на уроці, за навчальну тему, за рік тощо).

На нашу думку, у процесі формування особистісного компоненту фізичної культури старшокласника повинні вирішуватися такі завдання:

1. пізнання школярами власного фізичного Я: фізичної підготовленості, фізичного розвитку, рівня здоров□я, ставлення до різних видів фізкультурно-спортивної діяльності;
2. розвиток у дітей вміння аналізувати складові та структурні елементи Я-фізичного, причини і наслідки власної фізкультурно-спортивної діяльності та ефективність діяльності інших учнів;
3. формування у юнаків і дівчат адекватної самооцінки власного фізичного Я, своїх психофізичних здібностей, талантів, потенцій та перспектив їх розвитку;
4. Озброєння школярів практичними вміннями та навичками самовизначення подальшого напряму: фізичного виховання та самовиховання, корекції фізкультурно-спортивної діяльності на заняттях фізичною культурою.

Отже, ефективне формування особистісного компоненту фізичної культури старшокласників неможливе без детального усвідомлення учнями реального та ідеального образів Я-фізичного; педагогічного супроводу процесу вибору школярами напряму фізичного виховання та самовиховання; активного залучення учнів до висловлювань щодо їх актуального психофізичного стану та ставлення до змісту навчального матеріалу; постійної присутності у процесі фізичного виховання школярів грунтовного аналізу з вчителем їх фізкультурно-спортивної діяльності; залучення школярів до виправлення помилок однокласників; систематичного моніторингу змін у фізичних показниках власного організму

Марія Хомік (географічний факультет)
Наук. консультант– к. п. н. Когут С. Я.

СПІВПРАЦЯ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Основою навчально-виховного процесу у вищому закладі освіти є взаємодія викладача і студента. Саме від рівня співпраці тих, хто навчає, і тих, хто навчається, залежить продуктивність й результативність усього навчального процесу. Сьогодні досить актуальною є проблема формування партнерських стосунків (співпраці, взаємодії, діалогу) викладача і студентів.

Мали за мету простежити аспекти покращення співпраці між викладачем і студентами. На нашу думку, саме від викладача, його вміння організувати навчальний процес під час вивчення певного курсу, залежить розвиток і становлення студента не тільки як майбутнього педагога, але і як всебічно розвиненої особистості.

Найбільш вагомою, на нашу думку, є роль викладача під час проведення практичних, семінарських занять та індивідуальних консультацій. Важливим є, щоб на різних типах занять викладач не просто хотів навчити студентів певного виду майбутніх професійних дій, але й зацікавлював і стимулював їх до активної самостійної роботи. Адже без інтересу до роботи неможливий будь-який розвиток чи діяльність.

Враховуючи вищесказане, провели опитування серед студентів і викладачів географічного факультету, маючи на меті уточнити фактори, що гальмують навчальний процес, і фактори, що стимулюють, сприяють формуванню партнерських стосунків між суб’єктами навчального виховного процесу. Результати опитування засвідчили наступне. Основними факторами, що гальмують навчання у студентів є: власна іннервація; стан здоров’я; недостатність часу; обмеженість ресурсів; погані життєві обставини. До основних факторів що стимулюють навчальний процес належать: приклад і вплив друзів, одногрупників; приклад і вплив викладачів; довіра викладачів; інтерес до обраного фаху; зростаюча відповідальність.

Відтак, успішною умовою організації співтворчості викладача і студента вбачаємо у створенні атмосфери взаємної поваги й моральної рівності учасників; трансформацію психологічної позиції викладача із “носія” інформації на консультанта й організатора процесу навчання; зміни позиції студента з “учнівства” на “партнерство” .

Задля створення на занятті дружньої атмосфери учіння, викладач, на нашу думку, має уважно вислуховувати міркування студентів й реагувати на них конструктивно. Коли викладач з повагаю ставиться до ідей, думок студентів, намагається використовувати їх в обговоренні, то студенти його позитивно сприймають й цінують. Згодом ця атмосфера поваги формує у студентів почуття довіри, що є необхідною умовою для побудови справжньої спільноти учіння.

Партнерські стосунки між викладачами й студентами пожвавлюють процес навчання, сприяють його інтенсифікації. Одним із аспектів формування таких стосунків вбачаємо у використанні мікровикладання як методу навчання. Перебуваючи у ролі викладача, проводячи мікровикладання, студенти демонструють своє вміння керувати групою, вести обговорення, зрештою мають можливість зрозуміти сутність педагогічної діяльності. Викладач спостерігає за групою збоку. Він звертає особливу увагу на те, як студенти слухають, відповідають, роблять записи, готуються до виступу, чи не активні на занятті. Спостерігаючи за ходом мікровикладання, педагог може оцінити і свою роботу, адже не секрет, що у більшості випадків студенти копіюють у діях свого ж викладача.

Отже, як студенти, так і викладачі, зорієнтовані на побудову ефективної співпраці, яка є можливою за умови обопільної поваги, відповідального ставлення до учіння й викладання, розуміння мети та завдань майбутньої професійної діяльності.

Олександра Хомин (географічний факультет)
Наук. консультанти – к.п.н., асист. Федина В. С.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ В ОЦІНЦІ УЧНІВ

Вік педагогів в сучасній загальноосвітній школі. Що саме наштовхнуло мене на обрання саме цієї теми? Я вважаю, що з ситуацією вікової проблеми зараз зіштовхуються багато загальноосвітніх шкіл в Україні. Розмова йтиме про вчителів пенсійного віку. Дуже часто зараз ми зустрічаємось із ситуацією, коли молодий вчитель не може отримати роботу в школі лише через відсутність вільних робочих місць. Натомість, ці місця займають вчителі пенсійного віку, які не бажають поступитись місцем молодим, сучасним колегам. Можливо, це буде сказано не тактовно, але старші за віком педагоги вже відпрацювали своє. Світ не стоїть на місці! Кожен день багатий на якійсь нововведення! Я спілкувалась із молодим вчителем однієї із загальноосвітніх шкіл. Ми торкнулись теми про вік педагогів. Вона пожалілась, що одного разу проводила уроки замість вчителя пенсійного віку. Після чого, замість слів подяки почула: “Ви могли просто відчитати уроки, а не навчати їх хтозна як! Тепер вони і від мене цього хочуть”. Педагог мав на увазі уроки, проведені новими методами навчання, а також у формі ігор. Дітей потрібно заохочувати до навчання, чимось їх зацікавити. Школярі не ті, над ким можна експериментувати. Для них кожен день, проведений у школі, – на вагу золота! Їх потрібно дійсно НАВЧАТИ!

Я згідна з думкою, що не всі педагоги пенсійного віку такі пасивні і хоча б намагаються ввести в свій урок якусь нову “ізюминку”.

А. С. Макаренко твердив, що для нього, в його практиці, та й для інших педагогів “стали вирішальними такі “дрібниці”: як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця, з-за стола, як підвищити голос, усміхнутися, як подивитися”. Саме Антон Семенович неодноразово підкреслював необхідність для вчителя володіти прийомами організації власної поведінки і впливу на учня. Думаю, більшість погодяться з думкою, що не кожен вчитель пенсійного віку буде враховувати при веденні свого уроку такі “дрібнички”. Він буде зацікавлений в тому, щоб відчитати свій урок. Чи правильно це?

Для прикладу, візьмемо однаково продуманий план уроку. Чи буде помітна різниця між тим, як його проведе вчитель-початківець та вчитель пенсійного віку? Звичайно. Перший ретельно підготується до уроку, але не в змозі буде його успішно провести через надмірне хвилювання. Але нововведення в хід уроку зацікавлять школяра більше, ніж невпевненість, непрофесійність поведінки молодого вчителя. Вчитель же пенсійного віку (той, який не зацікавлений в цікавому проведенні уроку) до заняття підготується як зазвичай. Урок пройде традиційно, одноманітно. І де впевненість, що, по-перше, школяр буде зацікавлений у вивченні даної теми, по-друге, він буде із нетерпінням чекати наступного уроку. Відсутність мотивації заняття призведе до того, що учні з уроку засвоять мінімум.

Нормальним тоном учителя має бути мажор. Треба досягти внутрішнього спокою, впевненості у своїх силах, силах колективу. Якщо у самого педагога немає на меті якнайефективніше провести урок, знайти “ізюминку” у даній темі, то, і в учнів не буде величезного бажання вчити даний предмет. А ЦЕ НЕПРИПУСТИМО! Кожен предмет у школі є однаково важливим!

Для об’єктивнішої оцінки яким повинен бути педагог в сучасній школі, я запропонувала учням заповнити анкети. Запитання були у вигляді тестів, а останнє – поширене: “Висловіть свою думку і побажання щодо того, яким повинен бути сучасний вчитель в сучасній школі”. Відповіді на дане запитання були поширеними, з чітко висловленою думкою. Діти описували не лише свої побажання щодо якісних характеристик вчителя, але й висловлювали власні бачення сучасного вчителя.

На основі учнівських відповідей, я склала якісний портрет вчителя:

Це *справедливість, взаєморозуміння, чітке і зрозуміле висловлювання, виваженість, інтелігентність, охайність, людяність, розсудливість* та *стриманість.*

Окрім того, вчитель (очима школярів) повинен:

Розуміти учнів, не відмовляти в допомозі, робити все для того, щоб уроки були цікавими:

- володіти новітніми засобами інформації.
- тему уроку висвітлювати не лише спираючись на підручник, а й на інші джерела.
- намагатися більше використовувати дослідницький метод навчання, щоб учні самі розкривали тему уроку.

- знаходити контакт “вчитель-учень”, через власний підхід, розуміння кожного та спілкування з ними;.
- вміти довести аудиторії важливість свого предмету.
- бути вчителем-інтелектуалом, який окрім свого предмету добре орієнтується і в інших.
- застосовувати новітні, інтерактивні методи навчання.
- однаково ставитись до учнів різних соціальних верств.
- Слідкувати за нововведеннями, відкриттями в науці.
- уміти зробити свій предмет цікавим.

Серед відповідей одного із учнів була цікава побажання,яке я б хотіла виділити окремо: “Вчителів на роботу в школі повинні обирати не лише вчителі чи керівництво, але й учні, під час їхньої педагогічної практики”.

Отже, вік вчителя в сучасній школі відіграє величезну роль у навчанні школярів. Бо саме учні, їхня обізнаність в даному предметі, любов до нього є гарантом доброї роботи вчителя.

Василь Хрущ (хімічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л. О., асист. Лещак Т. В.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ХАРЧУВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ХІМІЇ

Як зберегти і зміцнити здоров’я учня? Це питання набуло особливої актуальності останнім часом. Неправильне харчування часто стає причиною різноманітних захворювань, адже їжа дає насамперед здоров’я, життєзабезпечення організму людині, його ріст і розвиток, впливає на працездатність та ін.

Для підтримання нормальної життєдіяльності організму, крім білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин і води, потрібні вітаміни – групи додаткових речовин їжі, що належать до різних класів органічних сполук і за рідкісним винятком не синтезуються в організмі людини. Вони мають великий і певною мірою специфічний вплив на процеси обміну, причому в дуже невеликих кількостях. Це пояснюється тим, що вітаміни відіграють роль каталізатора в різних хімічних перетвореннях макрокомпонентів їжі– перетвореннях, які в загальному називаються обміном речовин або метаболізом.

Значення вітамінів для життя встановив російський лікар М. І. Лурін (1880). У ході дослідів на білих мишах він визначив, що для нормальної життєдіяльності організму, крім білків, жирів і вуглеводів, потрібні ще якісь, невідомі на той час, речовини. Згодом польський біохімік К. Функ (1912) виділив із рисових висівок у кристалічному стані речовину, яка в мінімальній кількості запобігала розвитку поліневриту (це був вітамін B_1 – тіамін) у піддослідних тварин. Враховуючи важливість цієї речовини для життя,

наявність у ній аміногрупи, одержану ним біологічно активну речовину Функ назвав, “вітаміном”, оскільки вона містила в своїй молекулі аміногрупу (лат. vita — життя + “аміни”). Ця назва збереглась до цього часу, хоча азот міститься не в усіх вітамінах. Існує багато визначень вітамінів, зокрема, як “незамінних чинників харчування людини, що беруть участь у синтезі ферментів клітин; як “груп речовин різної хімічної будови, які забезпечують більшість біохімічних процесів, що відбуваються в клітинах, тканинах і органах”.

За умов нормального раціону і здорового способу життя потреба у вітамінах задовольняється природним шляхом. Проте навіть за цих умов узимку й навесні доцільно вживати додатково аскорбінову кислоту (віт. С).

У разі одноманітного харчування, збідненого на натуральні рослинні продукти, спостерігається порушення обміну вітамінів. Сьогодні добре відомі захворювання, пов’язані з насиченням організму вітамінами: авітаміноз, гіповітаміноз та гіпервітаміноз. Авітаміноз розвивається внаслідок тривалої повної нестачі вітаміну (при нестачі групи вітамінів – полівітаміноз). Гіповітаміноз розвивається під час недостатнього надходження вітаміну, причому розрізняють екзогенний і ендогенний. Гіпервітаміноз – це комплекс порушень, які виникають у разі надмірного споживання вітамінів.

Людина може визначити початок гіповітамінозу в своєму організмі за певними ознаками (підвищена ламкість нігтів, ламкість волосся, поява сухої або пігментованої шкіри, шкірне свербіння, підвищена стомлюваність).

Для збереження вітамінів у їжі слід дотримуватись правил заготівлі, зберігання продуктів, приготування їжі – уникати її переварювання й пересмажування. Добова потреба людини у вітамінах значною мірою залежить від її віку, роду занять, маси тіла, статі, загального стану здоров’я тощо. Дещо вища потреба у вітамінах у молоді, а також у осіб, що працюють у шкідливих умовах, живуть у суворих кліматичних умовах, під час захворювань. У таких випадках люди потребують додаткового збагачення їжі вітамінами. Особливо важливим є регулярне отримання вітамінів організмом школяра у достатній кількості. Професор В. Б. Спірічєв писав: “Ліки людина приймає, коли вона хворіє, щоб одужати. Вітаміни людина повинна отримувати постійно, щоб не захворіти”. У зв’язку з цим на батьків і вчителів покладається важливий обов’язок: забезпечити своєчасне, калорійне і збагачене вітамінами харчування школяра; централізоване харчування в школі; а також сприяти формуванню в учнів усвідомлення необхідності регулярно і правильно харчуватися.

Марія Цибак (географічний факультет)
Наук. консультант – к. п. н. Когут С. Я.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ЕКОЛОГІВ

Студентський вік – це період інтенсивного фізичного й морального розвитку, соціального визначення, включення людини до активного

громадського життя. На студента впливає нове становище, яке він починає займати у суспільстві, колективі, у системі суспільних відносин. Визначальним стає формування ціннісних орієнтацій майбутніх спеціалістів у час професійного становлення в умовах навчально-виховного процесу вищого закладу освіти.

Ми мали на меті визначити ціннісні орієнтації студентів – майбутніх екологів. Адже від їхньої майбутньої діяльності залежатиме певною мірою реалізація завдань екологічного виховання: ціннісного ставлення особистості до природи, глибоке усвідомлення важливості гармонійного взаємозв'язку суспільства і природи, формування екологічної культури.

Наведемо результати міні-дослідження, проведеного серед студентів-екологів географічного факультету. За результатами опитування з'ясували наступне.

1. На питання "Чи вважаєте Ви, що набуті знання в університеті допоможуть самостійно вирішувати життєві проблеми?" 62 % студентів вважає "так", 28% – "важко сказати", 10% – "ні".

2. Цінність життя студентів-екологів перш за все полягає у тому, щоб: а) вірити в Бога і виконувати його заповіді (1-е місце); б) створити сім'ю (2-е місце); в) стати порядною і чесною людиною (3-є місце); в) знайти кохання, мати хороших і надійних друзів, досягти матеріального достатку і бути корисним для суспільства (4-5 місце). Для частини студентів цінності полягають у щасті, реалізувати себе в здобутті освіти і кар'єри, занятті улюбленою справою (6-7 місце).

3. Один із чинників, який має найбільший вплив на формування світогляду, є сім'я (1-е місце), а далі йдуть пресa, телебачення і радіо (2-4 місце), друзі, університет (5-е місце), релігія, кохана людина, література і мистецтво (6-е місце). Для декого таким чинником впливу є вулиця, власна діяльність (7-е місце).

4. Своє майбутнє 59% студентів пов'язуєть з місцем, де народилися, 23% – хочуть переїхати в інший регіон держави, а про виїзд в одну з країн Європи мріє 8,2% студентів. Не змогли визначитися 10,2% з опитаних.

5. Ідеальний спеціаліст, на думку студентів, найбільше за все повинен володіти глибокими професійними знаннями (32%), вміти знаходити спільну мову з іншими людьми (29%), творчо підходити до виконання будь-якої справи (23%). Решту вважає, що ідеальний спеціаліст повинен добре знати іноземні мови, виявляти ініціативу, вміти чітко виконувати накази керівника, бути відповідальним і працелюбним (16%).

6. Основним мотивом у майбутній трудової діяльності студентів-екологів є необхідність забезпечення нормального життєвого рівня. Так вважають 38% опитуваних. Реалізація знань і здібностей – 30%, створення матеріальних благ для своїх дітей – 20%. Можливість бути корисним країні відмітили 8%. 4% з опитаних студентів ще не задумувались над цим питанням.

7. Для більшості респондентів взірцем для наслідування є батьки (48%). 24% не мають взірця. Для решти – це історична постать, кіногерой, старший друг (власний варіант відповіді студента).

8. На питання “Чим для Вас є родина” – 58% відповіли джерелом мого життя, гарного настрою і натхнення. Для 20% – це місце, де допомагають вирішувати всі проблеми. Для 16% – місце проживання з певними обов’язками в ній. Для 6% – це дім, який залишуть, як тільки стануть самостійними.

9. Друзі для 52% опитаних є люди, з якими вони проводять вільний час. Для 36% студентів – це люди, з якими мають спільне захоплення. Для 12% – це колеги з навчання, роботи.

10. Найбільше цінують в людях – чесність (38,3%). Наступними є щирість (12,8%), порядність і доброта (10,6%), справедливість і скромність(6,4%), вірність (4,4%), пунктуальність, відповідальність, повага до інших, розуміння (2,1 %).

11. Рису, яку вважають найбільш неприйнятною є брехливість (22,5%). Наступними є гординя, егоїзм (12,5%); підступність, нахабність, лицемірство відмітили 7,5%; хамство, самолюбство, хитрість (5%); безвідповідальність, впертість, здатність насміхатися з інших, зухвалість, невдячність, нерозумність, дволикість (2,5°/о).

12. Студенти-екологи найбільше полюбляють бути у колі старих, добрих друзів (40%). Сімейному, родинному колі віддають перевагу 24% з опитаних, серед колег зі спільної справи – 10%, серед великої кількості нових знайомих – 14%, самотність полюбляють– 11%.

13. Найбільше вільного часу студенти витрачають на спілкування з друзями – 34%, на телебачення – 19%, на набуття нових знань – 14. Решта 33% – на спорт, відвідування кафе, ресторанів, кінотеатрів, на художню літературу, кохану людину, роботу за комп’ютером.

Отже, аналіз результатів дослідження дає можливість констатувати, що домінуючими життєвими цінностями у студентів-екологів є духовність (віра в Бога, виконання заповідей), щасливе сімейне життя, порядність і чесність. Тривожним показником є те, що найменше значення в житті студентів має творчість, читання художньої літератури. Проте, цінним є це – наявність хороших і вірних друзів, спілкування з ними, їхня підтримка. Сім'я і батьки займають перше місце в житті практично кожного з опитаних. Відтак, на нашу думку, результати опитування засвідчують сприятливе середовище для формування цінностей громадянського суспільства, розвитку професійної, соціальної активності майбутніх екологів.

Ірина Чернець (географічний факультет)
Наук. консультанти – доц. доц. Герцюк Д. Д., асист. Лещак Т. В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність запровадження громадянської освіти в Україні обумовлена тим, що формування демократичної громадянськості є нагальною потребою

усіх розвинених держав, а надто тих, що здійснюють суспільно-політичну трансформацію.

Існуюча в нашій державі система освіти слабо зорієнтована на формування у молоді демократичних цінностей, виховання громадянина демократичної держави. Отже, метою громадянської освіти в Україні має бути – формування особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовність до компетентної участі у житті суспільстві.

Завданнями громадянської освіти є:

- надати молодому поколінню знання про світові демократичні здобутки та особливості становлення демократії в Україні;
- сформувати мотивацію та основні вміння, необхідні для відповідальної участі у громадсько-політичних процесах, критично-конструктивне ставлення молоді до життя суспільства;
- сприяти становленню активної позиції громадян щодо реалізації ідеалів і цінностей демократії в Україні;
- створити умови учням щодо набуття досвіду громадянської дії, демократичної поведінки та комунікативної взаємодії.

Громадянська освіта базується на тих же загальнопедагогічних і дидактичних принципах, що й освіта в цілому. Проте основними для неї на даному етапі є: гуманізм, демократичність, зв'язок з практичною діяльністю, зорієнтованість на позитивні соціальні дії, міждисциплінарність, культуровідповідповідність, полікультурність, плюралізм.

Зміст громадянської освіти охоплює:

- культурологічні знання, ядром яких в системі освіти для демократії є культура міжлюдських відносин;
- філософські та аксеологічні знання про громадянські, демократичні, загальнолюдські, національні цінності;
- політичні знання щодо демократичних принципів функціонування політичної системи і влади та їх особливості в Україні;
- правові знання щодо права та його ролі в суспільстві; Конституції, як основного закону;
- економічні знання щодо сутності ринкових відносин як елемента демократії; основних економічних принципів;
- соціально-психологічні знання щодо психологічної природи та сутності владно-підвладних відносин; мотивації соціальної поведінки особистості, способів розв'язання конфліктних ситуацій.

Зміст громадянської освіти має бути зорієнтовано на здобуття учнями досвіду громадянських вчинків і переживань, основних громадянських умінь (реалізовувати своє право на участь у виборах та інших формах демократії; захищати свої права за допомогою державних органів та органів місцевого самоврядування тощо), а також на формування емоційно-ціннісного компоненту громадянської культури особистості, що включає, насамперед:

усвідомлення абсолютної цінності прав людини, свободи особистості; усвідомлення себе як громадянина і патріота України; почуття власної гідності, гуманізм, толерантність, плюралізм, здатність до компромісу; законослухняність; готовність відповідати за власні рішення та їх наслідки; усвідомлення взаємозалежності інтересів окремих людей, соціальних груп у суспільстві.

Провідну роль в реалізації громадянської освіти відіграють освітньо-виховні заклади, дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні навчальні заклади, професійно-технічні навчальні заклади, вищі навчальні заклади I-IV рівнів акредитації, позашкільні навчальні заклади (центри, будинки, станції, установи, клуби, бібліотеки), заклади та установи культури, громадські організації. На період навчання у школі припадає ключовий період формування громадянської культури, громадянських цінностей, самоусвідомлення молодої людини, включаючи національну свідомість.

Як процес впровадження системи знань про людину і суспільство громадянська освіта в школі може здійснюватись у чотирьох формах: як навчальний предмет; як міжпредметна форма діяльності в рамках освітянського простору; як організація позакласної та позашкільної діяльності (виховання); як організація шкільного життя, що сприяє демократичній поведінці.

Першою формою здійснення громадянської освіти є запровадження спеціальних навчальних курсів. Найдоцільніше ввести такий курс у старшій школі. Впровадження курсу саме для цієї вікової категорії має суттєві переваги. По-перше, вивчення курсу в цьому випадку може спиратися на ті знання та навички у царині громадянознавства, що їх учні отримають раніше. Крім того, впровадження зазначеного предмета в старшій школі відповідає віковим особливостям та інтересам старшокласників.

Другою формою є впровадження змісту громадянської освіти до існуючих шкільних предметів. Найбільш придатні для цього такі навчальні предмети як історія України, всесвітня історія, основи правознавства, українська та зарубіжна література. Можливе впровадження окремих елементів змісту громадянської освіти до курсів іноземної мови, географії.

Важливу роль відіграє організація позакласної та позашкільної виховної роботи, що сприяє розвиткові громадянських якостей та умінь. Це є третьою формою реалізації громадянської освіти. Для цього можуть застосовуватись найрізноманітніші форми та методи роботи. Це можуть бути традиційні предметні тижні, лекції, творчі зустрічі, екскурсії та експедиції, яким надається громадянознавче спрямування. Доцільним є проведення диспутів, дебатів, заходів змагального характеру.

Певні демократичні та громадянські цінності діти засвоюють, беручи участь у повсякденному житті школи, спільноти, громади. При цьому школа може виступати як модель світу дорослих, що є четвертою формою впровадження громадянської освіти. Практичною школою демократії для учнів має стати учнівське самоврядування. Воно формує навички проведення передвиборних кампаній, участі у виборах, розробки і реалізації власної

політичної програми, апеляції до владних структур з метою захистити свої права, ефективної взаємодії з владою.

Важливу роль у формуванні громадянськості має належати сімейному вихованню. Саме в сім'ї формуються базові цінності світогляду молодого громадянина демократичної держави.

Виконувати завдання громадянської освіти та просвіти мають також засоби масової інформації, пропагуючи ідеї громадянськості, публікуючи відповідні матеріали, випускаючи навчальні теле- та радіопередачі.

Сприяти досягненню цілей громадянської освіти значною мірою покликані різноманітні благодійні організації та фонди шляхом підтримки організації виховних заходів, конкурсів, семінарів, тренінгів, надання грантів для розробки науково методичних матеріалів, посібників, підручників, фінансової підтримки публікацій. Ефективність громадянської освіти значною мірою зумовлюється методами її запровадження. Перевага має бути надана активним методам, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення і базується на принципі багатосторонньої взаємодії. До активних методів належать різноманітні види дискусій ("гудіння бджіл", "сніжки", "концентричне коло" та інші), ситуаційно-рольові ігри, ігри-драматизації, "мозкові атаки", інтелектуальні аукціони, метод аналізу проблемної ситуації. Важливе місце посідає проектна робота: організація різноманітних проектів та кампаній, видання газет і журналів.

Надія Чопей (географічний факультет)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д. Д., асист. Максимець М. В.

НЕСТАНДАРТНІ УРОКИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Важливим засобом реформування освіти в Україні є особистісно зорієнтоване навчання, яке будується на принципі варіативності, тобто визнанні різноманітності змісту і форм навчального процесу, вибір яких повинен здійснюватися педагогом з урахуванням мети розвитку кожної дитини, її психологічної і педагогічної підтримки в пізнавальному процесі і проблемних життєвих обставинах у цілому. Сучасний етап розвитку методичної науки спонукає вчителя до постійного пошуку і впровадження в систему навчання нових форм і методів роботи, до творчого підходу в реалізації освітніх завдань.

Актуальною є проблема впровадження в систему освіти інноваційних технологій навчання, які будуть забезпечувати розвиток індивідуальних особливостей і природних здібностей кожного учня, створюватимуть сприятливі умови для реалізації їхніх пізнавальних можливостей, потреб, інтересів. Педагогічне завдання вчителя – забезпечити такі умови, щоб кожен учень досяг максимально високого успіху в оволодінні знаннями.

Вивчення географії в школі для дітей – складне, тому вчитель має використовувати такі форми і методи навчання, щоб викликати в учнів інтерес

до знань, до вивчення предмета. Уроки географії, особливо для молодших школярів, мають бути невіддільним від фантазії, гри, духового спілкування з природою, самобутньої творчості.

Навіть складна тема може бути цікавою і легко вивчитися, коли на урок завітає улюблений казковий персонаж, разом з яким учні будуть вивчати нову тему. Наприклад, при вивченні літосфери в 6-му класі, на урок можуть завітати гноми – підземні жителі і розповісти про будові Землі. А вивчення колообігу води в природі допоможе учням краще зрозуміти герой мутфільму "Капітошка". Я в цьому переконалася, коли на мікровикладанні, яке я готувала з педагогіки, цей персонаж мультфільму своєю мандрівкою допоміг у надзвичайно цікавій формі пояснити цю тему, адже "Капітошка" – це крапелька води.

Рольова гра на уроці сприяє виявленню і розвитку творчої уяви, пам'яті, активізує емоційну сферу дитини. Урок географії, проведений у формі рольової гри, спонукає учнів звертатися до різних додаткових джерел, активно й усвідомлено сприймати матеріал. Окрім того, дітям властиво гратися. Гра для них є природною, невимушеною формою діяльності. Вважаю, що саме з підлітками потрібно частіше готувати уроки – рольові ігри. Наприклад, учитель повідомляє, що на одному з наступних уроків починається вивчення нової теми – "Світовий океан". На першому уроці можна здійснити уявну навколосвітню подорож разом з одним із видатних яхтсменів.

Використання ігрових елементів та ігрові тематичні уроки виховують у дітей інтерес до навчання, сприяють успішному засвоєнню навчального матеріалу, розширенню кругозору учнів.

Цікавим для учнів є і урок запитань-відповідей. Такий урок найкраще проводити на закріплення та узагальнення якоїсь чималої теми чи розділу навчального матеріалу. Ці уроки вчать запитувати, виявляти в матеріалі найсуттєвіше, спонукають учня дізнаватися більше з даної теми

Звичайно, є й інші форми уроків та методичні прийоми, що викликають інтерес учнів не лише самою формою, а найбільше змістом роботи. Наприклад, урок уявної екскурсії, урок наукових спостережень, урок – КВК, урок – конкурс, урок самоконтролю, урок – дослідження, урок – прес-конференція, урок – брейн-ринг та інші. Наприклад, для 6-го класу, при вивченні теми "Великі мореплавці" можна провести урок-прес-конференцію. Адже такий урок потребує детальної попередньої підготовки. На попередньому занятті обираються учні, що в ході уроку будуть грати ролі видатних першовідкривачів епохи Великих географічних відкриттів: Христофора Колумба, Фергана Магеллана, Васко да Ґами і їхніх "штурманів". При цьому необхідно враховувати бажання учнів виконувати ту чи іншу роль, їхнє вміння працювати з додатковою літературою, творчі здібності. "Мореплавці" готують інформацію про життя своїх героїв, а інші учні готують їм запитання.

При проведенні уроку-конкурсу, клас ділиться на кілька груп, які обирають собі капітана, що керує діями групи. Проводиться конкурс в кілька етапів: розминка на якій представники кожної з команд обмінюються запитаннями; робота в групах; створення маршрутів для інших команд та їх виконання; конкурс капітанів.

Для учнів старших класів нестандартні уроки потрібно будувати інакше. Тут можна використовувати такі форми роботи як семінар, диспут, наукове дослідження, та інші. До такої роботи учні вже підготовлені, вони мають достатній досвід роботи з додатковою літературою, інтернетом та іншими новітніми технологіями.

Семінар як одна з форм навчального процесу сприятиме якнайпродуктивнішій організації вивчення програмного матеріалу завдяки самостійній роботі учнів, яка вимагає розумової активності, власних суджень, ініціативи й творчості. Під час застосування дискусій або спеціально підготовлених уроків-диспутів слід ураховувати інтереси учнів.

Наприклад, з теми "Глобальні проблеми забезпечення життєдіяльності та якості життя людини" вони можуть подискутувати щодо нових можливостей енергетики, використання паливних ресурсів (нафта, газ, вугілля), чи невичерпних енергоносіїв – ядерної енергії, енергії Сонця, вітру, води, тепла.

Взагалі, нестандартність – це не данина моді у роботі вчителя, а органічний процес включений в урок. Всяка одноманітність призводить до сірості, шаблонності. І навпаки, пошук нових форм спрямованих на зацікавлене співробітництво учителя й учнів, сприяє демократизації його результативності, доцільності в усій системі роботи школи.

Орест Чугуєвець (георафічний факультет)
Наук. консультант – доц. Герцюк Д. Д.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Україна на сучасному етапі свого розвитку – держава європейського спрямування. Ми прагнемо бути ближчими до Європи у всіх сферах нашого життя, дарма, що деколи робимо невміло і неправильно, досить часто перекручуючи європейські засади успіху і не зважаючи на власну неготовність їх прийняти. Процеси європейської інтеграції дедалі сильніше впливають на таку важливу сферу життя українського суспільства, як освіта.

Приблизно два роки тому, після підписання Україною відповідної декларації на *Бергенській конференції*, провідні українські вищі навчальні заклади почали переходити на кредитно-модульну систему навчання, передбачену загальноєвропейським Болонським процесом. Залучення України до цього процесу є явищем швидше позитивним, ніж негативним.

Болонський процес – це процес європейських реформ, що спрямований на створення спільної Зони європейської вищої освіти до 2010 року. Незвичайність цього процесу полягає у тому, що він не є чітко структурованим і проводиться 46 країнами, що беруть у ньому участь, у співпраці з чисельними міжнародними організаціями, включаючи і Раду Європи.

Які ж плюси та мінуси несе у собі впровадження нової системи навчання згідно Болонського процесу для викладачів та студентів українських Вищих навчальних закладів ?

Серед основних позитивів цього явища можна відзначити визнання дипломів, виданих Вищими навчальними закладами, котрі приєдналися до Болонського процесу, в інших європейських державах, а також можливість мобільності учасників освітнього процесу (у Зоні Європейської вищої освіти). Серед інших, не менш вагомих, плюсів Болонського процесу можна також відзначити: автономність університетів, запровадження модульної системи оцінки знань, запровадження додатка до диплому, уніфікація систем освіти, забезпечення соціальних умов реалізації права на освіту.

Львівський національний університет імені Івана Франка переходити на кредитно-модульну систему розпочав у вересні 2006-го року, хоча деякі її елементи були впроваджені в окремих факультетах експериментально і до цього. Замість 5-ти бальної системи студенти дістали 100-бальну, заліки стали диференційованими, а більшу частину знань студент повинен здобувати самостійно. Це, на мою думку, є звичайно позитивним явищем як і те, що дипломи, які здобувають студенти Львівського національного університету імені Івана Франка визнаватимуться у інших вищих навчальних закладах, приєднаних до Болонського процесу, але зараз багато студентів та викладачів відчувають на собі швидше негативний його вплив.

Які ж негативи впровадження Болонського процесу в ЛНУаціональному університеті імені Івана Франка? Перший і доволі таки значний мінус – це неоснащеність бібліотек і джерел в університеті для самостійного вивчення багатьох тем, що передбачені Болонським процесом. Болонський процес розрахований на самостійне вивчення більшості тем, а з нашою кількістю відповідних підручників у бібліотеках, університет не може забезпечити студентів тією потрібною літературою, яка необхідна їм для навчання. Підручники з деяких предметів не перевидавалися ще з радянських часів. Є ще інший вихід – Інтернет, але багато студентів не знають як шукати, або не вміють шукати потрібну їм інформацію у всесвітній мережі. Інтернет є мало у кого вдома, а комп‘ютерні клуби і недешевий видрук потрібної інформації можуть бути для декого занадто дорогим задоволенням. Другий мінус – недосконалість системи оцінювання. Вона повинна бути єдиною для всіх факультетів. Не знаю як у інших вищих навчальних закладах, але в нашому університеті в системі оцінювання заплутались в першу чергу викладачі. В одних викладачів необхідні бали можна заробити, відвідуючи заняття, інші взагалі цього не враховують, в одних оцінка “відмінно” починається від 80 балів, в інших від 90. Тому, якщо студент не записуватиме поетапно, скільки він балів набрав протягом семестру, він може просто-напросто в кінці їх недорахуватися. Ще одним суттєвим мінусом запровадження Болонського процесу в ЛНУ імені Івана Франка є тестова система, яка до кінця не зможе дати об‘єктивної оцінки знанням студента. Тести, на мою думку, більш спрямовані на заучування певних фактів, законів, закономірностей і даних, а не

на розкриття самої суті цих процесів. Для цього більш підходять описові і практичні завдання, які необхідно також включити в структуру екзамену.

Сьогоднішня ситуація із запровадженням іспитів на 5 курс пояснюється також вимогами Болонського процесу. Проте такої вимоги у жодному документі Болонського процесу немає. Як і немає багатьох інших. Наприклад, таких сумнозвісних впровадження тестування єдиною формою оцінки знань. Студенти навчаються у ВНЗ лише для того, щоб згодом бути повноцінно працевлаштованим. Однак із освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра вони не зможуть цього зробити, оскільки в Україні ні роботодавцями ні спільнотою бакалавр не визнається особою із завершеною вищою освітою.

На підтвердження вище сказаного, хочу надати результати опитування, проведеного мною між студентами різних курсів географічного факультету. Було опитано близько 50 осіб. Опитуваним студентам надавалася можливість відповісти на 5 запитань, які висвітлюють найбільш актуальні проблеми впровадження Болонського процесу в ЛНУ імені Івана Франка. На запитання "Чи вважаєте ви Болонський процес позитивним явищем в Українській освіті?" 55% опитуваних відповіло "Так", 45% – "Ні", на запитання "Чи готовий, на вашу думку, ЛНУ імені Франка повноцінно проводити навчання студентів згідно Болонського процесу?" відповідь "Так" дало 12% опитуваних, 88% відповіло "Ні", лише 27% опитуваних вважають тестову систему єдиною формою оцінки знань студента, а із міністерським рішенням про обов'язкову здачу студентами іспитів для вступу на п'ятий курс незгідні всі опитувані студенти. Також найбільшим недоліком впровадження Болонського процесу в ЛНУ ім. Івана Франка на думку студентів є недосконалість модульної системи оцінки знань.

Отож, Міністерству освіти і науки та й усій академічній спільноті необхідно замислитись над вирішенням хоча б частини тих проблем, які пов'язані зараз із Болонським процесом. Для цього потрібно доповнити бібліотеки університету необхідною кількістю літератури, яка потрібна для самостійного навчання та опанування студентами своїх професій; особливу увагу звернути на оснащення приміщень, де студент міг би без проблем користуватися Інтернетом, адже в Інтернеті знаходиться велика кількість потрібної студенту інформації, систему оцінювання зробити єдиною, щоб студент не заплутувався у балах, які він набирає протягом семестру, зробити подібною структуру всіх екзаменів в університеті, яка включатиме в себе не тільки тестові, але й описові та практичні завдання; необхідно також комп'ютеризувати здачу екзаменів – їх перевірка повинна здійснюватися як комп'ютером (тестові і деякі практичні завдання), так і викладачем (описові завдання).

Кожен із перерахованих пунктів вимагає величезних фінансових витрат і без необхідних коштів їх не вдасться реалізувати. У всьому світі освіта і наука є основою розвитку економіки, тому основна частина коштів, які виділяються із бюджету, повинна бути спрямована передусім на розвиток освіти та науки в державі. Університети України повинні взяти на себе роль методологічних центрів, новаторів, піонерів суспільних перетворень, за якими має йти країна.

Всупереч усім песимістичним прогнозам, я таки хочу сподіватися на позитивні зміни. Сьогодні українське суспільство має чимало викликів: низькі економічні та соціальні стандарти життя, демографічний криза, швидке старіння нації. На цьому тлі Болонський процес не є ні загрозою, ні викликом, а, передусім, можливістю. І якщо ми принципово не використаємо цю можливість, то й надалі матимемо те, що зараз маємо…

Наталія Шайнога (хімічний факультет)
Наук. консультанти – доц. Ковальчук Л. О., асист. Максимець М. В.

ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ СЛОВА У ТВОРЧОСТІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

На думку В.О.Сухомлинського, це одна з найскладніших і найгостріших проблем, над якими треба працювати і в теоретичному, і в практичному планах, адже слово вчителя, як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити.

На його погляд, тонкість внутрішнього світу людини, благородство морально-емоційних стосунків не утвердити без високої культури словесного виховання. Багаторічний досвід Василя Олександровича переконує в тому, що слово вчителя пробуджує у малої дитини, а потім і в підлітка, юнака, дівчини, відчуття людини – глибоке переживання того, що поруч із нами завжди є людина зі своїми радощами, печалями, запитами, потребами.

У формуванні духовного обличчя людини велику роль відіграють поведінка, взаємини в колективі, суспільно-корисна праця. Однак і поведінка, і взаємини, і праця – все залежить від складних процесів, що відбуваються в душі, найважливішим засобом впливу на яку є слово.

Мистецтво виховання моральних цінностей молодших школярів, на думку В. О. Сухомлинського, містить насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця: “Я твердо переконаний, що багато шкільних конфліктів, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння вчителя говорити з учнями” *(Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні // Вибр. твори: У 5-ти т. Т. 5. К., 1977. С. 321).*

Головне, що за переконанням Василя Олександровича визначає ефективність слова вчителя, – це його чесність. Учні дуже тонко відчувають правдивість слова, чутливо відгукуються на нього. Ще тонше відчувають учні неправдиве, лицемірне слово. Крім того, ефективність слова вчителя залежить від однієї дуже важливої умови: в школі не має бути жодного педагога, для кого праця вчителя була б тягарем. Будь-яке етичне навчання в устах педагога, який переживає свою працю як тягар, “звучить для вихованців глузуванням над істиною, калічить юну душу. Найправильніші, найкращі слова можуть стати засобом морального розбещення, якщо той, хто їх проголошує, не має на це морального права. Скільки б ми не говорили про благородство, складність і

велич праці вчителя, наші слова будуть порожнім звуком, якщо вся шкільна етика не спиратиметься на єдність Я учителя” (*Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину // Вибр.твори: У 5-ти т. Т. 2. К., 1976. С. 342).*

Вплив слова вихователя на школярів з метою виховання у них моральних цінностей великою мірою залежить від емоційної культури самого вихователя; це частина культури педагога як особистості. Справжній майстер-вихователь дає моральну оцінку вчинкам і поведінці учнів не спеціально дібраним гострим, “крутим” слівцем, а емоційним відтінком звичайних слів. В. О. Сухомлинський наводить приклад із фразою “Як недобре ти зробив...” Він зазначає, що ці слова, сказані одним учителем, пробуджують у вихованця прикрість, глибокі докори сумління, навіть збентеження, а сказані іншим – не пробуджують ніяких почуттів, сприймаються байдуже. Перший учитель відзначається емоційною культурою, якої неможливо навчитися спеціально, вона якнайтісніше пов’язана з моральною культурою, людяністю, чуйністю душі. У другого вчителя слово знелюднене, і цю порожнечу вчитель часто намагається заповнити криком. У школах багато таких “вихователів”, які володіють лише однією нотою емоційної гами – обуренням! Вони, вважає Василь Олександрович, гідні глибокого жалю, оскільки їхній виховний вплив на учнів дорівнює нулю.

Умовою дієвості слова вихователя є різноманітність цілей звертання педагога до вихованців. Педагогічна некультурність часто виявляється в тому, що вихователь знає лише дві-три форми словесного звертання до вихованців – заборона, дозвіл, докір. У майстра-вихователя звертання до вихованця має безліч форм, і одна з найчастіших, на думку В. О. Сухомлинського, – роз’яснення вчителем моральної істини, поняття норми, цінності. Досягти позитивного ефекту може тільки той вихователь, який знає, відчуває ставлення своїх вихованців до доброго й погано в самих собі, їхню здатність критично ставитись до власних недоліків. Такий вихователь, роз’яснюючи моральне поняття, завжди звертається безпосередньо до внутрішнього світу вихованця, прагне досягти того, щоб його вихованець аналізував якийсь свій вчинок, якусь рису своєї поведінки, побачив себе очима інших людей

Ще одним важливим інструментом виховання словом Василь Олександрович називає виявлення довіри і недовіри**.** На застосуванні недовіри найкраще випробовується педагогічна культура вихователя. Недовіра може мати потрібний педагогічний вплив лише за умови суворого індивідуального його застосування. Недопустимо виявляти недовіру кільком учням, а тим більше всьому колективу.

В. О. Сухомлинський виділив кілька відтінків недовіри: а) щодо учня, який робить погані вчинки помилково з необережності, через безтурботність і легковажність можна застосувати “попереджувальну” недовіру; б) щодо учнів, які грубо порушують дисципліну, почуваючи свою безкарність, добре розуміючи при цьому й суть своїх учинків і те, що їхня поведінка заважає нормально працювати і вчителеві, і класу, застосовувати недовіру-засуд, яка поєднується з посиленим примусом.

Довіра, на думку В. О. Сухомлинського “… найрозумніше для виховання будь-якого віку виявлення поваги до його людської гідності. Не кажучи ні

слова про визнання моральних якостей свого вихованця, вихователь своїм довір'ям не тільки заявляє про це визнання, а й начебто відкриває перед вихованцем перспективу дальшого морального розвитку, - виявляє впевненість, що людина, яка має певні моральні багатства, завтра матиме нові" *(Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні // Вибр. твори: У 5-ти т. Т. 5. К., 1977. С. 327)*.

Мистецтво виявлення довіри потребує від вихователя вміння оцінити добре начало в дитині. Ознакою педагогічного невігластва, вважає вчений, є те, що окремі вихователі, виявляючи довіру, нагадують вихованцю, що за ним водиться багато грішків. Такі слова наставника – це "як сіль на рану" дитячого серця: вихованець відчує – педагог вдався до довіри лише для посилення контролю. І найчастіше дитина відкидає таку спробу.

За високого взаєморозуміння і високої взаємоповаги між вихователем і вихованцями діти самі можуть виявляти довіру чи недовіру вихователю. У практиці В. О. Сухомлинського це показано на прикладі з "фіолетовою хризантемою", квіткою, яка символізувала образу й означала: "Вчителю, Ви образили нас". Якщо ця квітка стояла на столі у вчителя, це означало, що діти виражають йому недовіру, і педагог задумувався: чим образив дітей? Діти знали, що завдають прикрощів, болю вчителю, але ж він сам учив, що треба бути правдивими, не можна приховувати своїх почуттів (*Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу // Вибр. твори: У 5-ти т. Т. 1. К., 1976. С. 468-470)*.

У взмодії педагога та учнів утверджується єдність поглядів на добро і зло, на моральні цінності; така розмова зближує вихователя з вихованцями, а будь-яка спроба увійти в їхній духовний світ хитрощами не досягне бажаних результатів і є антипедагогічною.

Отже, майстерність, мистецтво виховання словом виявляється в тому, що вихователь створює для учнів атмосферу, насичену душевністю, атмосферу пошуку, відкриттів не тільки наукових, пізнавальних, а й морально-естетичних. І ця атмосфера в школі – початок морального розвитку: "Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутись до найніжнішої рисочки людського характеру. Словом можна створити красу душі, а можна і спотворити її. Тож оволодіваймо цим різцем так, щоб з-під наших рух виходила тільки краса!". Врешті-решт саме від слова педагога залежить створення у школі умов, що сприяють вихованню любові до знання, читання, мистецтва, музики. Слово педагога, що відображає його духовні уподобання і потреби, – це найперше і найголовніше.

Ігор Шопа (механіко-математичний факультет)
Наук. консультант – доц. Заячук Ю. Д.

ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ МОЛОДІ У ЗДОРОВОМУ СПОСОБІ ЖИТТЯ

Проблема виховання і захисту підростаючого покоління ніколи не втрачала і не втратить своєї важливості, адже молодь – це гарант самозбереження, здоров'я і поступу нації. Піклуючись про молоде покоління, держава готує активних громадян, здатних перебрати до своїх рук управління державними і суспільними справами. Тому, без сумніву, формування у молоді потреби у здоровому способі життя є одним з найважливіших завдань сучасності.

Припустимо, якщо все здоров'я людини прийняти за 100%, то тільки 10% залежить від розвитку охорони здоров'я, 20% – від спадковості, ще 20% – від соціально-екологічного середовища (тобто не тільки від екології, від повітря, яким ми дихаємо, і від води, яку ми п'ємо, але й від того, які в нас відносини в сім'ї, школі), 50% здоров'я залежить від способу життя. І саме на покращення способу життя спрямована наша модель формування здорового способу життя.

Те, що закладено у кожному з нас, у більшості випадків закладається в сім'ї та школі. І саме сім'я формує спосіб життя дитини. Безумовно, що і школа, і охорона здоров'я, і навколишнє середовище дуже сильно впливають на молодих людей, але психологи і соціологи переконують, що у віці 12-17 років молоді люди найбільш піддаються впливу своїх ровесників, так би мовити референтної групи, коли важливо не те, що кажуть дорослі, а те, що роблять твої однолітки. Є таке поняття – конформізм, коли молода людина потрапляє в групу своїх однолітків і свідомо-несвідомо підлаштовується під неї. Людина може підлаштовуватись зовні, але набагато гірше, коли вона підлаштовується внутрішньо. Є дуже небагато людей, які можуть протистояти впливу маси. На сьогодні ситуація в країні склалася так, що молодіжним лідерам позитивно проявити себе дуже важко, а негативно проявити себе не є проблемою. Цей негативний прояв, бажання стати лідером призводить до страшних наслідків: тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії. Тому робота з молоддю – це основне із завдань моделі формування здорового способу життя.

Слід зазначити, що на сьогодні активно проводиться інформаційно-просвітницька робота серед студентської молоді. Але цей процес супроводжується низкою проблем:

1. Низька активність координуючих студентських органів на місцевому та регіональному рівнях не дає можливості студентській молоді гідно представляти свої інтереси, відстоювати власні права та активно брати участь у процесах прийняття рішень.
2. Недостатнє фінансування діяльності молодіжних організацій не дає можливості реалізовувати численні проекти, направлені на розвиток творчих здібностей студентської молоді.
3. Відсутність молодіжних центрів з висококваліфікованими спеціалістами не дозволяє розвивати творчі здібності студентів у вищих навчальних закладах.

4. Низький рівень соціальної інфраструктури гуртожитків перешкоджає всебічному особистісному розвитку студентів.

5. Нескоординована робота служб, зайнятих у сфері працевлаштування, призводить до низького рівня зайнятості студентської молоді у вільний від навчання час.

6. Недостатній розвиток діяльності молодіжних організацій у сфері впровадження програм щодо здорового способу життя молоді, формування безпечної поведінки та, як результат, – здорової нації.

7. Низький рівень інформованості студентів про програми міжнародного обміну та наукову співпрацю.

Зважаючи на вказані проблеми, а також, усвідомлюючи необхідність підвищення якості життя кожної молодої людини, слід зазначити, що:

1. Формування безпечної поведінки та здорового способу життя підлітків та молоді повинно бути визнаним як пріоритет в роботі всіх навчальних закладів незалежно від рівня акредитації та форми власності.

2. Усі види і форми позанавчальної роботи, такі як: студентське самоврядування, розвиток творчих здібностей молоді, створення умов для поліпшення навчально-виховної роботи серед студентів у гуртожитках, сприяння вторинній занятості молоді у вільний від навчання час та ін., повинні проводитися з урахуванням, у першу чергу, забезпечення здорового способу життя молоді.

3. На державному рівні необхідна як розробка стратегії формування безпечної поведінки та здорового способу життя студентської молоді, – так і забезпечення умов для втілення цієї стратегії в практику.

Для цього необхідно:

1) створити ради студентського самоврядування на місцевому та всеукраїнському рівнях;
2) забезпечити вищі навчальні заклади України висококваліфікованими спеціалістами з організації культурно-масових заходів, створити молодіжні центри задля подальшого розвитку творчих здібностей молоді;
3) створити матеріальну базу для розвитку творчих і навчальних здібностей студентів у гуртожитках;
4) створити бізнес-центри та проводити у вищих навчальних закладах ярмарки вакансій для студентів;
5) вивчати національні особливості спілкування представників різних країн шляхом проведення конференцій, тренінгових занять, круглих столів, засідань клубів міжнародної дружби серед студентів.

Загалом, людське життя та здоров’я не підлягають оцінці за вартісною шкалою, бо саме вони і є найвищою життєвою і суспільною цінністю. Їх взаємозв’язок настільки очевидний, як аксіома, яку не потрібно доводити, адже поняття “здоров’я” характеризується не тільки відсутністю хвороб або фізичних вад, а й станом повного фізичного, психічного, соціального благополуччя. Адже тільки здорова людина може втішатися життям, виконувати обов’язки, які покладає на неї суспільство, повністю реалізувати фізичні і розумові здібності.

Іванна Юрочко (філософський факультет)
Наук. консультанти – доц. Караманов О. В., асист. Максимець М. В.

АГРЕСИВНІ ДІТИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ З НИМИ

Однією з актуальних проблем, яка стоїть перед педагогами, є проблема агресивності дітей. Психологи-дослідники дедалі більше приділяють увагу вивченню самого феномена агресії, агресивним проявам і тенденціям поведінки, питанням профілактики агресивності. Нерідко трапляється, що обділені професійною педагогічною турботою саме ті діти, які найперше її потребують. Це, як правило, агресивні діти, які постійно стикаються з проявами неповаги до себе в сім'ї, брутальністю, тобто діти зі складною долею, педагогічно занедбані, нерідко з фізичною та розумовою відсталістю. "Важким" дітям насамперед потрібні увага, турбота про їхнє емоційне здоров'я і психолого-педагогічна допомога. Оскільки ж ефективність виховання значною мірою зумовлена впливом соціального довкілля, вивчення особистості має супроводжуватись діяльністю педагога з корекції впливу цього середовища (сім'ї, ставлення до дитини в групі). Серед форм агресивних реакцій, що зустрічаються в різних джерелах, необхідно виділити наступні:

- фізична агресія (напад) – використання фізичної сили проти іншої особи.
- непряма агресія – дії, як обхідними шляхами направлені на іншу особу (плітки, злобні жарти), так і ні на кого не направлені вибухи люті (крик, тупання ногами, биття кулаками по столу, ляскання дверима і ін.).
- вербальна агресія – вираз негативних відчуттів як через форму (крик, виск, сварка), так і через зміст словесних відповідей (погрози, прокляття, лайка).
- схильність до роздратування – готовність до прояву при щонайменшому збудженні запальності, різкості, грубості. Негативізм – опозиційна манера поведінки, звичайно направлена проти авторитету або керівництва. він може наростати від пасивного опору до активної боротьби проти сталих законів і звичаїв.

З форм ворожих реакцій виокремлюються;

- образа – заздрість і ненависть до тих, що оточують, обумовлена відчуттям гіркота, гніву на весь світ за дійсні або уявні страждання;
- підозрілість – недовіра і обережність по відношенню до людей, засноване на переконанні, що оточують мають намір заподіяти шкоду.

У числі різноманітних, взаємозв'язаних чинників, обумовлюючих прояв поведінки, що відхиляється, можна виділити такі, як:

- індивідуальний чинник, що діє на рівні психобіологічних передумов асоціальної поведінки, які утрудняють соціальну адаптацію індивіда;
- психолого-педагогічний чинник, що виявляється в дефектах шкільного і сімейного виховання;

- соціально-психологічний чинник, що розкриває несприятливі особливості взаємодії неповнолітнього з своїм найближчим оточенням в сім'ї, на вулиці, в шкільному колективі;
- особистісний чинник, який, перш за все, виявляється в активно-виборчому ставлення індивіда до середовища спілкування, до норм і цінностей свого оточення, до педагогічних дій сім'ї, школи, громадськості, а також в особистих ціннісних орієнтаціях і особистій здібності до саморегулювання своєї поведінки;
- соціальний чинник, що визначається соціальними і соціально-економічними умовами існування суспільства.

В. Сухомлинський категорично заперечував такий шлях виправлення, як виставлення назовні недоліків з надією, що дитина зможе критично оцінити свою поведінку та змінити її. Таке виховання вражає самолюбство, почуття власної гідності, гордість дитини. Тому в роботі з агресивним дітьми необхідно використовувати такі засоби психологічного впливу на дитину, які б не викликали в них реакції внутрішнього опору на дії педагога.

Необхідно пам'ятати, що дуже часто серед агресивних дітей помітнийнизький рівень інтелектуальних здібностей, неуважність, слабка пам'ять: вони занадто повільні, або, навпаки, дуже імпульсивні. А тим часом наявність відхилень у психічному розвитку часто стає причиною сильних перевантажень дітей, емоційного дискомфорту, конфліктних стосунків з батьками, педагогами, втрати інтересу до навчання.

Ми рекомендуємо індивідуальний підхід до дитини та підбір навчального матеріалу, який б враховував інтелектуальний розвиток дитини.

Вправи корекційно-виховного характеру використовують завдання для розвитку мислення, уваги, пам'яті, сприймання. Для підтримання в них постійної уваги, необхідної працездатності під час занять їм потрібно добирати різноманітні вправи та змінювати форми роботи. На кожному заняття 2–3 серйозні вправи або гри на корекцію агресивної поведінки та ще 4-5 невеличких завдання на розвиток пізнавальних процесів.

Для корекції агресивності використовують бесіду, рольове програвання, самопізнання, самовиховання, фізичні вправи, психогімнасику, образотворчу діяльність.

Щоб позбутися адресності у дітей, необхідно, аби вони робили різноманітні фізичні вправи і насамперед, для дихання. Відомо, що стримування дихання – ефективний засіб уникнути глибоких переживань: гніву, печалі, страху. Дуже корисними є рухливі вправи та ігри: ходіння по канату, перетягування канату, біг з перешкодами, естафета. Корисно також надавати дітям змогу пострибати. Крім групових форм роботи, неодмінно треба застосовувати й індивідуальні.

МАТЕРІАЛИ
студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 1

Виходить з 2010 року

Формат 60х84/16. Умовн. друк. арк. 7,6.
Тираж 60 прим. Зам.

Видавчничий центр Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000 Львів, вул. Дорошенка, 41.

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра загальної та соціальної педагогіки

М А Т Е Р І А Л И

студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 1

Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2010